

BELÜGYMINISZTERIUM

Gyermekvédelmi gyámság

Módszertani útmutató

Jóváhagyta:

Kelt, Budapest 2023. *Március 28*.....

Csizi Péter
szociális ügyekért felelős helyettes államtitkár

Nemzeti Szociálpolitikai
Intézet

Módszertani Igazgatóság

Gyermekvédelmi gyámság

Módszertani útmutató

Készítette: Bedéné Pál Erzsébet, Bogács Ernő, dr. Dósa Piroska, dr. Kovács Krisztián,
dr. Ledniczki Andrea, Tóthné Fehér Eszter

Tartalom

1. Bevezető.....	5
2. A gyermekvédelmi gyám tevékenységének tervezési rendszerbe kapcsolása.....	7
3. A tevékenység célja.....	10
4. Alapelvek.....	10
5. A tevékenység célcsoportja.....	12
6. Tevékenységrajz, tevékenység leírás.....	12
6.1. Teendők a kirendelés előtt.....	15
6.1.1. A gyermek és a vér szerinti család élethelyzetének megismerése, szempontok és javaslattétel a gyám személyére.....	15
6.1.2. Részvétel a tervezési értekezleten, az elhelyezési javaslat és az egyéni elhelyezési terv elkészítésében.....	18
6.1.3. Részvétel a gyámhivatal tárgyalásán.....	18
6.2. Teendők a kirendelést követően.....	20
6.2.1. Első látogatás a gondozási helyen.....	20
6.2.2. A gyermek személyes okmányainak, iratainak ellenőrzése és szükség szerinti pótlása.....	22
6.2.3. Kapcsolatfelvétel a szülővel.....	27
6.2.4. Részvétel az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésében.....	28
6.3. A gyermek teljes körű ellátása megvalósulásának figyelemmel kísérése, elősegítése.....	29
6.3.1. Rendszeres kapcsolat a gyermekkel.....	34
6.3.2. Rendszeres együttműködés a gondozási hellyel.....	38
6.3.3. A gyermek iskolai beíratása, tanulói jogviszonyával kapcsolatos feladatok	39
6.3.4. A gyermek egészségének védelmével kapcsolatos feladatok.....	43
6.3.5. Teendők a gyermek engedély nélküli eltávoztása esetén.....	45

6.4. „Családgondozási” feladatok.....	50
6.4.1. A gyermek kapcsolattartási jogának érvényesítése.....	52
6.4.2. A gyermek segítése, felkészítése a nevelésbe vétel megszüntetése, megszűnése esetére.....	58
6.4.3. Segítségnyújtás az utógondozói ellátás igénybevételéhez és a nagykorúvá váló tájékoztatása az otthonteremtési támogatásról.....	60
6.5. A gyermek képviselése.....	61
6.5.1. Gyámhivatali eljárások kezdeményezése.....	61
6.5.2. Személyes szabadság korlátozásával, nevelési felügyelettel kapcsolatos eljárásban való részvétel.....	63
6.5.3. A gyermekvédelmi gyám feladatai az örökbefogadással kapcsolatban.....	65
6.5.4. A gyermek képviselése a hatósági és bírósági ügyekben.....	68
6.5.5. Különleges szakértelmet igénylő ügyek kezelése.....	71
6.6. A gyermek vagyonának kezelése.....	74
6.7. Gyámi jelentések.....	77
6.8. Teendők a gyámi tisztség alóli felmentést követően.....	79
7. A helyettes gyermekvédelmi gyám.....	85
8. A gyermekvédelmi gyám tevékenységének szakmai ellenőrzése.....	86
8.1. A munkáltató (Szakszolgálat vezetője).....	86
8.2. A gyámhivatal fővárosi és vármegyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala.....	87
8.3. Megyei gyámhivatal (a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal).....	90
8.4. A gyermekvédelmi gyámot foglalkoztató intézmény fenntartója (Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság).....	91
8.5. A gyermek, szülő, az ellátást nyújtó, a család-és gyermekjóléti központ esetmenedzsere gyermekvédelmi gyám munkájával összefüggő jelzései.....	91
8.6. Javaslat a gyermekvédelmi gyám önellenőrzésére.....	91

9. Tárgyi, személyi feltételek, készségek, képességek, együttműködések.....	92
9.1. Tárgyi feltételek.....	92
9.2. Személyi feltételek.....	93
9.3. Készségek, képességek.....	94
9.4. A gyermekvédelmi gyám együttműködése más szakemberekkel.....	96
11. Javaslat a gyermekvédelmi gyám munkájának támogatására.....	104
12. Adatvédelem – adatbiztonság.....	106
Mellékletek.....	114

1. Bevezető

A jogszabályi előírásoknak megfelelően a gyermekvédelmi gondoskodás keretében a gyermekvédelmi szakellátásban elhelyezett gyermekek teljes körű ellátásának ellenőrzése, törvényes képviselőinek ellátása - ideértve az eseti gyámságot is - szempontjából kiemelkedő szerepe van annak, hogy a gyermekvédelmi gyám a gyermek érdekében, hatékonyan tudja ellátni feladatát.

Azért, hogy a gyermekvédelmi gyám a gyermek érdekében tett intézkedéseit egységes, garantált színvonalon láthassa el, szükséges tevékenységének, feladatellátásának sztenderdizálása, a gyermekvédelmi gyámi tevékenység minél magasabb színvonalú végzéséhez szakmai segítség, iránymutatás, módszertani ajánlás nyújtása.

A gyermekvédelmi gyám – az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (a továbbiakban: Gyvt.) által meghatározott esetekben – az ideiglenes hatályú elhelyezés és a nevelésbe vétel időtartama alatt, a gyermek legjobb érdekeinek érvényesülése érdekében, a gyámhivatal határozata alapján gyakorolja és teljesíti a törvényes képviselő körébe tartozó jogokat és kötelezettségeket.

A gyermekvédelmi gyám a gyámi tevékenysége során szorosan együtt működik a Szakszolgálat munkatársaival, a gyámhivatalok ügyintézőivel, az ellátást nyújtó gondozási hely szakembereivel, a vér szerinti családot gondozó család és gyermekjóléti központ esetmenedzserével, a gyermek oktatását, nevelését biztosító pedagógusokkal, az egészségügyi ellátást biztosító szakemberekkel, valamint a gyermek vér szerinti családjának tagjaival és mindazon személyekkel, akikkel a gyermek személyes kapcsolatait ápolja.

Az aktualizált útmutató az eredeti dokumentumnak megfelelően tartalmazza a gyermekvédelmi gyám tevékenységének részletes feladatléírását, együttműködésének meghatározását a gyermek/család gondozásában, valamint a gyermek nevelésében részt vevő szakemberekkel kapcsolatban. A gyermekvédelmi gyámi tevékenység leírását vizuálisan megjelenítő tevékenységrajz és tevékenység

leírása mellett szakmai támogatásként, a feladatellátást dokumentáló adminisztrációs kimenetek is megjelennek, pontosan megjelenítve az adott dokumentáció helyét és idejét.

Mindezek mellett meghatározásra kerültek a gyermekvédelmi gyámi tevékenység ellenőrzésére, munkavégzésének értékelésére vonatkozó szempontok. Az ellenőrzés módszertanának alapját egyrészt a dokumentációs kimenetek vizsgálata, másrészt egyéb módszerek együttes alkalmazása adja.

2. A gyermekvédelmi gyám tevékenységének tervezési rendszerbe kapcsolása

A gyermekvédelmi gyám a tervezési rendszerbe – ha erre lehetőség adódik – már a kirendelése előtt bekapcsolódik, még nem törvényes képviselőként, hanem mint gyermekvédelmi szakember vesz részt a folyamatokban. Miután a Szakszolgálat vezetője javaslatot tesz a kirendelésére, a gyermekvédelmi gyám felveszi a kapcsolatot a gyermekvédelmi szakértői bizottsággal, az illetékes család- és gyermekjóléti központtal vagy szolgálattal, hogy megfelelő információkat szerezzen be a gyerekekről.

A rendszerbe kapcsolódás következő állomása az elhelyezési javaslat és az egyéni elhelyezési terv készítésében való részvétel, melyre abban az esetben, ha lehetőség van a szervezésére, a tervezési megbeszélésen van módja. A gyermek jövőjével kapcsolatos tervezés szempontjából a gyermekvédelmi gyám tapasztalata, szaktudása fontos segítség lehet a többi szakember számára is. A gyermek további életútjának alakítására vonatkozó célkitűzések és annak eléréséhez szükséges intézkedések az egyéni elhelyezési tervben szerepelnek, mely a gyermekvédelmi gyám bevonásával készül. A terv része az is, hogy a gondozott gyermek részére biztosítandó támogatások igénylése kinek a kompetenciája, mely megjelenhet gyermekvédelmi gyámi feladatként is.

Az elhelyezési tárgyaláson való részvétel a gyermekvédelmi gyám újabb kapcsolódási pontja, melynek során a gyámhivatallal történik meg a kapcsolatfelvétel, majd folyamatossá válik az együttműködés.

A gyámkirendelést követően a gyermekvédelmi gyám kapcsolatai tovább bővülnek a gyermekvédelmi ellátórendszeren belül, felveszi a kapcsolatot a gyermek ellátását biztosító gondozási hellyel, a gyermek iskolájával, házi orvosával és minden olyan szakemberrel, aki a gyermek életének tervezése, segítése, a gondozás, a nevelés megvalósítása szempontjából releváns.

A gondozási hely (nevelőszülő és gyermekotthon egyaránt) és a gyermekvédelmi gyám együttműködése a gyermek sorsát érintő tervezési rendszerben úgy valósul

meg, hogy az ellátást nyújtó biztosítja a gyermekvédelmi gyám számára a teljes körű ellátás megvalósulásának ellenőrzését és a gyermekkel történő személyes és közvetlen találkozás lehetőségét, felhívja a gyermekvédelmi gyám figyelmét a gyermek érdekében szükséges intézkedések megtételére, közösen készítik el a gyermek egyéni gondozási-nevelési tervét.

A gyámhivatali határozatnak és a gyermekvédelmi gyámmal történt megállapodásnak megfelelően az ellátást nyújtó biztosítja a gyermek és az arra jogosultak között a kapcsolattartást és tájékoztatja a gyermekvédelmi gyámot annak tapasztalatairól.

Ha a gyámság alatt álló gyermek speciális szükségletének megállapítása válik szükségessé, a gyermekvédelmi gyám felveszi a kapcsolatot a gyermekvédelmi szakértői bizottsággal.

A szakszolgálat és a gyermekvédelmi gyám tevékenységeinek egymást kiegészítő funkciója is van. A gyermekvédelmi gyám kérelmet nyújthat be a gyámhivatalhoz a nevelésbe vett, vagy ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek gondozási helyének megváltoztatására, két okból:

1. ha lényegesen megváltoztak azok a körülmények, amelyek alapján a korábbi elhelyezési döntés született,
2. ha az a gyermek érdekében más okból szükséges.

Amennyiben ilyen kérelmet a gyermekvédelmi gyám nem nyújt be, de a két ok valamelyike fennáll, akkor a Szakszolgálat kezdeményezi a gyámhivatalnál a gyermek gondozási helyének megváltoztatását.¹

A gyermekvédelmi gyám tevékenységének egyik fő iránya, hogy a gyámsága alatt álló gyermek mielőbb visszakerülhessen a vér szerinti családjába, ennek érdekében együttműködik a család- és gyermekjóléti központ szakembereivel. Együttműködésük során a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzsere a vér

¹ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) 105/A. § (2)

szerinti családról rendelkezésére álló információit megosztja a gyermekvédelmi gyámmal.

Így valósul meg az, hogy a gyermekvédelmi gyám a gyermek szakellátásba kerülésétől van jelen a gyermek életében. A gyermek családba történő hazagondozásáig, örökbefogadásáig, nagykorúságáig "gazdája" az esetnek, a gyermekvédelmi ellátórendszerbe szükség szerinti mértékben kapcsolódik be.

A fent vázolt folyamatok tervezések és vezetésének a jogszabály által elrendelt eszköze a gyermekeink védelmében elrendelt adatlaprendszer volt, melyet felváltott a Gyermekeink védelmében elnevezésű informatikai rendszer (a továbbiakban: GYVR), mely 4 alrendszerből tevődik össze:

- a) a törzsadat alrendszerben kerülnek rögzítésre a jogszabály által meghatározott személyes adatok,
- b) a tervező és értékelő alrendszerben,
 - ba) a gyermekjóléti alapellátást nyújtó részéről a gyermek veszélyeztetettségének feltárása, a veszélyeztetettség megelőzéséhez és megszüntetéséhez szükséges intézkedésre történő javaslat megtétele;
a gyermek nevelkedésének megtervezése érdekében a környezettanulmány, cselekvési és intézkedési terv, védelembe vétel esetén a családi, egyéni gondozási terv elkészítése, az egészségügyi lap feltöltése;
nevelésbe vétel esetén a családi kapcsolatok, családgondozás tervezése és a helyzetértékelés;
a családbafogadás és utógondozás esetén a gondozási terv elkészítése és a helyzetértékelés, valamint
az átmeneti gondozás esetén az egyéni gondozási-nevelési terv, a családgondozási terv elkészítése és a helyzetértékelés;
 - bb) a gyermekvédelmi szakellátás esetén az elhelyezési javaslat, egyéni elhelyezési terv és egyéni gondozási-nevelési terv elkészítése, valamint a gondozási-nevelési tevékenység megvalósításának értékelése;

- c) a vármegyei, fővárosi, valamint az országos gyermekvédelmi szakértői bizottsági tevékenység adminisztrációja, a szakmai vélemény elkészítése *a bizottsági alrendszerben,*
- d) az örökbefogadás előkészítésének és utánkövetésének megvalósítását szolgáló adminisztráció *az örökbefogadási alrendszerben* történik.

Mindezen feladatok ellátásnak alapvető feltétele, hogy a gyermekvédelmi gyám kinevezésekor, vagy a gyámi munkakörbe kerülésekor rendelkezzen „ügyfélkapuval”. A munkáltató TGYSZ vezető feladata a gyám regisztrációjának elfogadása a rendszerben. Ezt követően lehetséges a gyermek és gyám összekapcsolása, így nyílik meg a fent vázolt alrendszerek használatának a lehetősége.

3. A tevékenység célja

A gyermekvédelmi szakellátásba utalt gyermekek gyámságának szakszerű ellátását, az egyéni elhelyezési terv végrehajtását, a gyermeki jogok érvényesülését hivatott támogatni és ellenőrizni. A jogszabály által² meghatározott ideiglenes hatállyal elhelyezett, vagy nevelésbe vett gyermek szülői felügyeletet helyettesítő gyámsága, azaz a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermek személyi és vagyoni ügyeiben a legjobb érdekei érvényesülését hivatott elősegíteni.

4. Alapelvek

Önrendelkezés elve

A gyermekvédelmi gyám figyelemmel kíséri és támogatja, hogy a gyermek az őt érintő ügyekben életkorának és fejlettségének, állapotának megfelelően szabadon kinyilváníthassa akaratát és szándékát.

² Gyvt. 4. §

A gyermekvédelmi gyám a döntéseit munkavégzése során szakmai függetlenségben hozza meg.

Részvétel elve

A gyermek részvétele az őt érintő ügyekben ítélőképessége függvényében közvetlenül és/vagy gondozója révén valósul meg. A gyermekvédelmi gyám a gyermek érdekében, a szükségleteit, érdekeit szem előtt tartva együttműködések és szakmai konzultációk során alakítja ki álláspontját, hoz autonóm módon döntéseket.

Eredményesség elve

A gyermekvédelmi gyám tevékenysége eredményes, ha a gyermek legjobb érdekét tudja érvényesíteni, a gyermek személyi és vagyoni ügyeiben. Eredményes a tevékenység akkor is, ha a gyámhivatal elfogadja a gyermekvédelmi gyám eseti és éves számadását.

A legkisebb beavatkozás elve

A gyermekvédelem minden szintjén, így a gyermekvédelmi gyám tevékenysége során mindenkor úgy kell a gyermek képviselőjében eljárni, az ellátásokhoz való hozzájutást segíteni, hogy az csak a szükséges mértékben tegyen bármit a gyermek és vér szerinti családja, valamint az ellátást nyújtó helyett, illetve ellenében. Mind a gyermek, mind szülei és az ellátást nyújtó számára a maximális véleményalkotási, döntési lehetőséget biztosítani kell.

A gyermekvédelmi gyámi tevékenység szakmai etikai alapelvei

A gyermekvédelmi gyámság, mint feladat ellátásához elengedhetetlen bizonyos szakmai, etikai magatartás, melyek alappillérei a következők:

- a gyermekvédelmi gyám a gyermek legjobb érdekeit képviseli, szakmailag megfelelő felkészültséggel,
- nem utasít, nem szabályoz, és nem áll az ellátást nyújtó felett,

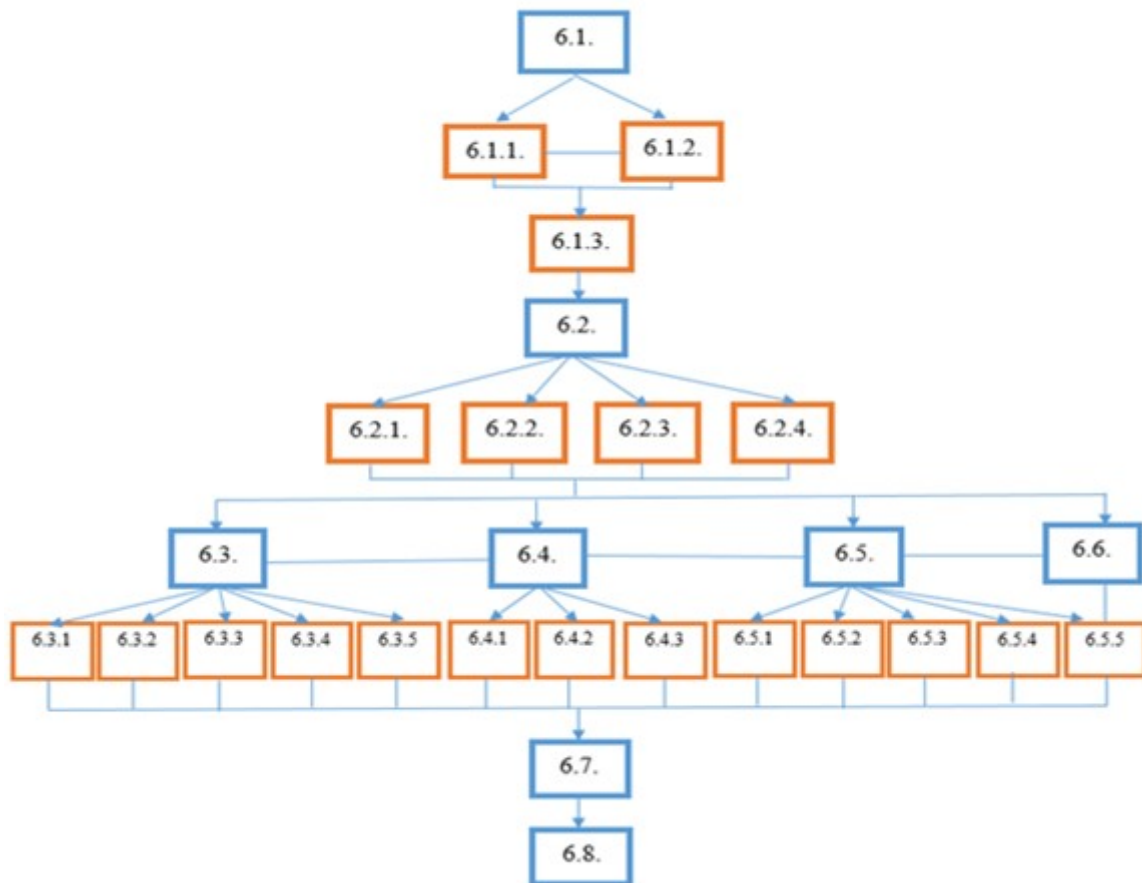
- nem ad nevelési tanácsot, de visszajelzést ad az ellátást nyújtó felé; észrevételeit jelzi a gyermekotthon vezető, nevelőszülői tanácsadó felé,
- mindig a gyermek legjobb érdekeit képviseli, de probléma, nem megfelelő nevelői, nevelőszülői hozzáállás, vagy nevelési stílus, eszköz tapasztalása esetén soha nem a gyermek jelenlétében tisztázza az adott helyzetet,
- a problémák tisztázása, valamint a beszélgetések során a szakmai szereplők kötelesek olyan hangnemet használni, amely nem sérti egyik résztvevő emberi méltóságát sem.

A gyermeket körülvevő szakemberek elsődleges feladata, hogy tevékenységükkel biztosítsák a szakellátásban elhelyezett gyermek hozzájutását azokhoz a szolgáltatásokhoz, amelyek az egészséges testi, lelki, értelmi és erkölcsi fejlődéshez nélkülözhetetlenek. Céljuk azonos kell, hogy legyen: a gyermek jóléte. Együttműködésükön, egymás iránti szakmai tiszteletükön is múlik, hogy ezt milyen eredménnyel tudják szolgálni.

5. A tevékenység célcsoportja

A gyermekvédelmi szakellátásban elhelyezett, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:10. § (1) bekezdése szerinti kiskorú.

6. Tevékenységgrajz, tevékenység leírás

6.1. Teendők a kirendelés előtt

6.1.1. A gyermek és a vérszerinti család élethelyzetének megismerése, szempontok és javaslattétel a gyám személyére

6.1.2. Részvétel a tervezési értekezleten, az elhelyezési javaslat és az egyéni elhelyezési terv elkészítésében

6.1.3. Részvétel a gyámhivatal tárgyalásán

6.2. Teendők a kirendelést követően

6.2.1. Első látogatás a gondozási helyen

6.2.2. A gyermek személyes okmányainak, iratainak ellenőrzése és szükség szerinti pótlása

6.2.3. Kapcsolatfelvétel a szülővel

6.2.4. Részvétel az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésében

6.3. A gyermek teljes körű ellátása megvalósulásának figyelemmel kísérése,

elősegítése

- 6.3.1. Rendszeres kapcsolat a gyermekkel*
- 6.3.2. Rendszeres együttműködés a gondozási hellyel*
- 6.3.3. A gyermek iskolai beíratása, tanulói jogviszonyával kapcsolatos feladatok*
- 6.3.4. A gyermek egészségének védelmével kapcsolatos feladatok*
- 6.3.5. Teendők a gyermek engedély nélküli eltávozása esetén*
- 6.4. Családgondozási feladatok*
 - 6.4.1. A gyermek kapcsolattartási jogának érvényesítése*
 - 6.4.2. A gyermek segítése, felkészítése a nevelésbe vétel megszüntetése, megszűnése esetére, és utánkövetés*
 - 6.4.3. Segítségnyújtás az utógondozói ellátás igénybevételéhez és a nagykorúvá váló tájékoztatása az otthonteremtési támogatásról*
- 6.5. A gyermek képviselete*
 - 6.5.1. Gyámhivatali eljárások kezdeményezése*
 - 6.5.2. Személyi szabadság korlátozásával, nevelési felügyelettel kapcsolatos eljárásban való részvétel*
 - 6.5.3. A gyermekvédelmi gyám feladatai az örökbefogadással kapcsolatban*
 - 6.5.4. A gyermek képviselete a hatósági és bírósági ügyekben*
 - 6.5.5. Különleges szakértelmet igénylő ügyek kezelése*
- 6.6. A gyermek vagyonának kezelése*
- 6.7. Gyámi jelentések*
- 6.8. Teendők a gyámi tisztség alóli felmentést követően*

A gyermekvédelmi gyám tevékenysége a kirendelés ideje alatt a teljes körű ellátás figyelemmel kísérésének, ellenőrzésének vonatkozásában folyamatos, a gyermek személyes és vagyoni ügyeinek képviselete során szükség szerinti, illetve az ügyek keletkezésétől a befejezéséig (hatóság előtti képviselet) folyamatos.

6.1. Teendők a kirendelés előtt

A gyermekvédelmi gyám számára fontos feladat, hogy amennyiben módja van rá – az ideiglenes hatályú elhelyezés, valamint a nevelésbe vétel ideiglenes gondozási helyre kivételével –, már a gyámhivatal általi kirendelés előtt megismerkedjen a szakellátást indokoltá tevő okokkal, azok megszüntetésének lehetőségeivel.

Felkészültségével elérheti, hogy a család és a gyermek gyorsan a bizalmába fogadja, és ezzel a későbbiekben hozzá tudja segíteni a családot a nevelésbe vétel szükségességének megértéséhez és motiválhatja őket arra, hogy körülményeiken változtassanak a nevelésbe vétel megszüntetése érdekében.

6.1.1. A gyermek és a vér szerinti család élethelyzetének megismerése, szempontok és javaslatétel a gyám személyére

A szakszolgálat vezetője, mint munkáltató, kiválasztja az érintett gyermek törvényes képviselőjére javasolni kívánt gyermekvédelmi gyám személyét, aki ezt követően lehetőség szerint a gyámhivatal által a Szakszolgálathoz küldött iratanyagot áttanulmányozza.

A gyermekvédelmi gyámokat a következő elvek szerint kell kijelölni, személyükre javaslatot tenni:

- *A személyiségek illeszkedésének elve:* a gyermek személyisége, magatartása, működése szerint illeszkedjen a gyám személyiségéhez. Különösen a különleges, speciális és kettős szükségletű gyermekek esetében fontos szempont.
- *Azonos leterheltség elve:* a gyámok hasonló munka leterheltségét figyelembe kell venni.

- *Területi elv:* a gyám képes-e az előírt gyakorisággal felkeresni a gondozási helyet, gyermeket, különös tekintettel a közlekedés megszervezésére
- *A testvérek, valamint a kiskorú szülő és gyermeke egy személy által ellátott gyámságának elve*³.
- *A bevonódás elkerülésének elve:* a gyermekotthon egyedüli gyámja bármennyire is elhivatott, hosszú távon személyi kapcsolatok miatt lojálisabb lesz, és figyelmét elkerülhetik azok a gyermek ellátását érintő negatív tényezők, amelyek a gyermek érdekeinek sérelmét okozhatják. Mindezek mellett törekedni kell arra is, hogy a gondozási helyeken minél kisebb létszámú gyám végezze a feladatát.
- *Személyi állandóság elve:* törekedni kell arra, hogy a gyermek gondozási helyének megváltozása esetén a gyermekvédelmi gyám személye változatlan maradjon. Kizárólag akkor javasolható új gyám, ha az új gondozási helyen a gyámság ellátása másként nem biztosítható.

A fenti elvek egyenértékű elvek, tehát prioritási sorrendet nem lehet felállítani a javaslatlattétel gyakorlatakor. Minden egyes gyámnevezésnél mérlegelni kell a fenti elvek érvényesülését.

A gyermekvédelmi gyám személyére történő javaslatlattétel gyakorlata:

A gyermekvédelmi gyám személyének meghatározásánál a Szakszolgálat a következő szempontokat veszi figyelembe:

- A gyermekvédelmi gyám közalkalmazotti jogviszonyban áll a Szakszolgálatl.⁴
- Főszabályként a (területi) Szakszolgálat a működési területén lakóhely szerint nyilvántartott gyermek gyermekvédelmi gyámságát látja el
- Különleges esetben a gyermek lakóhely szerinti szakszolgálat ellátása és a gondozási hely más-más megyében van. Ilyen esetben a gyermek érdekének

³ Gyvt. 84. § (2a)

⁴ Gyvt. 84. § (3)

vizsgálata után lehet a gyermekvédelmi gyám személyére javaslatot tenni.

Szemponatok a gyermek gyámsággal kapcsolatos érdekeinek vizsgálatához:

- a gyermeknek egészségügyi, pszichés, magatartási, egyéb problémája, amely a jogszabályban előírtnál több látogatást, kapcsolattartást igényel;
 - a gyermek vér szerinti szüleinek tartózkodási helye;
 - a gyermek hazagondozásának esélyei;
 - a gyermek életkora (2 heti látogatás);
 - a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánításának esélyei.
- A gyermekvédelmi gyám munkakörben foglalkoztatott munkatárs legfeljebb 30 gyermek gyámságát láthatja el. A speciális és kettős szükségletű gyermekeket két gyermekként kell figyelembe venni.⁵

A gyermekvédelmi gyám személyének meghatározásához a következő szakemberek, szakmai vélemények nyújthatnak segítséget a Szakszolgálaton belül:

- A szakértői bizottság szakmai véleménye, amely a vizsgálatok alapján teljes képet tud adni a gyermekről, szüleinél, körülményeiről.
- A gyermekvédelmi gyámok szervezeti vezetője, aki ismeri a működő gyermekvédelmi gyámok leterheltségét, személyiségét, ellátási körzetüket, alkalmasságukat.
- A javaslattétellel megbízott intézményi felsőbb vezető.

Dokumentációs kimenet:

Ajánlott: feljegyzés, gyámság vállalásáról szóló írásbeli nyilatkozat⁶

⁵ Gyvt. 84. § (6) (6a)

⁶ Gyer. 128. § (3a)

6.1.2. Részvétel a tervezési értekezleten, az elhelyezési javaslat és az egyéni elhelyezési terv elkészítésében

A Szakszolgálatnak szakmai programjában meghatározottak szerint lehetősége van – valamennyi érintett jelenlétében – tervezési megbeszélést tartani a megalapozott elhelyezési javaslat és az egyéni elhelyezési terv elkészítése érdekében.

A tervezési megbeszélés célja a nevelésbe vétel megszüntetéséig a gyermek szakellátáson belüli életútjának felvázolása, annak érdekében, hogy valóban a gyermek szükségleteinek megfelelő gondozási helyre és egyéni elhelyezési tervre tegyen javaslatot a Szakszolgálat, valamint a nevelésbe vétel megszüntetéséhez szükséges feltételek, feladatok meghatározása.

Ha erre van lehetőség, a leendő gyermekvédelmi gyám itt teheti fel kérdéseit annak érdekében, hogy az iratok, információk alapján álláspontját kialakítsa. Ekkor van lehetősége arra is, hogy személyesen megismerkedjen a gyermekkel, a hozzátartozókkal, továbbá személyes kapcsolatot alakítson ki a vér szerinti család gondozását ellátó család és gyermekjóléti központ esetmenedzserével és más érintett szakemberekkel.

Amennyiben nincs mód tervezési megbeszélés tartására a gyermekvédelmi gyám közvetlenül, rövid időn belül (személyesen, telefonon, e-mail-ben) keresi meg a család és gyermekjóléti központ esetmenedzserét, a szakértői bizottságot a kérdéseire adandó válaszok megismerése érdekében. A beszerzett információk alapján kialakított álláspontjáról tájékoztatja a Szakszolgálat elhelyezési ügyintézőjét.

Dokumentációs kimenet: nincs

6.1.3. Részvétel a gyámhivatal tárgyalásán

A Szakszolgálat megismerhetővé teszi a gyámhivatal számára a GYVR-ben az elkészített elhelyezési javaslatot és egyéni elhelyezési tervet, amelyeket a tárgyaláson

a gyámhivatal ismertet. A gyámhivatal tárgyalást tűz ki, melyre idézéssel hívja személyes megjelenésre az érintetteket, így a javasolt gyermekvédelmi gyámot is.

Fontos, hogy a javasolt gyermekvédelmi gyám személyesen legyen jelen a tárgyaláson, különösen szabályszerű idézés esetén.

Az elhelyezési tárgyalásra a gyermekvédelmi gyámnak fel kell készülnie. Választ kell adnia a tárgyaláson felmerülő nevelésbe vétellel kapcsolatos kérdésekre. Javasolt az elhelyezési tárgyaláson a leendő gyermekvédelmi gyámnak rákérdezni arra, hogy a szülő valamilyen vallásos nevelést szeretne-e biztosítani a gyermekének, illetve az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket megkérdeznie arról, hogy szeretne-e valamilyen vallással megismerkedni vagy esetleg azt gyakorolni.

Dokumentációs kimenet: nincs

6.2. Teendők a kirendelést követően

A gyermekvédelmi gyám csak és kizárólag azokat a jogokat gyakorolhatja és azokat a kötelezettségeket teljesíti, melyekre a gyermekvédelmi gyámul kirendelő határozat feljogosítja, illetve kötelezi. Ezért nagyon fontos a gyámhivatal határozatának pontos ismerete. Emellett a határozatban nem idézett, de hivatkozott jogszabályi előírásokat is követnie kell a gyermekvédelmi gyámnak munkája során.

A gyermekvédelmi gyám a gyermekkel kapcsolatos jogait, kötelezettségeit – eltérő rendelkezés hiányában – a határozat kézhezvételét követő naptól gyakorolja – az azonnali végrehajthatóság kimondása esetén – attól függetlenül, hogy valamelyik érintett fél él-e fellebbezési jogával. A gyermekvédelmi gyám a gyámhivatali határozat áttanulmányozását követően, szükség esetén kérheti annak kijavítását, kiegészítését vagy módosítását. Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a jogorvoslat benyújtására nyitva álló határidőn belül kerüljön sor. A jogorvoslat iránti eljárás kezdeményezhető fellebbezés útján, ahol ezt az eljárás megengedi, vagy közigazgatási per megindításával. Az esetleges fellebbezésre vonatkozóan formai előírás nincs, fellebbezni bármely okból lehet, amelyre tekintettel a döntést sérelmesnek tartja, a fellebbezést indokolni kell. A közigazgatási per megindítása formalizált, csak a bíróság által rendszeresített adatlapon nyújtható be.

Dokumentációs kimenet:

Ajánlott: az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) 98. §. IX. fejezet

6.2.1. Első látogatás a gondozási helyen

Ha a gyermek a nevelésbe vétellel ideiglenes gondozási helyre került, a gyermekvédelmi gyámnak törekednie kell arra, hogy a gyermek valamilyen módon

(internet, képek, információk, látogatás) megismerhesse már az odaköltözése előtt a gyámhivatal döntésének megfelelő gondozási helyet.

A gyermekvédelmi gyám a gyermek életkorának megfelelően személyes és közvetlen találkozást, beszélgetést kezdeményez a kirendelés kézhezvételét követő 15 napon belül. Ennek a találkozásnak, beszélgetésnek úgy kell megvalósulnia, hogy az megalapozza a gyermekkel kialakítandó bizalmas és rendszeres kapcsolatot annak érdekében, hogy a gyermek képes legyen bizalommal fordulni ügyeiben a gyermekvédelmi gyámjához. A személyes találkozás lehetőséget teremt arra, hogy a gyermek a gyermekvédelmi gyámjával és annak segítő munkájával megismerkedjen, a gyermekvédelmi gyám pedig képet kaphat a gyermek személyiség állapotáról, ügyeiről.

Fontos kiemelni, hogy nevelőszülői ellátás esetén a gyermekvédelmi gyám és a nevelőszülői tanácsadó azonos cél érdekében (ez a gyermek szükségletének megfelelő ellátása), de más szempontok mentén látogatják a gyermeket, nevelőszülői családot. Vannak alkalmak, amikor együtt, esetenként külön-külön is szükséges találkozni a gyermekkel, illetve az ellátást nyújtóval.

Célszerű az első látogatást a nevelőszülői tanácsadóval együtt végezni, aki már ismeri a nevelőszülőt. Bár ez a találkozás több szervezést igényel mindkét szereplő részéről, azonban egy jól sikerült első találkozás minden résztvevő számára ideális kapcsolatindító lehet. Nevelőszülői család, mint gondozási hely esetében az első látogatás előtt célszerű, ha a gyermekvédelmi gyám és a nevelőszülői tanácsadó a látogatást megelőzően négy szemközt konzultál a tudnivalókról, teendőkről, kompetenciahatárokról.

Ezt követően az első találkozás a gyermekvédelmi gyám és a gondozást-nevelést nyújtó között lehetőséget biztosít arra, hogy tisztázni lehessen a feladatköröket, kinek mi a feladata, meddig szól a kompetenciája. Így az ellátást nyújtó is tisztán láthatja, hogy pl. nevelési tanács esetén mely szakemberhez fordulhat, vagy kinek a feladata az okmányok beszerzése, a gyermek képviselése stb. Fontos az ellátást nyújtónak és a

gyermeknek is látni, hogy a segítő/támogató/ellenőrző szakemberek együttműködve tevékenykednek, kölcsönös bizalommal vannak egymás iránt. Egymás mellett látják el a feladataikat, a munkájukat azonos cél érdekében végzik.

Az első látogatásnak a gyermekvédelmi gyám részéről, amennyiben még nem volt előzőleg kapcsolata az adott gondozási hellyel, elsősorban az ismerkedésről kell szólnia. Tájékozódhat a gondozási hely szokásairól, szabályairól. Az első találkozón tapasztaltak meghatározóak lehetnek a további kapcsolat alakulásában.

Az első látogatás lehetőség szerint előre egyeztetett időpontban történjen. Jelentős esemény ez a találkozó a gyermek számára, ezért szükséges, hogy a gyermekvédelmi gyám, a gyermek és az ellátást nyújtó, valamint az ott nevelkedő többi gyermek is fel tudjanak készülni a találkozásra.

Dokumentációs kimenet:

Ajánlott: Feljegyzés

6.2.2. A gyermek személyes okmányainak, iratainak ellenőrzése és szükség szerinti pótlása

A gyermekvédelmi gyámnak a kirendelést követően ellenőriznie kell, hogy a gyermek személyes okmányai hol, kinél találhatóak és érvényesek-e. A szülők kötelesek a gyermekük személyes okmányainak megfelelő őrzéséről gondoskodni és azokat az ideiglenes hatályú elhelyezés és a nevelésbe vétel idejére a gyámhivatali határozat rendelkezése szerint a gondozási helynek, vagy a kirendelt gyermekvédelmi gyámnak átvételi elismervénnyel átadni. Alapesetben a gyermek iratainak ellenőrzésére az első találkozás során kerül sor, azonban lehetnek olyan esetek, amikor már azt megelőzően szükséges lehet egy-egy irat beszerzése, pótlása. Amennyiben a személyes iratok nem lelhetőek fel, vagy nem érvényesek, úgy a gyermekvédelmi gyám feladata a pótlásukról gondoskodni.

A gyermek személyes iratait eredetben az ellátást nyújtó őrzi. A gyermekvédelmi gyám az eredeti példányokat átvételi elismervénnyel adja át az ellátást nyújtónak, és a másolatot a Szakszolgálat által vezetett nyilvántartási iratban helyezi el. Nem minősül ugyan iratnak, de a gyermekvédelmi gyámnak célszerű gondoskodni arról, hogy az ellátást nyújtótól legalább évente újabb fényképet kapjon, melyet a Szakszolgálat iratanyagában őriz.

A gyermekvédelmi gyám 30 napon belül, de szükség esetén haladéktalanul az ellátást nyújtóval egyeztetve gondoskodik arról, hogy a gyermek számára szükséges személyes okmányok érvényesen rendelkezésre álljanak a gyermek személyes ügyeinek intézésére.

A gyermek személyes okmányai, iratai alatt az alábbiak értendők:

Születési anyakönyvi kivonat – bármelyik anyakönyvi hivatal (az Önkormányzat Polgármesteri Hivatalában) állítja ki, az anyakönyvi kivonat illetékmentes. A gyermek iratanyagában célszerű őrizni.

Személyazonosító igazolvány – A személyazonosító igazolvány érvényességének ideje a gyermek életkorától függ. A személyazonosító igazolvány bármely Kormányhivatalban igényelhető, a 14. életévét betöltött gyermek önállóan is intézheti. A gyermeknek jelen kell lennie a Kormányhivatalban az okmány igénylésekor. Ez alól csak és kizárólag olyan orvosi igazolással lehet mentesülni, mely azt igazolja, hogy a gyermek járóképtelen, és a Kormányhivatalba történő szállítása aránytalan teherrel járna. A személyazonosító igazolvány pótlás esetén térítésköteles, mely esetben a gyermekvédelmi gyámnak célszerű költségmentesség megállapítása iránt kérelemmel élni. A költségmentességi kérelem elutasítása esetén a költséget az ellátást nyújtó viseli, aki tájékoztatja a gyermekvédelmi gyámot az elszámolás módjáról.

Lakcímkártya – a gyámhivatali határozat előírásának megfelelően, a gyermekvédelmi gyám gondoskodik a gyermek lakcímének rendezéséről. A bejelentéshez szükséges a szállásadó beleegyező aláírása. Az ügyintézés szintén bármely kormányhivatalban történhet, de megvalósítható az ügyfélkapun keresztül, elektronikus módon is.

Lakóhely: a gyámhivatal a nevelésbe vételről szóló határozatban rendelkezik a gyermek lakóhelyéről, mely – amennyiben a szülők rendelkeznek lakóhellyel – elsősorban a szülők (anya) lakóhelye. Ha a szülő(k) lakóhelyével azonosan a gyermek lakóhelye nem állapítható meg, úgy elsősorban a gyermek gondozási helyét határozza meg lakóhelyként a gyámhivatal.

Tartózkodási hely: amennyiben nem egyezik meg a gyermek lakóhelyével a gondozási hely, akkor a gyermekvédelmi gyám gondoskodik a gyermek tartózkodási helyének bejelentésétől a tartózkodási hely a bejelentéstől számítva két évig érvényes.

Tartózkodási engedély – nem magyar állampolgárságú gyermek részére kell igényelni. A kérelmet az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak a gyermek gondozási helye szerinti regionális igazgatóságán (kirendeltségén), formanyomtatványon, a gyermekvédelmi gyámnak személyesen kell benyújtani, az ügyintézés során a gyermeknek is jelen kell lenni. A személyes benyújtási/megjelenési kötelezettség alól a hatóság eltekinthet, ha a külföldi gyermek a megjelenésre egészségi állapota miatt képtelen. Érvényessége határidőhöz kötött.

Társadalombiztosítási azonosító jel (TAJ) – a gyermek születésétől fogva a TAJ szám nem változik (a titkos, illetve nyílt örökbefogadás esetét kivéve, ugyanis ezekben az esetekben a gyermek neve is megváltozik), legfeljebb magát a kártyát szükséges újra megigényelni bármelyik Kormányhivatalban. A TAJ-kártya pótlás esetén térítésköteles, mely esetben a gyermekvédelmi gyámnak célszerű költségmentesség megállapítása iránt kérelemmel élni. A költségmentességi kérelem

elutasítása esetén a költséget az ellátást nyújtó viseli, aki tájékoztatja a gyermekvédelmi gyámot az elszámolás módjáról.

Közgyógyellátási igazolvány – igénylése a gyám feladata – a szakellátásban élő gyermekek gyógyítási költségeinek fedezésére szolgál. A nevelésbe vett gyermek alanyi jogon jogosult közgyógyellátásra. Az első kiállítás gyámhivatal kérelmére indul, mely során a hatóság a nevelésbe vétel elrendeléséről szóló határozatot megküldi a Kormányhivatalnak, ahol elkészül az első közgyógyellátási igazolvány, melynek érvényességi ideje négy év. Ha a nevelésbe vétel ezt követően is fennáll, akkor a gyermekvédelmi gyám kérelmezi a kötelező formanyomtatványon a közgyógyellátásra való jogosultság újbóli megállapítását a gyermek gondozási helye szerinti járási hivatalnál.

Ha ideiglenes hatállyal elhelyezett a gyermek, és a jogosultság feltételei fennállnak, normatív alapon kérelmezheti a törvényes képviselő a gyermek közgyógyellátásra való jogosultságának megállapítását. Orvosi igazolás szükséges hozzá, mely igazolja, hogy a gyermek gyógyítási költségei a törvényben meghatározott összeget meghaladják.

Egészségügyi dokumentáció – a gyermek betegségeiről, azok kezeléseiről, az igénybe vett terápiákról keletkezett iratokat (zárójelentések, ambuláns lapok) – amennyiben a gyermekvédelmi gyám jogosult az iratok átvételére, az egészségügyi ellátást nyújtótól átveszi és átadja a gondozási hely képviselőjének.

Adóazonosító jel – a gyermek anyakönyvezését követően készül el és a gyermek törvényes képviselője részére postázza az adóhatóság. Az adóazonosító jel nem változik, legfeljebb magát a kártyát szükséges pótolni, melyet az adóhatóságnál kell kezdeményeznie a gyermekvédelmi gyámnak. A kártya pótlása térítésköteles, mely esetben a gyermekvédelmi gyámnak célszerű költségmentesség megállapítása iránt

kérelemmel élni. A költségmentességi kérelem elutasítása esetén a költséget az ellátást nyújtó viseli, aki tájékoztatja a gyermekvédelmi gyámot az elszámolás módjáról.

Diákigazolvány – a gyermek tanulói jogviszonyának igazolására és az ahhoz kötődő kedvezmények igénybevételére jogosít. A Kormányhivatalban a tanulónak személyesen kell megjelenni, ahol NEK (Nemzeti Egységes Kártyarendszer) adatlapot állítanak ki, melyhez a szükséges dokumentumok: személyazonosító igazolvány (ennek hiányában születési anyakönyvi kivonat vagy útlevél) és lakcímkártya. A NEK adatlappal kell kérni az iskolán keresztül a diákigazolványt, melynek térítési díját a gondozási hely fizeti a teljes körű ellátás keretében.

Iskolai bizonyítványok – a gyermek befejezett tanulmányainak igazolására szolgál. Órzáséről a gyermek gondozási helyén kell gondoskodni. A gyermekvédelmi gyám szükség szerint a bizonyítvány elvesztése, megrongálódása, megsemmisülése esetén intézkedik annak pótlásáról.

Útlevél – nevelésbe vett gyermek esetén csak a gyermekvédelmi gyám kezdeményezésére készülhet, bármely Kormányhivatalban. A gyermek és a gyermekvédelmi gyám személyes megjelenése szükséges, térítésköteles. Javasolt, hogy az okmány elhelyezésének helyéről a gyermekvédelmi gyám döntsön.

A gyermekvédelmi gyám kezdeményezheti a gyámhatóságnál egyes gyámi feladatok ellátására a nevelőszülő gyámként történő kirendelését, ha a nevelőszülő már legalább két éve nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban áll. A kezdeményezés történhet a gyám önálló szakmai döntése illetve a szakszolgálat és/vagy a gondozási hely javaslata alapján.

Az önálló szakmai döntés alapján történő kezdeményezést megelőzően a gyermekvédelmi gyám egyeztet a gondozási hellyel (érintett nevelőszülő,

nevelőszülői tanácsadó, nevelőszülői hálózat vezető). A nevelőszülő egyes gyámi feladatok ellátására történő kirendelését, csak valamennyi érintett egyetértése esetén kezdeményezi.

Amennyiben a gondozási hely javasolja a gyermekvédelmi gyámnak a nevelőszülő egyes gyámi feladatok ellátására történő kirendelését és azt a gyermekvédelmi gyám támogatja, erről a gondozási helyet írásban indoklással ellátott válasszal tájékoztatja.

Amennyiben a nevelőszülőt a gyámhivatal egyes gyámi feladatok ellátására gyámként kirendelte (pl. a gyermek személyes okmányainak ügyintézése), a tevékenységet a gyermekvédelmi gyámtól függetlenül, a gyámhivatal irányítása és felügyelete alatt, a gyermekvédelmi gyámmal együttműködésben végzi. A személyes iratok másolatait a Szakszolgálat iratanyagában kell elhelyezni.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: átvételi és átadási elismervény a személyes iratokról

6.2.3. Kapcsolatfelvétel a szülővel

A gyermekvédelmi gyám feladatai közé tartozik, hogy segítse a gyermek és a szülők közötti családi kapcsolat rendezését, fenntartását elsősorban annak érdekében, hogy a gyermek minél hamarabb visszakerülhessen a családba. Segítséget nyújt a gyermekvédelmi gyámnak, ha együttműködő a szülő, és részt vett a tervezési megbeszélésen, és/vagy az elhelyezési tárgyaláson.

A gyermekvédelmi gyámnak célszerű a gyermek elhelyezési javaslat, egyéni elhelyezési terv elkészítése során megismert esetmenedzserrel közösen meglátogatni a családot.

Amennyiben a szülők ismeretlen helyen tartózkodnak, és ezért nem jelennek meg az elhelyezési tárgyaláson, a gyermekvédelmi gyámnak már a tárgyalás során célszerű kérnie, hogy a gyámhivatal tegyen intézkedéseket a szülők tartózkodási helyének

felkutatására, és ha ez nem vezet eredményre, akkor határozatban állapítsa meg a szülők ismeretlen helyen tartózkodásának tényét.

A gyám a kirendelést követő 30 napon belül felveszi a kapcsolatot a gyermek szüleivel. A szülőkkel való kapcsolatot a gyermekvédelmi gondoskodás időtartama alatt végig fenntartja, valamint a nevelésbe vétel megszüntetését követően még három hónapig. Kivételes esetekben nincs kapcsolattartás a gyermekvédelmi gyám és a szülők között: ha a szülők hozzájárultak gyermekük örökbefogadásához, vagy a bíróság megszüntette szülői felügyeleti jogukat, illetve, ha a gyámhatóság örökbefogadhatónak nyilvánította a gyermeket⁷.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: levél, feljegyzés

6.2.4. Részvétel az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésében

A gondozás megkezdésekor a nevelőszülő, nevelőszülői tanácsadó vagy gyermekotthon vezető, a gyermekvédelmi gyám, a gyermek és a vér szerinti szülő bevonásával elkészíti az egyéni gondozási-nevelési tervet.

A tervben meghatározott feladatok – amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésére irányul –, és megvalósulásának tervezése szempontjából szükséges a gyermekvédelmi gyám részvétele is a megalkotásában annak érdekében, hogy kellő hitelességgel és információk birtokában tudja a gyermek fejlődését nyomon követni, illetve a gyermek szükségletének megfelelő teljes körű ellátást figyelemmel kísérni.

Az egyéni gondozási-nevelési terv az egyéni elhelyezési terv megvalósulását biztosító gondozással, neveléssel kapcsolatos feladatok részletes megtervezését és az abban résztvevő szakemberek közötti munkamegosztás meghatározását tartalmazza,

⁷ Gyvt. 86. § (1) bek. f) pont

a szakemberek együttműködésének alapja. Nagyon fontos a gyermekkel kapcsolatos kompetenciák meghatározása.

Más bentlakásos intézményben⁸ elhelyezett gyermek esetében az egyéni gondozás-nevelési terv elkészítése a gyermekvédelmi gyám feladata, melynek során figyelembe veszi a gyermek gondozójának véleményét⁹.

A tervet a gondozás megkezdését követő 30 napon belül el kell készíteni, valamint azt a gyermek életkorának és szükségletének megfelelően, folyamatosan aktualizálni kell.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: GH-1¹⁰

6.3. A gyermek teljes körű ellátása megvalósulásának figyelemmel kísérése, elősegítése

A jogszabály¹¹ határozza meg a teljes körű ellátás tartalmát: a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetését, ruházattal való ellátását, mentálhigiénés és egészségügyi ellátását, gondozását, nevelését, lakhatását. A gyermekvédelmi gyám feladata figyelemmel kíséreni és elősegíteni a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, továbbá azt ellenőrizni, hogy megvalósul-e a gyermek teljes körű ellátása.

A gyermekvédelmi gyám tevékenysége a kirendelés ideje alatt a gondozás-nevelés figyelemmelkísérésének vonatkozásában folyamatos.

Fontos az ellátást nyújtónak és a gyermeknek is látni, hogy a segítő/támogató-ellenőrző szakemberek együttműködve tevékenykednek, kölcsönös bizalommal

⁸ Gyvt. 53. § (6) bek. c) pont

⁹ A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet) 84. § (2) bek. c) pont

¹⁰ NM rendelet 84. § (1)

¹¹ Gyvt. 45. § (1), NM rendelet 75-82. §

vannak egymás iránt. Egymás mellett látják el a feladataikat, és a munkájukat azonos cél érdekében végzik. Tudniuk kell, hogy a gyermekvédelmi gyám a gyermek jogait, érdekeit képviselő szakember. Tevékenységét részrehajlás nélkül, pártatlanul végzi.

Alapelv: probléma észlelése, panasz esetén a gyermekvédelmi gyámnak intézkedéseket kell tennie. Nagyon fontos, hogy az intézkedések és a visszajelzések határideje szorosan illeszkedjék az adott probléma jellegéhez, oly módon, hogy a gyermek megfelelő ellátása, illetve nevelése ne szenvedjen indokolatlan késedelmet.

A gyermekvédelmi gyám a látogatásai során figyelemmel kíséri a gyermek:

- életkorának, egyéniségének megfelelő ruházat, étkezés, személyi higiéné, szabadidős tevékenységek biztosítását;
- az iskolai oktatásban, szakképzésben és az iskolába járással kapcsolatban felmerülő költségek biztosítását;
- magánszférájának, levél- és egyéb titokhoz való jogának tiszteletben tartását;
- személyes kapcsolatainak gyermek számára kedvező, vagy kedvezőtlen voltát;
- zsebpénzének biztosítását – melyet a gyermekkel történő beszélgetés révén, ellenőrizhet;
- panaszjogának, véleménynyilvánítási jogának biztosítását;
- számára szükséges gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök (szemüveg, fogszabályozó, lúdtalpbetét, gyógycipő stb.) biztosítását;
- számára előírt egészségügyi vizsgálatok, kezelések, kontroll vizsgálatok megtörténtét.

A teljes körű ellátás ellenőrzéshez irányt mutatnak az NM rendelet 76-82. §-a által meghatározottak.

Gondozási hely megváltoztatása

A gyámhatóság a gyermek gondozási helyét *hivatalból* vagy *kérelemre* megváltoztatja, ha¹²:

1. azok a körülmények, amelyekre a gondozási hely meghatározására irányuló döntését alapozta, később lényegesen megváltoztak;
2. a kijelölt gondozási hely a gyermek érdekével ellentétes;
3. a gyermekotthon telephelye vagy a nevelőszülő lakóhelye megváltozik, és ezért a gyermek nevelését az addigi ellátási formában már nem vagy nem megfelelő módon lehet biztosítani;
4. a nagy létszámú fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek otthona a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 75.§-a szerinti támogatott lakhatássá kerül átalakításra;
5. a rendőrség az általános védelmi intézkedéséről¹³ értesítette, és ezért a gyermek nevelését az addigi ellátási formában már nem vagy nem megfelelő módon lehet biztosítani.

A gondozási hely megváltoztatásának minősül, ha a gyermek gondozása a korábban meghatározottól eltérő

- nevelőszülőnél,
- gyermekotthonban (lakásotthonban),
- gyermekotthoni önálló szakmai egységben, telephelyen,
- fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek otthonában történik.

A gondozási hely megváltoztatását kérheti

- a gyermek,
- a szülő,
- a gyermekvédelmi gyám,
- a nevelőszülői hálózat vezetője,
- a gyermekotthon vezetője,

¹² Gyvt. 80/B. §

¹³ Gyvt. 76/B. § b) pont

- a gyermekjogi képviselő,
- a gyermekvédelmi szakszolgálat.

Ha a gyermekvédelmi gyám tartja indokoltnak a gondozási hely megváltoztatását, a gondozási hely módosítását kezdeményező javaslat meghozatalát megelőzően, a gyám a gyermek sorsában érintett munkatárssal, külső szakemberrel (pl. pszichológussal) érdemben egyeztet. Célszerű esetmegbeszélést összehívni az érintett kollégákkal (gyám, gondozó, gyermekotthon vezető, illetve nevelőszülői hálózat vezetője, tanácsadó, elhelyezési csoport, szakértői bizottság képviselője).

Az esetmegbeszélés témája:

- A probléma megfogalmazása.
- A problémára vonatkozó információk és adatok összegyűjtése, rendszerezése, rögzítése.
- Az összegyűjtött adatok és információk elemzése.
- A probléma megoldására tett javaslatok kidolgozása, leírása, a megoldás figyelemmel kísérése.
- Az eredmények értékelése, vagyis annak eldöntése, hogy a gondozási hely megváltoztatása szükséges, illetve nem szükséges.

Amennyiben a gondozási hely megváltoztatásának feltételei továbbra is fennállnak, a gyermekvédelmi gyám a gyámhatóságtól kéri a gondozási hely megváltoztatását (a Szakszolgálatot, Szakértői Bizottságot a gyámhatóság kéri fel vizsgálatra, illetve az egyéni elhelyezési terv módosítására).

Amennyiben a gondozási hely tartja indokoltnak a gondozási hely megváltoztatását, indokai megjelölésével - a gyermekvédelmi gyám egyidejű tájékoztatása mellett - a gyámhatósághoz fordulhat, amely kérelem alapján a gyámhatóság felkéri a Szakértői Bizottságot a személyiségvizsgálatra, szükséglet megállapításra, szükség szerint az egyéni elhelyezési terv módosítására.

A gyámhivatal a gondozási hely megváltoztatásához javaslatot kér a szakszolgálattól, illetve a gyermekvédelmi gyámtól. A javaslatban a gyámhatósági döntés megalapozásához a gyámnak a következőket szükséges mérlegelnie:

1. azok a körülmények, amelyekre a gondozási hely meghatározására irányuló döntését a gyámhatóság alapozta, később lényegesen megváltoztak –e,
2. illetve a kijelölt gondozási hely a gyermek érdekével ellentétes-e, és ezért a gyermek nevelését az addigi ellátási formában már nem, vagy nem megfelelő módon lehet biztosítani.

Gondozási hely azonnali megváltoztatása

A gondozási hely azonnali megváltoztatása *csak két együttesen fennálló feltétel* teljesülése esetén alkalmazható:

1. a gyermeket súlyosan veszélyeztető környezet,
2. a veszélyeztető környezet miatti intézkedés azonnaliságának szükségessége.

A gondozási hely azonnali megváltoztatására két lehetőség van:

1. A gyámhatóság a gyermek gondozási helyének azonnali hatállyal történő megváltoztatásáról fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozatban dönt, ha a gyermek érdekét gondozási helye súlyosan veszélyezteti.
2. Ha a gyermekvédelmi gyám a gyermeket súlyos veszélyeztetettsége miatt másik, biztonságos gondozási helyre viszi, erről a gyámhatóságot egyidejűleg értesíti, és kéri a gondozási hely megváltoztatását.

Amennyiben a gyám azt észleli, hogy a gyermeket gondozási helye súlyosan veszélyezteti, és emiatt őt azonnal biztonságba kell helyezni, - a Szakszolgálat elhelyezési szolgálatának értesítése mellett- a gyermekvédelmi gyám az *együttműködés keretében* azonnal értesíti a nevelőszülői tanácsadót, vagy a gyermekotthon vezetőjét, továbbá olyan helyre viszi a gyermeket, ahol a nyilatkozatát jegyzőkönyvbe foglalják (gyámhatóságot, rendőrség stb.).

Célszerű a gyermek számára haladéktalanul pszichológusi segítséget biztosítani a krízis csökkentése érdekében. A gyermekvédelmi gyám a gondozási hely megváltozásáról azonnal értesíti a gyámhatóságot, és kéri a gyermek gondozási helyének azonnali megváltoztatását indokoltá tevő körülmények kivizsgálását az illetékes szervtől (pl. rendőrség, ellátást nyújtó munkáltatója, gyermekjogi képviselő, stb.) és szükséges esetén intézkedéseket kezdeményez (pld. látogatás, feljelentés stb.)

Amennyiben azonban nem a gyermeket veszélyezteti a fennálló helyzet, hanem a gondozási hely tartja indokoltnak az azonnali elhelyezést, leginkább a többi gyermek érdekeire hivatkozva, ebben az esetben a gondozási hely fordulhat a gyámhatósághoz.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: feljegyzések

6.3.1. Rendszeres kapcsolat a gyermekkel

A gyermekvédelmi gyám a kirendelését követően legfeljebb tizenöt napon belül, majd rendszeresen felkeresi a gyermeket. A hat éven aluli gyermeket kéthetente, a nagyobbakat havonta látogatja meg.¹⁴

Törekszik arra, hogy a gyámsága alatt álló gyermekkel rövid idő alatt szoros, bizalmas, rendszeres kapcsolat alakuljon ki. A gyermek számára telefonos elérhetőséget biztosít. Ezek a látogatások alkalmat adnak arra, hogy a gyermek bizalma kialakuljon gyermekvédelmi gyámja iránt, véleményét, esetleges panaszait aggályok nélkül elmondja. A gyermekvédelmi gyám pedig a személyes találkozások alkalmával ismerheti meg a gyermeket, a gyermek ellátásának minőségét, a gyermek véleményét saját magáról, az őt körülvevő környezetről, jövőbeni elképzeléseiről, baráti köréről stb.

¹⁴ Gyvt. 86. § (1) bek. (a) pontjai

A gyermekvédelmi gyámi tevékenység ellátása folyamatos a nevelésbe vétel időtartama alatt.

A feladatellátása során számos kérdés, dilemma merülhet fel a személyes találkozások szervezése kapcsán, hogy az előre egyeztetett időpontban vagy bejelentés nélkül történjen.

Egyeztetett időpont:

Előnye: a betervezett látogatás sikeresen zárul, létrejön a gyermekkel való találkozás. Adott időpontban nincs más szakember (másik gyermekvédelmi gyám, nevelőszülői tanácsadó, védőnő stb.) a gondozási helyen.

Hátránya: a gyermekvédelmi gyám nem látja az esetleges hiányosságokat.

Bejelentés nélküli látogatás:

Előnye: a váratlan látogatás azt a képet mutatja, ahogyan a gyermek a gondozási helyen valóban él.

Hátránya: nem biztos, hogy alkalmas az időpont, akár a gyermek, akár a nevelőszülő, akár a család számára (pl. dolgozatra készül, fejlesztésen van, más programot beszéltek meg, nincs otthon a gyermek, család stb.).

Javaslat: Egyeztetett időpontban történő látogatás elsődlegesen abban az esetben kerüljön megszervezésre, ha a látogatás konkrét ügy, feladat megbeszélésére irányul, vagy egyes dokumentáció elkészítése is a látogatás részét képezi, pl. TESZ-3, GH-1 stb.

A gyermek reális élethelyzetének megismeréséhez ajánlatos a bejelentés nélküli látogatás is, amelynek eredményességéhez azonban szükséges feltérképezni a gyermek napi/heti rendjét, rendszeres elfoglaltságait, kinek, mely időpontban milyen kötelezettsége, feladata van. Így valamennyire behatárolható, hogy a tervezett időpont megfelelő-e a látogatásra.

A nevelőszülői családok működésükben nem térnek el egy átlagos családtól. Kialakult napirendjük van, ami gyermeknek, felnőttnek keretet ad a mindennapok

tevékenysége során, így a családot látogató szakembernek ezek figyelembevételével és tiszteletben tartásával kell látogatnia a családot.

Mindenképpen tanácsos – akár az első látogatás alkalmával – az ellátást nyújtóval tisztázni, hogy milyen formában, és milyen módon kíván találkozni a gyermekvédelmi gyám az ellátást nyújtóval, illetve gyermekkel. A gyermekvédelmi gyám, amennyiben még nem tette meg, megadja az elérhetőségeit a gyermek és az ellátást nyújtó számára.

A látogatásra a gyermekvédelmi gyámnak előzetesen fel kell készülnie, végiggondolni, hogy mit szeretne megtudni, milyen kérdéseket kell tisztázni, milyen ellenőrzési és dokumentációs feladatai vannak az aktuális látogatás során.

A látogatások időtartamát célszerű az aktuálisan elvégzendő feladathoz igazítani. A látogatás során fontos, hogy a gyermekvédelmi gyám irányítsa a beszélgetést, és a gondozási helyen töltött idő a lehető legtöbb konkrét információhoz juttassa hozzá a gyerekekről. Javasolt olyan időpontokban is tervezni a látogatásokat, amikor a gyermekvédelmi gyámnak módja van a gondozási hely életét többféle helyzetben megismerni. Fontos, hogy a beszélgetés fókuszában a gyermek álljon, kerüljön megbeszélésre minden – gyermeket érintő – kérdéskör, azonban ami az ellátást nyújtó szakemberek kompetenciáiról, munkájáról szól (megtett vagy elmulasztott feladatok, intézkedések stb.) az ne a gyermek előtt kerüljön megbeszélésre.

Négyszemközti beszélgetés lehetősége a gyermekkel

A gyermek mindennapi élethelyzetét, életkorát, szükségletét figyelembe véve számos lehetőség van a személyes találkozásra. Így a gondozási hely mellett számba vehető a kollégium, oktatási, nevelési intézmény, de nagyobb gyermek esetében igény lehet egy külső, semleges helyen való találkozásra is, mely lehet a gyám székhelye, vagy a gyermek által megjelölt egyéb hely. Elengedhetetlen, hogy a gyám figyelembe vegye a gyermek felől érkező igényeket, felismerje azokat a helyzeteket, amelyek a gyermek szükségleteként ilyen formában megjelennek.

A gyermekvédelmi gyámnak a találkozások alkalmával lehetőséget kell biztosítania a gyermekkel négy szemközti beszélgetésre. A gyermeknek tudnia kell, hogy a gyermekvédelmi gyám a jogait, érdekeit képviseli, a közöttük lezajló beszélgetés róla szól, bizalomra épül. Bármikor megkeresheti a problémáival, kérdéseivel. Fontos tisztázni azt is, hogy a gyermekvédelmi gyám a gyermek érdekeit képviselő szakember, aki gyámoltja jogait érvényesíti. Ezzel együtt az elhangzott bizalmas beszélgetések sok esetben intézkedési kötelezettséget generálnak, ezért nem lehet „titoktartási kötelezettség”, amit jó tisztázni a gyermekkel. Pl.: bántalmazás állítás, bűncselekmény elkövetése, gyanúja stb.

A tapasztalatok megbeszélése, visszacsatolása (gyermeknek, ellátást nyújtónak, szakembernek/kollégának):

A látogatások további lényeges eleme a hallottak, tapasztaltak megbeszélése, visszacsatolása.

Nagyon fontos a beszélgetésben résztvevő minden érintett számára, hogy visszajelzést kapjon az általa felvetett kérdésekre. Amennyiben a gyermekvédelmi gyám az adott ellátást nyújtónak, vagy a gyermeknek nem tud a feltett kérdésekre valamilyen további információ hiánya miatt válaszolni, akkor ésszerű időn belül ajánlott a válasszal a gyermeket/ellátást nyújtót/kapcsolattartásra jogosult hozzátartozót, különösen a szülőt megkeresni.

A közös együttgondolkodás, megbeszélés során további megoldási módok, lehetőségek merülhetnek fel. Az álláspontok megismerésével az adott probléma többszintű megközelítése segítséget adhat a leoptimálisabb megoldás megtalálására. Ugyanakkor a visszacsatolások által lehetőség van a pozitívumok elismerése mellett felhívni a figyelmet a hiányosságokra is.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: feljegyzések a találkozásokról

6.3.2. Rendszeres együttműködés a gondozási hellyel

A gyermekvédelmi gyám a feladatait nem elszigetelten, hanem egy rendszer tagjaként végzi. Ismernie kell a gyermeket körülvevő rendszereket (gyermekvédelem, oktatás stb.), tisztában kell lennie saját szerepével és feladataival, szorosan együtt kell működnie az ellátórendszer többi tagjával. Munkáját a szakemberek szövetségének tekinti, melyben nem lehet alá- és fölérendeltségi viszonyt teremteni. A szakemberek közös szakmai felelőssége, a hatékony team munka vezethet csak eredményre.

Elengedhetetlen, hogy a gyermekvédelmi gyám és a gondozási hely szakemberei szoros és hatékony együttműködést, kölcsönös tájékoztatást alapozzanak meg a gyermek érdekében. Nagyon fontos, hogy a gondozási hely és a gyermekvédelmi gyám munkamegosztása, együttműködése egy irányba hasson, az minden esetben egymás segítségén alapuljon és a gyermek érdekét szolgálja. A gyermekvédelmi gyám munkáját partnerségi, mellérendeltségi viszonyban végzi, a kompetenciahatárok figyelembevételével. Nem szerencsés, ha a gyermekvédelmi gyám elsősorban a gondozási hely ellenőreként lép fel.

A gyermekvédelmi gyám a kirendelését követően kapcsolatot kezdeményez a gondozási hellyel, megadja elérhetőségét, esetlegesen javaslatot tesz a kapcsolattartás formáira. A gondozási helyen figyelemmel kell kísérnie, hogy a gyermek teljes körű ellátása az egyéni gondozási-nevelési tervnek megfelelően megvalósul-e. Amennyiben ennek során problémát észlel, meg kell tennie a szükséges intézkedéseket.

A gyermek nevelésével, gondozásával kapcsolatban javaslatot tehet a korrekciókra, változtatásokra. Minden döntéséről, a gyermekkel kapcsolatos eseményről, ügyről értesíti a gondozási helyét.

A gyermek vér szerinti családjával kapcsolatos feladatokat közösen tervezi meg a gondozási hellyel, mert mindkettőjük feladata a gyermek családi kapcsolatainak elősegítése. Egyeztetésre a párhuzamosságok elkerülése miatt van szükség.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: feljegyzések

6.3.3. A gyermek iskolai beíratása, tanulói jogviszonyával kapcsolatos feladatok

Ha a gyermek tankötelessé vált, a gyermekvédelmi gyám köteles gondoskodni a gyermek iskolai beíratásáról. A gyermek óvodájának, iskolájának kiválasztásáról szóló döntés meghozatala során nemcsak az ellátást nyújtó, hanem a gyermek és a szülő véleményét is – lehetőség szerint – ki kell kérni.

Az óvoda, iskola kiválasztása, illetve iskolaváltás során figyelembe veendő szempontok: a gyermek képességei, szükségletei, az oktatási intézmény által nyújtott művészeti és sportfoglalkozások, a felzárkóztatás és a tehetséggondozás lehetőségei, a gondozási hely és az iskola távolsága, a szülők vállalt vallási meggyőződése.

Vannak gyermekek, akik esetében szükségessé válhat, a tankötelezettség egyéni munkarend szerinti teljesítése (korábban: magántanulói jogviszony), mely felmentést ad a gyermeknek a tanórákon való részvétel kötelezettsége alól, de az igazgató által meghatározott időben és a nevelőtestület által meghatározott módon kell a gyermeknek számot adni tudásáról.¹⁵ A gyermekvédelmi gyámnak gondoskodni kell arról, hogy magántanulói jogviszony esetén igazolást kapjon a gyermek.

A tanulói jogviszonnyal kapcsolatos tevékenységeket a gyermekvédelmi gyám kezdeményezésére a feladatok ellátására kirendelt nevelőszülő is végezheti. Ebben az esetben a nevelőszülő a tevékenységet a gyermekvédelmi gyámtól függetlenül, de a gyámhatóság irányítása és felügyelete alatt látja el, a gyermekvédelmi gyámmal szoros együttműködésben.

¹⁵ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nkt.) 45. § (5) és 55. § (2)-(3)

A gyermek tanulási képességének vizsgálata

Annak érdekében, hogy a gyermek képességeinek megfelelő oktatási intézmény kerüljön a gyermek számára kiválasztásra, a gyermekvédelmi gyám a szükségesség felmerülésekor kezdeményezi a Pedagógiai Szakszolgálatnál a gyermek vizsgálatát, illetve a korábbi állapot felülvizsgálatát. A vizsgálat ütemezéséről az iskola gondoskodik azzal, hogy minden év június 30-ig megküldi a Pedagógiai Szakszolgálat részére azon gyermekek anyagait, akiket a következő tanévben vizsgálni szükséges. Ebben az anyagban már fellelhető a gyermekvédelmi gyám vizsgálatához adott hozzájáruló nyilatkozata. A gyermek vizsgálaton való részvételéről az ellátást nyújtó gondoskodik.

A Pedagógiai Szakszolgálat tevékenysége nem csak tanköteles korú közepsúlyos, illetve súlyos értelmi fogyatékosokat mutató gyermekek szakvizsgálatára terjed ki, hanem javaslatot adnak korai fejlesztésükre, óvodai, iskolai elhelyezésükre, fejlesztő felkészítésük módjára. Ezen túlmenően a Pedagógiai Szakszolgálat vizsgálata kiterjed a fogyatékosok ápoló, gondozó otthonában (ún. egészségügyi gyermekotthon) élő súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek szakvizsgálatára, fejlődésük nyomon követésére is. Az elkészült szakértői vélemény eredeti példányát a gyermekvédelmi gyám átadja az ellátást nyújtónak, aki a továbbiakban gondoskodik az abban foglaltak megvalósításáról, szükség szerint az egyéni gondozási-nevelési terv aktualizálásáról. A szakértői vélemény másolati példánya a szakszolgálat iratanyagában kerül megőrzésre. A gyermekvédelmi gyám a Pedagógiai Szakszolgálattal egyeztetett időpontban átveszi az előzetes szakvéleményt.

Kapcsolat a nevelési, oktatási intézményekkel

A tanulói jogviszony létesítését a gyermekvédelmi gyám végzi, kivéve többes gyámság esetén. A nevelőszülő a gyermek beíratásakor lehetőleg legyen jelen.

A gyermek iskolájával, óvodájával való kapcsolatfelvételt követően a gyermekvédelmi gyám tájékoztatja az intézmény érintett munkatársait arról, hogy a gondozott gyermekkel kapcsolatban mely feladatok tartoznak a nevelőszülőre és melyek a gyermekvédelmi gyámra. A gyermek a beíratását követően nagyon sok időt tölt a köznevelési intézményben, és az ott töltött idő alatt történekről minden esetben a gyermek ellátását biztosító nevelőszülő, gyermekotthon vezető rendelkezik a leghitelesebb és leghamarabb információval. Ezen információk között lehetnek olyanok is, amelyek halasztást nem tűrő intézkedéseket igényelnek. Emiatt nagyon fontos, hogy a gyermekvédelmi gyám szoros kapcsolatot tartson a nevelőszülővel, gyermekotthon vezetővel, ezen túlmenően pedig legyen közvetlenül elérhető az óvoda vagy az iskola pedagógusai számára. Az osztályfőnök, a szaktanárok, szükség szerint az igazgató fogadóóráján való személyes megbeszélés során alkalom nyílik az esetleges problémák megbeszélésére. Fontos, hogy a szülői értekezleten elsősorban az ellátást nyújtó jelenjen meg, ő tartson közvetlen kapcsolatot a gyermek tanáraival, osztálytársaival és azok szüleivel. A gyermek nevelési-oktatási intézményével való folyamatos kapcsolattartás az ellátást nyújtó és a nevelőszülői tanácsadó feladata. A gyermekvédelmi gyám szükség szerint, időszakosan lép személyes kapcsolatba az intézménnyel. A gyermekvédelmi gyám képviseli a gyermeket pl. a fegyelmi tárgyaláson, vagy nyilatkozata, hozzájárulása alapján vehet részt a gyermek osztálykiránduláson, nyári táborozáson, külföldi utazáson.

Nem tartozik a teendői közé az iskolai programokon való részvétel (szülői értekezlet, osztálykirándulás, tanóra, fejlesztés).

A nevelési-oktatási intézmény nem lehet a gyermekkel való kapcsolattartások helyszíne sem a gyermekvédelmi gyámnak, sem a hozzátartozónak. A gyermekvédelmi gyám a gyermeket oktatási-nevelési intézményben kapcsolattartási célból kizárólag fontos esetben, a gyermekkel és a nevelőszülővel előre egyeztetve látogatja.

A gyermek magatartásának, tanulmányi előmenetelének figyelemmel kísérése

Annak érdekében, hogy a kellő információk a kellő időben jussanak el a gyermekvédelmi gyámhoz, szükséges a gondozási hely és a gyermekvédelmi gyám közötti munkamegosztást kialakítani. A nevelőszülő, a gyermekotthon nevelője, gyermekfelügyelője az, aki nap, mint nap figyelemmel kíséri a gyermek beilleszkedését, alkalmazkodását, fejlődését az óvodában, illetve az iskolában, és közvetlen módon is tudja segíteni tanulmányi előmenetelét a házi feladatok elkészültének ellenőrzésével, leckék kikérdezésével, a gyakorlás biztosításával.

A gyermek magatartásának, előmenetelének figyelemmel kísérése során nem kötelező, hogy a gyermekvédelmi gyám minden nap leellenőrizze a naplóbejegyzéseket, a köznevelési intézményben történeteket. A nevelőszülő és a nevelőszülői tanácsadó vagy a gyermekotthon nevelője, gyermekfelügyelője kellő tapasztalattal rendelkezik ahhoz, hogy felmérje, melyek azok az események, amelyekről a gyermekvédelmi gyámnak tudnia kell.

Az ellenőrző, az elektronikus napló napi figyelemmel kísérését, aláírását, valamint a szülői értekezleteken, fogadóórákon való részvételt az ellátást nyújtó látja el. A bizonyítvány aláírása a törvényes képviselő feladata. A gyermekvédelmi gyám a gyermek gondozási helyén történő meglátogatásakor tudja figyelemmel kíséni a gyermek tanulmányi előmenetelét az ellenőrző beírásainak megtekintésével.

A hiányzásokat a gondozási hely jelzi írásban a gyermekvédelmi gyámnak.

Az *igazolható hiányzásokról* szóló igazolásokat a gondozási hely beszerzi és jelzi a gyámnak (pl. betegség, hivatalos ügyintézés).

Az *igazolatlan hiányzás* esetleges igazolása gyámi kompetencia, a gondozási helynek történő jelzés mellett.

Az *igazolatlan mulasztásokról* a gyermekvédelmi gyám a Szakszolgálattól értesül, mivel a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermek esetében a Szakszolgálatot értesíti a köznevelési intézmény¹⁶.

¹⁶ A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 51. § (4)-(5) bek.

Amennyiben a nevelőszülőnek információja van az igazolatlan mulasztásokról, azt jelzi a gyermekvédelmi gyámnak. Ezt követően a gyermekvédelmi gyám felveszi a kapcsolatot a gyermek osztályfőnökével, szükség esetén a köznevelési intézmény igazgatójával. A gyermekvédelmi gyám a megbeszélés eredményéről tájékoztatja a nevelőszülőt és a gondozási hely képviselőjét.

A gyermek iskolából való engedély nélküli eltávozása az iskola felelőssége.

Fegyelmi eljárással kapcsolatos feladatok

A fegyelmi tárgyalást megelőzően a gyermek, a gondozási hely szakemberei, és a gyermekvédelmi gyám egyeztetnek a fegyelmi eljárás okairól. A fegyelmi eljárásban a gyermekvédelmi gyám képviseli a gyermeket a gondozási hely képviselőjének jelenlétében.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: feljegyzések

6.3.4. A gyermek egészségének védelmével kapcsolatos feladatok

Az egészségmegőrzés és a gyermek gyógykezelésével kapcsolatos feladatok ellátása – dokumentáció átadását követően – a gondozási hely feladata.

A gyermek teljes körű ellátása akkor valósul meg, ha az ellátás a gyermek egészségi állapotának megfelelő szolgáltatásokat is nyújtja. A gyermek háziorvosát az ellátást nyújtó választja ki, a gyermekvédelmi gyámmal egyeztetve. A gyermek általános kivizsgálását a nevelésbe vételt követően azonnal meg kell kezdeni.

A különleges és a speciális szükségletű gyermekek teljes körű ellátásának jelentős része a gyermek egészségi állapotának javítása, de legalább megőrzése, egészségügyi terápiák, beavatkozások segítségével, melyek megvalósulását a gyermekvédelmi gyám figyelemmel kíséri.

A normál szükségletű gyermek nevelése során figyelemmel kíséri a gyermekvédelmi gyám a gyermek egészségügyi, mentálhigiénés és pszichés állapotát, a bekövetkezett változásokat. A gondozási hely a gyermekvédelmi gyámmal együttműködve, a szülővel egyeztetve gondoskodik a gyermek egészségét szolgáló javasolt védőoltások beszerzéséről és beadatásáról.

Azonnali kórházi, szakorvosi ellátás esetén indokolt, hogy a gyermekotthon dolgozója, vagy a nevelőszülő is eljárhasson a gyermek ügyében (kezelés intézése, betegkísérés, beteglátogatás).

A gyermekvédelmi gyám szükséges esetben és mértékben kapcsolatot tart a gyermek kezelését végző szakorvosokkal. Tájékoztatásuk alapján, mérlegelést követően dönt a kezelés, beavatkozás elvégzéséhez elengedhetetlen törvényes képviselői hozzájárulás megadásáról vagy megtagadásáról.

Az egészségügyi beavatkozással kapcsolatos tevékenységet a gyermekvédelmi gyám kezdeményezésére a feladat ellátására kirendelt nevelőszülő is végezheti. Ebben az esetben a nevelőszülő a tevékenységet a gyermekvédelmi gyámtól függetlenül, de a gyámhatóság irányítása és felügyelete alatt végzi, a gyermekvédelmi gyámmal szoros együttműködésben.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

6.3.5. Teendők a gyermek engedély nélküli eltávozása esetén

A gyermek nevelésében fontos mérföldkő az önállóságának egyre nagyobb mértékű biztosítása. A gyermek érettségét figyelembe véve határozza meg a gyermekvédelmi gyám az ellátást nyújtóval közösen, hogy a gyermek részére biztosítható-e eltávozás vagy szabadság. Nagy hangsúlyt kell fektetni a gyermek rokoni és egyéb közösségi kapcsolatainak ápolására, fenntartására, amennyiben ez nem szól a gyermek érdekei ellen. Sokféle esemény történhet a gyermek és családja életében, amely a viszonylag merev kapcsolattartási szabályok betartása mellett lehetlenné tenné a gyermek és a

család életében rendkívüli és nagyon fontos együttlétet. Ilyen alkalmak lehetnek különösen pl. a gyermek által ismert és szeretett, de távolélő rokon halála, betegsége, amikor lehetőséget kell biztosítani a gyermek számára, hogy a temetésen lerója kegyeletét, vagy meglátogathassa, továbbá, ha a családban esküvőre, keresztelőre kerül sor.

Eltávozásnak nevezzük, ha a gyermek legfeljebb két napig van távol a gondozási helyéről. A gyermek számára eltávozás csak a hozzátartozója kérelmére biztosítható. Az egy napra történő eltávozás alkalmankénti időpontjáról és időtartamáról a hozzátartozó és a gyermekotthon vezetője, vagy a nevelőszülő hálózat működtetője megállapodnak. A gyermekvédelmi gyám engedélyezheti a 24 órát meghaladó eltávozást, ha erre a gyámhivatal a kapcsolattartást szabályozó határozatban feljogosította.

Engedély nélküli eltávozásról akkor beszélhetünk, ha a gyermek engedély nélkül eltávozott a gondozási helyéről vagy oda a számára előírt időpontban nem tért vissza. Ez a folyamatos, időszakos kapcsolattartásokra, a kimenőkre, az eltávozásokra, a szabadságra és a személyes kapcsolat ápolására engedélyezett időtartamokra is vonatkozik.

Akár az ellátást nyújtó, akár a gyermekvédelmi gyám engedélyezi a gyermek eltávozását, vagy szabadságát, a másik fél tájékoztatása elengedhetetlen.

A tevékenység szükség szerint végzendő.

Teendők, ha a gyermek nem tér vissza az előírt időpontban

Ha a gyermek nem tér vissza a kimenőről, az eltávozásról, a kapcsolattartásról, a személyes kapcsolat ápolásáról a számára előírt időpontban, és sem ő, sem a hozzátartozója, vagy a személyes kapcsolat ápolását kérő másik fél nem jelezte a késését, az ellátást nyújtó nevelőszülő, gyermekotthon vezető (vagy megbízásából a nevelő, gyermekfelügyelő), az ismert telefonszámokon megkísérel felvenni a kapcsolatot a kapcsolattartásra jogosulttal, vagy a gyermekkel. Ha a gyermekvédelmi

gyám, vagy az ellátást nyújtó ismeri a jogosult és a gyermek tartózkodási helyét (hiszen a megállapodás és az engedély létrejöttekor ezt közölte a jogosult), akkor személyesen kell a gyermekvédelmi gyámnak, vagy az ellátást nyújtónak a gyermekért elmenni. Ha a gyermek felkutatása sikertelen, az ellátást nyújtó haladéktalanul értesíti a gyermekvédelmi gyámot és az illetékes rendőri szervet az engedély nélküli távollétról.

Az engedély nélküli eltávozásról, a felkutatási kérelem kiadásáról, valamint a kérelem visszavonásáról értesíteni kell az OGYSZ területileg illetékes Szakszolgálatát.

Engedély nélküli eltávozás esetén a gyám megkeresi a szülőket, vagy más vérszerinti hozzátartozót, valamint a gyermekjóléti alapellátást, és egyéb módokon is igyekszik információhoz jutni a gyermekről, vagy kontaktust kezdeményezni vele (pl. közösségi oldalak).

Engedély nélküli eltávozás esetén a gondozásért felelős és/vagy a gyám – egymással történt egyeztetés alapján – kísérletet tesz a gyermek felkutatására és visszaszállítására, amennyiben vélelmezhető, hogy a gyermek a vér szerinti családjába szökött, illetőleg amennyiben vélelmezhető a gyermek más, ismert tartózkodási helye. Amennyiben bizonyossá, ismertté válik a szökött gyermek hollétének helyszíne, a gyám feladata a gyermekért elmenni és őt a gondozási helyére visszaszállítani.

Amennyiben a szülők vélelmezhetően vagy tapasztalhatón bújtatják a gyermeket (nagyon fontos az alapellátással való szoros együttműködés, a megfelelő és biztos információ), a gyámnak tájékoztatást kell küldenie a gyámhatóság számára annak érdekében, hogy a gyámhatóság – nagyon indokolt esetben, tényekkel alátámasztva – hivatalból indítson eljárást a szülők jogszabályokba ütköző cselekedete, az együttműködés megtagadása miatt. Engedély nélküli eltávozásból történő visszatérés esetén a gyermekkel való beszélgetés során a gyám is jelen van, amennyiben jelenléte akadályoztatott és nem tud részt venni a beszélgetésen,

figyelemmel kell kísérnie azt, hogy megtörténik-e a gondozási helyen a nevelő vagy a nevelőszülő részéről a gyermekkel való beszélgetés, annak dokumentálása és a szükséges intézkedések megtétele. A dokumentáció elkészítése azon személynek a kötelessége, aki a gyermekkel történő beszélgetést érdemben teljesíti.

Sorozatos engedély nélküli eltávozás esetén a gyermekvédelmi gyám esetmegbeszélést kezdeményez az érintettek bevonásával, amely az engedély nélküli távollét okaira és azok megszüntetésére, az esetleges további intézkedések megállapítására irányul.

Minden esetben a gondozási helynek szükséges kiadni a felkutatási kérelmet, ők azok, akik a legtöbb információval rendelkeznek a gyermekről (eltávozáskor viselt ruházat, állapot, azonosításra alkalmas jellegzetességek, az eltávozás körülményei stb.), azonban a rendőrségi értesítésnek mindenkor a gyám a címzettje (a gyám az értesítésről tájékoztatja a gondozási helyet).

A nem papíralapon, hanem elektronikusan (e-mail-ben) kiadott felkutatási kérelmeket, azok visszavonásait, illetőleg a rendőrségi értesítéseket is be kell iktatni, nyomtatott módon, papíralapon el kell helyezni a gyermek iratanyagában. Ha az engedély nélkül eltávozott gyermek 14 éven aluli, vagy betegsége, fogyatékossága miatt nem tud magáról gondoskodni, az ellátást nyújtónak *haladéktalanul* értesítenie kell az illetékes rendőri szervet és a gyermekvédelmi gyámot.

5 vagy több fő engedély nélküli együttes eltávozás (csoportos engedély nélküli eltávozás) esetén szintén *haladéktalanul* értesítenie kell az ellátást nyújtónak az illetékes rendőri szervet és a gyermekvédelmi gyámot.

Teendők a gyermek visszatérése után

Ha az engedély nélkül eltávozott gyermek önként visszatért, vagy az ellátást nyújtó általi felkutatás vezetett eredményre, az ellátást nyújtó értesíti a rendőrséget és a gyermekvédelmi gyámot. Ha a rendőrség segítségével jutott vissza a gyermek a

gondozási helyére, az ellátást nyújtó haladéktalanul értesíti a gyermekvédelmi gyámat.

A gyermek visszatérését követően az ellátást nyújtó a gyermekvédelmi gyám bevonásával a lehető legrövidebb időn belül elbeszélget a gyermekkel a gondozási hely Szakmai Programjában szereplő tartalommal és formai követelmények szerint, különösen arról, hogy

- mi volt az engedély nélküli eltávozásának az oka;
- mi történt vele az eltávozás ideje alatt, különösen arra célszerű kitérni, hogy ez alatt az idő alatt a számára az esetleges betegsége okán a szükséges gyógyszerek szedése biztosított volt-e;
- valaki követett-e el sérelmére bűncselekményt, elkövetője, vagy tanúja volt-e bűncselekménynek (különösen nagyobb gyermeknél kábítószer használat, erőszakos bűncselekmények, prostitúcióra való kényszerítés);
- hol tartózkodott és kikkel;
- ki és miből biztosított az étkezését, lakhatását, felügyeletét.

A beszélgetés megtörténtét és tartalmának lényegét írásban dokumentálni kell, és a szükséges intézkedéseket meg kell tenni. Ilyen intézkedés lehet: orvosi ellátás, a szülő, vagy más személy ellen feljelentés (pl. a kiskorú elhelyezésének megváltoztatása esetén¹⁷).

Dokumentációs kimenet:

Kötelező:

- egyéni beszélgetés dokumentálása – NM rendelet 86. § (6) bek. szerinti tartalommal, formai előírás nincs
- rendőrségi bejelentés az engedély nélkül eltávozott gyermek felkutatása érdekében – NM rendelet 86. § (2) bek. szerinti tartalommal
- TESZ-3

Ajánlott: feljegyzések

¹⁷ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 211. § alapján

6.4. „Családgondozási” feladatok

A gyermekvédelmi gyám családgondozási feladatai a gyermek kapcsolattartási jogának érvényesülésével, valamint a hazagondozással, a nagykorúvá váló nevelt gyermek önálló életvitelének kialakításával kapcsolatosak.

A kapcsolattartási jog érvényesülése érdekében a gyermekvédelmi gyám elsősorban a gyermek gondozási helyének szakembereivel, emellett a vér szerinti családot segítő gyermekjóléti szolgálattal, központtal is együttműködik.

A gyermekvédelmi gyám családgondozói feladata a kirendelést követően megkezdődik. 30 napon belül kapcsolatba kell lépnie a gyermek szüleivel, és a gyermekvédelmi gondoskodás időszaka alatt ezt, lehetősége szerint folyamatosan fent kell tartania. Célszerű, ha a gyermekvédelmi gyám levélben veszi fel a kapcsolatot a gyermek vér szerinti szüleivel/kapcsolattartásra jogosult hozzátartozókkal. A levél tartalmazza a gyermekvédelmi gyám kirendelésének tényét, a telefonszámát, e-mail címét, ügyeleti napját és a Szakszolgálat azon helyiségének címét, ahol a gyermekvédelmi gyám személyesen tudja fogadni előzetesen egyeztetett időpontban a szülőket.

A családgondozási tevékenysége a szülői kapcsolattal rendelkező gyermeknél elsősorban a szülői kapcsolat erősítésére, mélyítésére irányul. A szülői kapcsolattartások elmaradása esetén – amennyiben módjában áll a szülők személyes megkeresésével – a gyermekvédelmi gyámnak szükségzerű a találkozások meghiúsulásának okait feltárni, valamint a tudomására jutott információkról a gyermeket tájékoztatni, az életkorához, érettségéhez és fejlettségéhez mérten.

A gyermek vér szerinti családjával való kapcsolattartását, gyakoriságát és formáját a gyámhatóság határozza meg, és mérlegeli a kapcsolattartásra jogosultak magatartását és körülményeit, melyhez megkéri a Szakszolgálat, a gyermekvédelmi gyám véleményét is. E szempontból nélkülözhetetlen, hogy a gyermekvédelmi gyám közvetlen tapasztalattal, ismerettel rendelkezzen a szülők életkörülményeiről,

gyermekkel való kapcsolatukról, hiszen ez alapján tudja csak hitelesen képviselni a gyermek érdekét és megalapozottan megküldeni javaslatát a gyámhatóság felé.

A családgondozás rendszerességét és formáját a gyermek hazakerülése esélyeinek átgondolásával tervezheti meg gyermekvédelmi gyám. Szempont lehet: a hazagondozás lehetősége, a folyamatos és rendszeres kapcsolattartás elősegítése, a szülők életkörülményeinek változásai.

A családgondozói feladatokat az alapellátás szakembereivel egyeztetve rögzítik az egyéni gondozási-nevelési tervben, amely tartalmazza a vér szerinti család- és körülményeinek alkalmassá tételére vonatkozó feladatokat is.

A gyermekvédelmi gyámok és az alapellátás szakembereinek közös felelőssége, hogy minden lehetséges segítséget, eszközt megkapjon a gyermek és vér szerinti hozzátartozója a családi kapcsolat megtartása, javítása, a kapcsolattartás bővítése, illetőleg a hazagondozás érdekében.

Felkészülés a családgondozásra

Javaslatok a családlátogatás felépítéséhez:

A szülőkkel való találkozáshoz célszerű irányított beszélgetésre felkészülni, a célnak megfelelően (pl. akadozó kapcsolattartás okainak felderítése).

A szülő-gyermek kapcsolat mélyítése érdekében tanácsos erősíteni a szülői szerepet: beszélgetni a megvalósult kapcsolattartásról, mi történt, hogyan élte meg a szülő és a gyermek, illetve, ha elmaradt annak milyen okai voltak.

A beszélgetés során javasolt a gyermekvédelmi gyámnak a családdal átbeszélni azokat a lehetőségeket, amelyek reálisan elvárhatóak és kivitelezhetőek a kapcsolattartások folyamán.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: feljegyzés

6.4.1. A gyermek kapcsolattartási jogának érvényesítése

A kapcsolattartás szabályaira javaslatot a Szakszolgálat tesz az egyéni elhelyezési tervben, amelynek elkészítésében részt vesz a gyermekvédelmi gyám. A kapcsolattartás a gyermeknek joga, a szülőnek joga és kötelezettsége.

A gyámnak az alábbiakat kell felmérnie, mérlegelnie:

- a kapcsolattartás célja
- a gyermek elsődleges érdeke
- a szülő méltányolható igénye
- a gondozási hely méltányolható igénye

A gyermekvédelmi gyám feladata már a javaslat elkészítésében való közreműködéskor az, hogy a gyermek érdekének megfelelően megtalálja az ellentétek feloldására alkalmas megoldásokat.

A gyermekvédelmi gyám az ellátást nyújtó, a szülő és a gyermek érdekeit a kapcsolattartás vonatkozásában figyelembe veszi, és a gyermeknek a legmegfelelőbb javaslatokat támogatja a kapcsolattartás formája, mértéke, módja tekintetében:

- a gyermek szükségleteihez, képességeihez, tehetségéhez igazodó felzárkóztatások, terápiák, különórák stb. gyakorisága, időpontjai;
- eltérő gondozási helyen nevelkedő testvérek esetén célszerű lehetőség egy alkalomra összehangolni valamennyi gyermek és a szülők kapcsolattartását;
- amennyiben a testvérek számára különböző gyermekvédelmi gyámot rendeltek, a javaslat kialakítása előtt a gyermekvédelmi gyámok egyeztetnek egymással a kapcsolattartásra vonatkozó javaslataikról, és az abban foglaltak megvalósításában történő együttműködésükről;
- az iskolába még nem járó gyermek és munkanélküli szülők esetén a hétköznapenkénti, esetleg délelőtti kapcsolattartás megvalósíthatósága;
- méltányolható nevelőszülői érdek: ha másik gondozott gyermek már kialakult rend szerint tart kapcsolatot, az újabb szabályozásra tett javaslatban

figyelemmel kell lenni az ellátást nyújtó számára már korábban megállapított kötelezettségekre;

- a kapcsolattartásra jogosult, és a kapcsolattartásra kötelezett figyelmének felhívása arra, hogy a gyámhivatal által meghatározott kezdő időpontban a kapcsolattartásnak meg kell kezdődnie és a záró időpontban véget kell érnie;
- a kapcsolattartás helyszíne elsősorban a gyermekotthon vagy a nevelőszülői hálózatot működtető által biztosított kapcsolattartó helyiség, vagy megfelelő feltételek esetén a nevelőszülő, vagy a vér szerinti szülők háztartása, a szülők lakcíme szerinti család- és gyermekjóléti központ, de nem valósulhat meg a kapcsolattartás iskolában, buszmegállóban stb.;
- tartalmaznia kell a javaslatnak, hogy szükséges-e a gyermek kísérése a kapcsolattartásokra és vissza, illetve mely kötelezettségek hogyan oszlanak meg az érintettek között – ha a kapcsolattartás nem a gondozási helyen történik, a gyermek átadása-átvétele elsődlegesen a gondozási hely feladata;
- amennyiben a gyámhivatal a gyámot felhatalmazza az időszakos kapcsolattartás engedélyezésére, a szabadság engedélyezése előtt a gyermekvédelmi gyám kérje ki az ellátást nyújtó és a vér szerinti családot gondozó család és gyermekjóléti központ véleményét;
- a gyámhivatal a szülők, nagyszülők, testvérek (nagykorúak is) részére szabályoz kapcsolattartást, minden más személy a gyermekvédelmi gyám engedélyével tarthat kapcsolatot a gyermekkel – személyes kapcsolat ápolásának engedélyezése előtt tájékozódjon az ellátást nyújtó véleményéről.

A gyámhivatal a javaslat és az elhelyezési tárgyaláson elhangzottak alapján szabályozza a kapcsolattartást. Az ellátást nyújtó biztosítja a kapcsolattartást, a gyermekvédelmi gyám figyelemmel kíséri, hogy a határozatban foglaltak maradéktalanul megvalósulhassanak.

Ennek érdekében a gyermekvédelmi gyám szükség szerint

- segíti a gyermek gondozóját a kapcsolattartás során felmerülő problémák megoldásában;
- pszichológus bevonásával segíti a gyermeket a kapcsolattartással összefüggő problémái megoldásában;
- kezdeményezi a kötelező közvetítői eljárás lefolytatását;
- ha a gyermek és a szülő közötti kapcsolat helyreállításához szükséges, alkalomszerűen részt vesz a találkozón.

Bántalmazott gyermek esetén mérlegelni kell a felügyelt kapcsolattartás lehetőségét. Mindig az egyéni helyzet alapján kell megítélni, tekintettel arra, hogy a felügyelt kapcsolattartás súlyos korlátozás, és csak indokolt esetben kerülhet rá sor. A gyermekvédelmi gyám javaslata esetén indokolnia kell a felügyelet okát, és azt, hogy a felügyeletet biztosító személy jelenlététől milyen minőségi változás várható a szülő-gyermek kapcsolatban.

Ha a gyámhivatali határozat más felügyeletet ellátó szakembert nevez meg a kapcsolattartás megvalósulásának elősegítésére, a vele való együttműködés révén a gyermekvédelmi gyám figyelemmel kíséri, hogy a kapcsolattartás a gyermek érdekeit szolgálja-e.

Figyelemmel kíséri továbbá, hogy a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult találkozására a – szakmai programja alapján kapcsolattartási ügyeletet biztosító – család- és gyermekjóléti központ kapcsolattartási ügyeletén, vagy más, kapcsolattartással összefüggő tevékenységet nyújtó szolgáltató által biztosított helyszínen, a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenlétében és tanácsadása mellett kerüljön sor.

A felügyelt kapcsolattartás eredményeként a gyám – a felügyelt kapcsolattartást biztosító szolgáltató javaslatára – kérelmezi a kapcsolattartási szabályok módosítását a gyámhivataltól.

Javaslat a kapcsolattartási szabályok megváltoztatására, módosítására

A gyermekvédelmi gyám a gyermek gondozási helyén a nevelőszülővel, gyermekotthon vezetőjével való együttműködésen túl az általuk vezetett kapcsolattartási napló alapján kíséri figyelemmel a kapcsolattartásra vonatkozó szabályok betartását. Amennyiben meghiúsul a kapcsolattartás és a jogosultak nem tettek eleget előzetes értesítési kötelezettségüknek, az okokat mielőbb felderíti és közli a gyermekkel.

A gyermekvédelmi gyám az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményét is kikérve szükség szerint kezdeményezi a kapcsolattartás megváltoztatását, különösen akkor, ha a kapcsolattartás gyakoriságának és/vagy időtartamának növelése a gyermek érdekében áll. A gyermek a saját kapcsolattartási ügyében kisebb életkortól kezdve ítélőképes lehet. Célszerű már az óvodáskorú gyermek véleményét is meghallgatni, mivel a gyermeknek vannak saját élményei a kapcsolattartásokról, és azokról való beszélgetés elősegíti a gyermekvédelmi gyámot a megfelelő megváltoztatási javaslat megfogalmazásában, valamint irányt mutathat a szakemberek számára a szülő-gyermek kapcsolatáról.

A gyermekvédelmi gyám teendői kapcsolattartás meghiúsulása esetén

a) Amennyiben a **kapcsolattartásra jogosult** hibájából maradt el a kapcsolattartás, vagy nem úgy valósult meg, ahogyan a szabályozás azt rendezi és a kapcsolattartásra kötelezett nem indít végrehajtási eljárást a bíróságon, akkor a gyermekvédelmi gyám megfontolhatja, hogy törvényes képviselőként a gyermek képviselőjében eljárva kapcsolattartás megváltoztatása indokolt-e. Amennyiben a szülő a gyermekével nyolc hónapja nem tart a szabályozásnak megfelelően rendszeres kapcsolatot vagy három hónapon át semmilyen formában nem tart kapcsolatot, a gyermekvédelmi gyám a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítását kezdeményezheti¹⁸.

¹⁸ Ptk. 4:124. § (1) bek. a) pont

A gyermekvédelmi gyám köteles jelezni a gyámhivatalnak, ha a kapcsolattartás végrehajtása során közte és a kapcsolattartásra jogosult között, vagy a kapcsolattartásra jogosult és a gyermek között vita keletkezik. Ez utóbbi jelzési kötelezettségére történő felhívást a kapcsolattartást szabályozó gyámhivatali határozatnak is tartalmaznia kell. Amennyiben a gyámhivatal felé kérelmet nyújt be a gyermekvédelmi gyám, abban egyértelműen fel kell tüntetnie, hogy azt a jelzési kötelezettségének teljesítése, illetve a kapcsolattartás megváltoztatása iránti kérelemnek kéri tekinteni.

A gyermekvédelmi gyám a már megállapított kapcsolattartási szabályok esetén kérheti a gyámhivataltól a kapcsolattartás megváltoztatását, illetve a kapcsolattartási jog:

- *korlátozását*, ha a jogosult a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére visszaél (visszaélésnek minősül az is, ha a jogosult nem a szabályozásnak megfelelően él kapcsolattartási jogával, illetve, ha kötelezettségének önhibájából 3 hónapig nem tesz eleget);
- *szüneteltetését*, ha a jogosult a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél;
- *megvonását*, ha a jogosult a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél, és e magatartásával a gyermek nevelését és fejlődését súlyosan veszélyeztette.
- a már szabályozott *kapcsolattartás végrehajtásának felfüggesztését*, amennyiben a kapcsolattartás korlátozása, szüneteltetése, megvonása látszik indokoltnak.

b) Amennyiben a *kapcsolattartásra kötelezett* hibájából hiúsul meg a kapcsolattartás, a gyermek kapcsolattartási jogának érvényesítése érdekében a gyermekvédelmi gyám felhívja az ellátást nyújtó figyelmét a kapcsolattartások meghiúsításának, meghiúsulásának következményeire, amelyet a kapcsolattartási szabályozást is magába foglaló gyámhivatali határozatnak is tartalmaznia kell.

Az elmaradt kapcsolattartás miatt a szülő, nagyszülő, testvér végrehajtási eljárást indíthat a bíróságnál annak érdekében, hogy a jövőben a szabályozásnak megfelelő kapcsolattartást a bíróság kikényszerítse figyelmeztetéssel, és ha ez nem vezetne eredményre, eljárási bírságokkal. Amennyiben a kapcsolattartási jogában akadályozott szülő, nagyszülő, testvér nem indít ilyen végrehajtási eljárást a gyámhivatal előtt, a gyermekvédelmi gyám megfontolhatja, hogy a gyermek képviselőjében és a gyermek érdekében maga nyújt-e be végrehajtási eljárás iránti kérelmet, mivel a gyermeknek joga van a szabályozott kapcsolattartáshoz. Döntése előtt nem csak a kapcsolattartás elmaradásának okairól szükséges tájékozódnia, hanem az ítélőképessége birtokában lévő gyermekkel is megbeszéli a történeteket. A gyermekkel való beszélgetés célja az, hogy a gyermekvédelmi gyám minél pontosabb képet kapjon arról, hogyan élte meg a gyermek a kapcsolattartás elmaradását, esetleg ő kérte vagy jelezte a kapcsolattartás elmaradását valamilyen okból.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: félévente helyzetértékelés: TESZ-3

Ajánlott: formai kötöttség nélküli kérelem benyújtása a gyámhivatalhoz
feljegyzés a kapcsolattartás alakulásáról

6.4.2. A gyermek segítése, felkészítése a nevelésbe vétel megszüntetése, megszűnése esetére

A gyermekvédelmi gyám a nevelésbe vétel ideje alatt együttműködik a gyermek vér szerinti családját gondozó család- és gyermekjóléti központ esztendőzserével annak érdekében, hogy lehetőség szerint a gyermek a saját családjában nőhessen fel. A gyermekvédelmi gyám félévenként elkészíti a GYVR-ben a TESZ-3 helyzetértékelését, amelyből a család és gyermekjóléti központ munkatársa, tájékozódik a gyám által tapasztaltokról. A család- és gyermekjóléti központ

esetmenedzsere segítséget nyújt a családnak ahhoz, hogy újra alkalmassá váljon a gyermek nevelésére. A gyermekvédelmi gyám a gyermeket segíti abban, hogy képes legyen a korábbi családi, lakóhelyi és iskolai környezetbe visszailleszkedni. Ennek érdekében folyamatosan tájékoztatja a gyermeket a család, lakóhely aktuális eseményeiről. A rendszeres, folyamatos, illetve az időszakos kapcsolattartásokat követően, fokozatos hazagondozással – megszüntetés előtt többszöri, több napos időszakos kapcsolattartás sikeres megvalósulása által – előkészíti a nevelésbe vétel megszüntetését.

A gyermekvédelmi gyám folyamatosan, írásban tájékoztatja a gyámhivatalt a kapcsolattartások alakulásáról, majd indokolt esetben a GYVR rendszerben javaslatot tesz a nevelésbe vétel megszüntetésére.

Az esetmenedzser és a gyermekvédelmi gyám az információk gyors cseréje érdekében folyamatosan tartják a kapcsolatot egymással. A családi kapcsolatok fenntartása a *6.4.1. pontban* leírtak szerint történik. A lakóhelyi és iskolai környezettől való teljes elszakadást megelőzi, ha a gyermekvédelmi gyám már a kirendelést követően végigbeszéli a gyermekkel, hogy kik azok a személyek, akihez kötődött a családban nevelkedés idején, és akikkel továbbra is szeretné a kapcsolatot tartani. Ezekkel a személyekkel a gyermekvédelmi gyám engedélyével személyes kapcsolat ápolása címén tarthat kapcsolatot a gyermek a nevelésbe vétel ideje alatt.

A gyermekvédelmi gyám ellát családgondozással kapcsolatos feladatokat is. Ennek során kapcsolatot tart a családdal, a gyermekjóléti központ esetmenedzserével, nyomon követi a család helyzetének változását, valamint a szülő-gyermek kapcsolat alakulását. Amennyiben a gyermekvédelmi gyám- a gyermekjóléti központ esetmenedzserével egyeztetve – úgy ítéli meg, hogy belátható időn belül a gyermek a családjába visszakerülhet, a szorosabb szülő-gyermek kapcsolat kialakítása érdekében kezdeményezheti a gyermek kapcsolattartásának megváltoztatását, időszakos kapcsolattartás engedélyezését, valamint, ha a gyámhivatal erről

határozatában döntött, engedélyezheti a gyermeknek legfeljebb két napra történő eltávozását és a két napnál hosszabb szabadságát.

A gyermekvédelmi gyám lehetőség szerint a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, és a gyermekjóléti központ esetmenedzserét is értesíti, ha a gyermek kapcsolattartása során családjánál tartózkodik, hogy a családot segíteni, felkészíteni tudják ezen időszak alatt is a gyermek gondozására, nevelésére, illetve megfelelően monitorozni tudják a kapcsolattartást, valamint a kapcsolattartás során felmerülő problémák esetén segítséget nyújtsanak a család számára. A hazagondozási folyamatban javasolt a gyermekvédelmi gyám aktív részvétele az időszakos kapcsolattartások alkalmával is, mivel a személyes tapasztalat segíti majd a hazagondozás folyamatában javaslatának előkészítésében, és a döntéshozatalban egyaránt.

Hazagondozás lehetősége esetén fontos a fokozatosság elvének betartása, ha a gyermek hosszabb időt töltött a szakellátás rendszerében, és a kiemelés okai elsősorban a gondozás, nevelés hiányosságaiban gyökereztek.

Ha nincs reális esély arra, hogy a család a gyermek nagykorúsága előtt alkalmassá váljon a gyermek nevelésére, és az örökbefogadhatóvá nyilvánítás feltételei nem állnak fenn, a gyermekvédelmi gyám tanácsokkal, információkkal segíti a gyermeket önálló életvitelének kialakításában.

Folyamatosan tájékoztatja a gyermeket korának, értelmi szintjének megfelelően a lehetőségeiről, felmerülő utógondozói ellátásának igénybevételéről, valamint az őt megillető otthonteremtési támogatásról.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: feljegyzések

6.4.3. Segítségnyújtás az utógondozói ellátás igénybevételéhez és a nagykorúvá váló tájékoztatása az otthonteremtési támogatásról

Ha a nevelésbe vétel megszüntetésével nem került vissza a gyermek nagykorúságának elérése előtt a vér szerinti családjába, a gyermekvédelmi gyám feladatai közé tartozik a nagykorúság előtt álló gyermek önálló életre való felkészülésének segítése.

Az a gyermek, akinek nevelésbe vétele a nagykorúvá válásával szűnik meg, jogosult lehet utógondozói ellátásra és otthonteremtési támogatásra. A gyermekvédelmi gyám a gyermekkel kialakított személyes és bizalmas kapcsolatára alapozva tanácsokat ad, és tájékozhatást nyújt a gyámoltjának a jövője alakítására, tájékoztatja arról, hogy milyen feltételek mellett lehet jogosult utógondozói ellátásra. Ha a gyermek szeretne élni ezzel a lehetőséggel, a gyermekvédelmi gyám a gyermek nagykorúságának elérése előtt legalább két hónappal felterjeszti a gyámhivatalnak a gyermek utógondozói ellátásra irányuló kérelmét, valamint az utógondozói ellátásra vonatkozó javaslatot és a szükséges dokumentumokat.

Az otthonteremtési támogatás lehetőségéről a gyermekvédelmi gyám tájékoztatást nyújt a gyermek számára, a pontos tájékoztatást a gyermek a gyámhivaltól kapja meg a nagykorúságának elérése előtt fél évvel.

A nagykorúvá váló gyermek segítségéhez a gyermekvédelmi gyám együttműködik az ellátást nyújtóval.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: a fiatal kérelme az utógondozói ellátás igénybevételéhez vagy nyilatkozata annak elutasításáról

6.5. A gyermek képviselése

A gyermekvédelmi gyám joga és kötelessége, hogy a gyámul kirendelő határozatban foglalt időponttól a gyermek valamennyi ügyében eljárjon, azokban a gyermek érdekeit érvényesítse.

6.5.1. Gyámhivatali eljárások kezdeményezése

A gyermek valamennyi gyámhivatali ügyében, a gyermek legjobb érdekeinek érvényesülése érdekében a gyermekvédelmi gyám ügyfélként vesz részt. Ez azt jelenti, hogy a gyermekvédelmi gyámnak joga van kérelmezni meghatározott eljárások megindítását, majd a gyámhivatal döntésével szemben – ha az a véleménye szerint a gyermek számára sérelmes – jogorvoslattal élni. Az eljárás során nyilatkozhat, jelen lehet, bizonyítási indítvánnyal élhet, az eljárás során keletkezett iratokba betekinthez, azokról másolatot kérhet stb.

Leggyakoribb eljárások:

- *a gyermek családi jogállásának rendezése:* a gyermekvédelmi gyám jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhivatal jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat a gyermek családi jogállására és az ezzel kapcsolatos perindításra vonatkozik;
- *a kapcsolattartási jog érvényesítésére* a 6.4.1. pontban leírt eljárások;
- *a gyermek örökbefogadásával kapcsolatos eljárások:*
 - örökbe fogadhatónak nyilvánítás iránti kérelem benyújtása,
 - perindítás kezdeményezése a szülői felügyeleti jog megszüntetése érdekében a gyámhatóságnál,
 - az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárás,
- *a nevelésbe vétel felülvizsgálatára irányuló eljárás;*
- *a gondnokság alá helyezés iránt eljárás megindítása;*
- *a nevelésbe vétel megszüntetése - ha azok feltételei fennállnak;*

- *a gyermek gondozási helyének megváltoztatása.*

Megjegyzések az eljárásokkal kapcsolatban:

- 14. életévét betöltött gyermek, valamint az ítélőképessége birtokában levő 14 év alatti gyermek véleményét mindenképpen ismerje meg nyilatkozatának megtétele előtt a gyám.
- Családi jogállás rendezése iránti kérelemnél, illetve a kiskorú gyermek törvényes képviselőjeként az apai elismerő nyilatkozathoz való hozzájárulásnál fokozottan ügyelni kell arra, van-e eljárás folyamatban a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítása iránt.
- Kapcsolattartás szabályozása iránti kérelemnél figyelni kell arra, hogy a kérelmező a Gyer. 28. § (1) és (3) bekezdése szerinti jogosulti körbe tartozik-e. Ha nem, akkor a gyermekvédelmi gyám mérlegelési jogkörébe tartozik a személyes kapcsolatok ápolásának lehetősége, mely nem azonos tartalmú a kapcsolattartással, tekintettel arra, hogy eltérő a célja.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező:

Kérelem a gyám döntése szerinti tárgyban formai kötöttség nélküli, de tartalmilag részben kötött¹⁹

TESZ-3

6.5.2. Személyes szabadság korlátozásával, nevelési felügyelettel kapcsolatos eljárásban való részvétel

Ha a speciális gyermekotthonban élő gyermek egészségi vagy pszichés állapota következtében saját vagy mások életét, egészségét közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsít, mely csak teljes körű ellátásának azonnali, zárt körülmények közötti biztosításával hárítható el és ezt a speciális gyermekotthon bármely dolgozója

¹⁹ Ákr. 35-38. §

észleli, kezdeményeznie kell a gyermek személyes szabadságának korlátozását. A korlátozásban a gyermek nem önként vesz részt, az a saját, illetve társai védelme érdekében történik. A személyes szabadság korlátozásának, vagy a nevelési felügyelet elrendelésének egyértelmű szabályait, az abban résztvevő szakemberek feladatait a jogszabály pontosan meghatározza²⁰. A személyes szabadság korlátozását a speciális gyermekotthon vezetője rendeli el a körülmények azonnali, de körültekintő vizsgálatát követően.

A személyes szabadságában korlátozott gyermek ügyében a gyermekvédelmi gyámnak az értesítést követően az alábbi feladatokat kell ellátnia:

Miután fogadja a speciális gyermekotthon vezetőjének jelzését a személyes szabadság korlátozásáról, a gyermekvédelmi gyámnak tájékozódnia kell a rendelkezésre álló dokumentációk és a helyszíni ellenőrzés során arról, hogy:

- fennálltak vagy fennállnak-e a jogszabályban meghatározott feltételek a gyermek személyes szabadsága korlátozásának elrendeléséhez,
- az elrendelés indokolt volt-e,
- a biztonsági elkülönítőbe történő elhelyezés időtartama nem haladta-e meg a 24 órát,
- azt megelőzően, illetve a biztonsági elkülönítőben való tartózkodás ideje alatt megtörtént-e a szükséges orvosi vizsgálat, egészségügyi ellátás.

Amennyiben a gyermekvédelmi gyám úgy ítéli meg, hogy a személyes szabadság korlátozása nem indokolt, haladéktalanul panasszal él a speciális gyermekotthon vezetőjének, fenntartójának, tájékoztatásul megküldi a gyámhatóságnak.

Ha valószínűsíthető, hogy a személyes szabadság korlátozására 48 órát meghaladóan is szükség lesz, akkor a speciális gyermekotthon vezetője kezdeményezi a gyámhatóságnál a nevelési felügyelet gyámhatóság általi elrendelését. A gyermekvédelmi gyám is kezdeményezheti, illetve a gyámhatóság hivatalból

²⁰ Gyvt. 81/A. § és 81/B-D. §; NM rendelet 126/A. § és 126/B. §

vizsgálja a nevelési felügyelet elrendelésének szükségességét abban az esetben, ha a gyermek személyes szabadságának korlátozására négy héten belül legalább két alkalommal sor került.

A nevelési felügyelet elrendelésére irányuló eljárásban a gyermeket gyermekjogi képviselő képviseli. Amennyiben a gyermek képviselőre valamely ok miatt a gyermekjogi képviselő nem rendelhető ki, abban az esetben a személyes szabadságában korlátozott gyermek képviselőt a gyermekvédelmi gyám látja el a gyámhivatal döntése alapján. A nevelési felügyelet elrendelése előtt a gyámhatóság meghallgatja a gyermekvédelmi gyámot.

A nevelési felügyelet elrendelését követően a gyermekvédelmi gyám 15 napon belül felkeresi a gyermeket, és személyes beszélgetést kezdeményez vele, amelyről feljegyzést készít. A nevelési felügyelet fennállása alatt a gyermekvédelmi gyám folyamatosan figyelemmel kíséri a gyermek állapotát elsősorban személyesen, a személyes megjelenés elháríthatatlan akadályozottsága esetén telefonon történő információkéréssel. A vér szerinti hozzátartozókkal tartja a kapcsolatot, tájékoztatást nyújt a gyermek állapotáról. Amennyiben a nevelési felügyeletet a bíróság jóváhagyja, a gyermekvédelmi gyám ellenőrzi, hogy a beavatkozási tervben meghatározott feladatok megvalósulnak-e, a gyermek megkapja-e a szükséges egészségügyi ellátást, terápiát, a kapcsolattartás a határozatban foglaltak szerint történik-e.

Kapcsolatot tart továbbá a speciális gyermekotthon vezetőjével, a gyermekvédelmi szakértői bizottsággal, és a gyermek képviselőre kirendelt gyermekjogi képviselővel.

A nevelési felügyelet fennállása alatt a gyermekvédelmi gyám kezdeményezheti annak felülvizsgálatát, megszüntetését.

A nevelési felügyelet maximum 2 hónapig tartható fenn. Amikor a bíróság megszünteti a nevelési felügyeletet, a gyermekvédelmi gyám ellenőrzi, hogy a

speciális gyermekotthon vezetője feloldotta-e a személyi szabadság korlátozását a bíróság döntésének megfelelően.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: feljegyzés a gyermekkel készített beszélgetésről

TESZ-3

6.5.3. A gyermekvédelmi gyám feladatai az örökbefogadással kapcsolatban

A szülőknek a gyermek sorsa iránt tanúsított érdektelen magatartása, a szülő ismeretlen helyen való tartózkodása, vagy a gyermekkel való kapcsolattartás mellőzése, vagy a gondozási hellyel, gyermekvédelmi gyámmal való együttműködés hiánya megalapozhatja a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítását, vagy a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti per gyermekvédelmi gyám általi kezdeményezését.

Ahhoz azonban, hogy a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítható legyen, fontos, hogy a gyámhivatal nevelésbe vételt elrendelő határozatában figyelmeztesse a szülőt erre az esetleges jogkövetkezményre. Emiatt szükséges, hogy mind az ideiglenes hatályú elhelyezésről döntő, mind pedig a nevelésbe vételt elrendelő, és gyermekvédelmi gyámot kirendelő határozatot a gyám ellenőrizze, és szükség szerint kezdeményezze a határozat kiegészítését²¹.

Az örökbe fogadhatóvá nyilvánítást (legfeljebb 4 évre) és az annak meghosszabbítását (legfeljebb további 2 évre) a gyermekvédelmi gyám kérelmezheti a gyámhivataltól, de hivatalból is indulhat az eljárás.

A gyermekvédelmi gyám, vagy a gyámhivatal megkeresésére a Szakszolgálat az egységes örökbefogadási nyilvántartás adataiból tájékoztatást ad a nevelésbe vett gyermek örökbefogadásának várható esélyeiről.

²¹ Ákr. 91. §

Célszerű már a kérelem benyújtásakor nyilatkozni a gyermek örökbefogadásának várható esélyeiről, valamint arról is, hogy az egyéni elhelyezési tervben foglaltak nem teljesültek.

A gyermekvédelmi gyám feladatai az örökbefogadással kapcsolatban:

- A gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítása iránti eljárás megindítása – kérelem benyújtása a gyámhatóság részére.
- Perindítás kezdeményezése a szülői felügyeleti jog megszüntetése érdekében a gyámhatóságnál.
- A leendő örökbefogadó szülőnél való tartózkodás engedélyezése.
- Az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárásban a gyermek képviselőjében az örökbefogadás engedélyezésének kérése.
- Az örökbefogadás megtörténte után végszámadás benyújtása az örökbefogadást engedélyező gyámhivatalnak.

Az örökbe fogadhatóvá nyilvánítást a gyermekvédelmi gyám kérelmezi, ha:

- a szülő gyermekével nyolc hónapja nem tart rendszeres kapcsolatot és életvitelén, körülményein nem változtat;
- a szülő három hónapon át gyermekével semmilyen formában nem tart kapcsolatot;
- a szülő lakó- vagy tartózkodási helyét az új lakó- vagy tartózkodási helye megjelölése nélkül megváltoztatta.

Az örökbe fogadhatóvá nyilvánítás iránti eljárásban a gyámhivatal a gyermekvédelmi gyám véleményét minden esetben kikéri.

A gyermekvédelmi gyám tájékoztatást ad a szülő-gyermek kapcsolat alakulásáról, valamint arról, ha a kapcsolattartás a gyámhivatal határozatában szabályozottól jelentősen eltérően valósult meg.

A kapcsolattartás alakulása tekintetében a gyermekvédelmi gyám a gyámhivatalt tájékoztatja arról, ha a kapcsolattartásra jogosult szülő önhibájából

- több alkalommal két hónapnál hosszabb ideig nem látogatja meg a gyermeket,
- kapcsolattartási jogát nem a gyámhivatal határozatában előírt helyszínen és időpontban gyakorolta,
- kapcsolattartási jogát a gyermeket veszélyeztető módon gyakorolta.

Az örökbe fogadhatóvá nyilvánítás kérdésében eljáró Kormányhivatalok:
Vármegyei (fővárosi) Kormányhivatalok Gyámügyi Osztályai.

Az örökbefogadási tanácsadó és a gyermekvédelmi gyám folyamatosan figyelemmel kíséri az örökbefogadhatóvá nyilvánító határozat hatályosságát. Amennyiben a gyermek örökbefogadására reális esély van, fontos, hogy a gyám a határozat lejártát megelőzően mintegy 3 hónappal kérelmezze a kijelölt gyámhivatalnál az örökbefogadhatóvá nyilvánítás meghosszabbítását, kivéve, ha a gyermek örökbefogadása folyamatban van.

A nevelésbe vett gyermek örökbefogadásának engedélyezése iránti eljárás a Vármegyei Kormányhivatalok Gyámügyi Osztályán (kijelölt gyámhivatal) az örökbe fogadni szándékozó személy és a gyermekvédelmi gyám személyesen előterjesztett, egyező kérelmére indul, vagy a gyermekvédelmi gyám a kérelmet írásban is előterjesztheti.

A gyermek örökbefogadásának sikeressége érdekében a gyermekvédelmi gyámnak beszélnie kell az ítélőképessége birtokában lévő, vagy 14. életévét betöltő gyámoltjával²². A gyermekvédelmi gyám a gyermekvédelmi szakszolgálat örökbefogadási tanácsadójával, a gyermek gondozási helyével, és nevelőszülői ellátás esetén a nevelőszülői tanácsadóval együttműködve – a szülő-gyermek kapcsolat kialakulása érdekében – a kötelező gondozásba kihelyezést megelőzően

²² Ptk. 4:120. § (2)

engedélyezheti, hogy a gyermek az örökbe fogadni szándékozónál tartózkodjon (két napnál hosszabb szabadság), és erről a gyámhivatalt értesíti.²³

A kijelölt gyámhivatal a szükséges iratok beszerzése után az örökbe fogadni szándékozó személy és a Szakszolgálat javaslata, valamint a gyermekvédelmi gyám kérelme alapján tizenöt napon belül, hathetesenél fiatalabb gyermek esetén nyolc napon belül dönt a kötelező gondozásba történő kihelyezésről.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: kérelem formai kötöttség nélküli, de tartalmilag részben kötött²⁴

TESZ-3

6.5.4. A gyermek képvisellete a hatósági és bírósági ügyeiben

A gyámhivatalnál a gyermek ügyében akkor is törvényes képviselőként jár el a gyermekvédelmi gyám, ha a gyámügyi hatósági eljárás más személy kérelmére vagy hivatalból indult. Ebben az esetben a gyermekvédelmi gyám a gyámhivataltól értesítést kap az eljárás indulásáról, amely értesítésből tájékozódik arról, hogy mikor indult az eljárás, kinek a kérelmére vagy hivatalból, mi az eljárás tárgya, ki az ügyintéző, és az ügyintézővel milyen elérhetőségeken léphet kapcsolatba. A gyermek képvisellete a gyámhivatali eljárásokon túl is szükségessé válhat más közigazgatási szervnél pl.: Kormányhivatalok nyugdíjbiztosítási igazgatási szervei (árvaellátásra való jogosultság megállapítása), vagy szabálysértési, továbbá büntető ügyekben eljáró hatóság előtt folyó eljárásokban. A gyermek képviselétének jogosultsága kiterjed a gyermek bíróság előtti képviselétére is, mind a polgári, mind a büntető peres eljárásokban. Amely ügyben a gyámhivatal eseti gyámot rendelt ki, abban a gyermekvédelmi gyám nem járhat el, nem képviselheti a gyermeket, de együttműködésével segíti az eseti gyám tevékenységének eredményességét. A

²³ Gyvt. 87. § (1) e)

²⁴ Ákr. 35-38. §

gyermek hatósági, bírósági ügyeinek eredményeiről vagy állásáról a gyermekvédelmi gyám folyamatosan tájékoztatja az ellátást nyújtót és a nevelőszülői tanácsadót.

Hatósági, bírósági hivatalos ügyekkel kapcsolatos megjegyzések:

- Az eljárás megindításakor, illetve a hivatalból indult eljárásoknál az eljárás megindulásakor kapott idézést, értesítést követően a gyermekvédelmi gyám mérlegeli, hogy az adott ügy igényel-e különleges szakértelmet. Amennyiben igényel, az eseti gyám kirendelésének szükségességét jelzi a szakszolgálat vezetőjénél. A szakszolgálat vezetője, vagy a gyermekvédelmi gyám kéri a gyámhivataltól eseti gyám kirendelését. Az eseti gyám személyére a szakszolgálat vezetője tesz javaslatot.
- A gyermekvédelmi gyám megvizsgálja, hogy nem áll-e fenn érdekellentét. Érdékellentét fennállása esetén az ok megjelölésével eseti gyám kirendelésének szükségességét jelzi a szakszolgálat vezetőjénél. A szakszolgálat vezetője, vagy a gyermekvédelmi gyám kéri a gyámhivataltól eseti gyám kirendelését. Az eseti gyám személyére a szakszolgálat vezetője tesz javaslatot.
- Fontos, hogy a gyám minden gyámoltját érintő ügyben lehetőség szerint előzetesen kapjon tájékoztatást a megjelenési kötelezettségeinek időpontjáról, tekintettel arra, hogy előfordulhatnak előre nem jelzett események, kötelezettségek.
- Az eljárásban megilletik a gyermekvédelmi gyámot az eljárási szabályok szerinti képviseleti jogosultságok, e jogosultságát a végleges gyámrendelő határozattal igazolja.
- Az eljárásokban a gyermek is ügyfél. A korlátozottan cselekvőképes, illetve az ítélőképessége birtokában levő cselekvőképtelen gyermek véleményét a gyermekvédelmi gyámnak ki kell kérnie nyilatkozatának megtétele előtt.

- Ha a kiskorú gyermeket be kell vonni az eljárásba, és személyes meghallgatása nem mellőzhető, a gyermekvédelmi gyám elősegíti a gyermek e jogainak gyakorlását.
- A gyám feladata a gyermek személyes képviselete, a gyermek megjelenését a gondozási hely biztosítja. Szükség szerint a gyám és a gondozási hely egyeztet a gyermek kíséretéről, mert esetenként a gyám biztosíthatja a gyermek kísérését az ügyintézés helyszínére.
- Az eljárásokban történő jelenléttel összefüggő iskolai hiányzások igazolása elsősorban a gondozási hely feladata.
- A közigazgatási hatósági eljárásban a gyermekvédelmi gyám gyámoltja nevében jogosult nyilatkozatot tenni, vagy a nyilatkozattételt megtagadni. Bizonyos esetekben a korlátozottan cselekvőképes kiskorú személyes nyilatkozattételét is megkívánja az eljárás. Eljárástípustól függ, hogy szükséges-e ehhez a törvényes képviselő hozzájárulása, ez utóbbi esetben dönt a gyermekvédelmi gyám arról, hogy törvényes képviselőként hozzájárul-e a kiskorú nyilatkozatához. Ha a nyilatkozattétel olyan körben történik, amelyet a gyámhivatalnak jóvá kell hagynia, a gyámhivatal hozzájárulásának beszerzéséről a gyám gondoskodik.
- Nyilatkozatának megtétele során mindig az általa képviselt kiskorú legjobb érdekében kell eljárnia. Valótlan nyilatkozattétel esetén bírsággal sújtható.
- Törvényes képviselőként a gyám jogosult bizonyítási indítványt tenni, az iratokba betekinteni. A döntéssel szemben jogorvoslással élhet.
- Alapvető elvként kell a gyakorlat során érvényesülnie annak, hogy a gyermekvédelmi gyám a kiskorú védelmét hivatott szolgálni, a gyermek legjobb érdekét képviselve, ezért fontos, hogy a gyermekvédelmi gyám ismerje, és gyakorolja e jogait és kötelezettségeit.

- A gyermekvédelmi gyám szükség szerint, de legalább félévente jelentést készít a gyámhivatalnak a gyermek helyzetéről, mely a gyermek hatósági és bírósági ügyeiben történt képviselőre is kiterjed.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: kérelem formai kötöttség nélküli, de tartalmilag részben kötött²⁵

6.5.5. Különleges szakértelmet igénylő ügyek kezelése

Az eljárások köre tételesen nem sorolható fel, hiszen a kiskorú bármilyen polgári peres, vagy büntetőeljárásban érintett lehet. A peres ügyek mellett egyes bonyolultabb közigazgatási eljárásokat (pl. kisajátítás) is indokolt lehet különleges szakértelmet igénylő ügyként kezelni, illetve a vagyonkezelés körében is előfordulhatnak különös szakértelmet igénylő ügyek, nem csak a vagyon nagysága, hanem az ügy sajátossága, ritkasága miatt is (pl. üzletrész öröklése esetén).

A gyermekvédelmi gyám az ok megjelölésével az eseti gyám kirendelésének szükségességét jelzi a Szakszolgálat vezetőjénél, aki kéri a gyámhivataltól az eseti gyám kirendelését.

Javaslatok a gyermekvédelmi gyám által ellátott különös szakértelmet igénylő ügyekkel kapcsolatban:

- Az eljárásban megilletik a gyermekvédelmi gyámot az eljárási szabályok szerinti képviselői jogosultságok, e jogosultságát a végleges gyámrendelő határozattal igazolja.
- Az ügyekről be kell számolni a gyámhivatalnak benyújtott jelentésekben. A gyámhivatal soron kívül is tájékoztatást kérhet a gyámság alatt álló kiskorú folyamatban levő ügyéről.
- Polgári peres eljárás megindítása előtt, a perindítás szükségessége felmerülésekor, illetve az alperesként történő perbebocsátkozás előtt,

²⁵ Ákr. 35-38. §

büntetőeljárásban az alapos gyanú közlésekor mérlegelni kell, hogy a gyermekvédelmi gyám vállalkozik-e az adott ügy ellátására. Ez függ az ügy típusától, bonyolultságától, a gyermekvédelmi gyám szakképzettségétől, gyakorlatától, rátermettségétől. Amennyiben már büntetőeljárásokban való érintettséggel került a gyermek szakellátásba, javasolt a gyám személyének illesztésénél erre tekintettel lenni.

- Ha a gyermekvédelmi gyám vállalkozna az ügy intézésére, meg kell vizsgálnia, nem áll-e fenn összeférhetlenség vagy érdekellentét, mely esetén a Szakszolgálat vezetője, vagy a gyermekvédelmi gyám eseti gyám kirendelését kezdeményezi a gyámhivatalnál. A Gyvt. 87. § (5) bekezdésében csak az összeférhetlenség esetén mondja azt, hogy a gyámhivatal elsősorban a területi gyermekvédelmi szakszolgálatnak ezzel a feladattal megbízott munkatársai közül jelöli ki az eseti gyámot, a többi esetben ügyvédet is kirendelhet.
- Akár a szakszolgálat által foglalkoztatott eseti gyám, akár a gyermekvédelmi gyám viszi az ügyeket, tisztában kell lennie az anyagi és eljárási szabályokkal, és a gyermek érdekében kell gyakorolnia a képviseleti jogot. Célszerű, ha a bíróság előtti ügyeket jogi végzettséggel, lehetőleg szakvizsgával, és megfelelő gyakorlattal rendelkező gyermekvédelmi gyám vagy eseti gyám viszi.
- Polgári peres eljárásban, illetve a vagyonkezeléssel kapcsolatos nyilatkozatainak megtétele előtt a gyermekvédelmi/eseti gyám a korlátozottan cselekvőképés és a cselekvőképtelen ítélőképessége birtokában levő gyermek véleményét megismeri, és azt a gyermek korára, érettségére tekintettel, a gyermek érdekeivel összhangban figyelembe veszi.
- Büntető ügyekben különböző lehet a gyermekvédelmi/eseti gyám feladata attól függően, hogy *terhelt* fiatakorú törvényes képviselőjeként, vagy *sértett* törvényes képviselőjeként vesz részt az eljárásban.

- *Fiatalkorú terhelt esetén kötelező a védő részvétele* az eljárásban, a védő részvétele miatt a törvényes képviselő szerepe az eljárásban kisebb, inkább a nyilatkozattételeknél való jelenléte a fontos. A törvényes képviselő a nyomozás során megtekintheti az olyan eljárási cselekményekről készült iratokat, amelyeknél jelen lehetett, az ügy iratait megtekintheti a nyomozás befejezése után. A törvényes képviselő jelenléti, észrevételezési, felvilágosítás kérési, indítványtételi, valamint jogorvoslati jogára a védő jogai irányadók.
- *Sértett képviselőjeként* való gyermekvédelmi/eseti gyám eljárása esetén szükség szerint a magánindítvány megtétele, a magánvádas eljárásokban a vád képviselése jelenthet többlet feladatot a gyámnak. A sértett képviselőnek ellátása esetén pártfogó ügyvéd és az áldozatsegítő szolgáltatások igénybe vehetők.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Ajánlott: Formanyomtatvány (pl: költségmentességi kérelem)

Feljegyzés

6.6. A gyermek vagyonának kezelése

A gyermekvédelmi gyám a vagyonkezelői tevékenységét a gyámhivatal erre feljogosító határozata – *ez lehet az előző gyám végszámadását elfogadó és egyúttal a vagyonkezelői tevékenységet átruházó határozat is* – és a gyermek vagyonáról szóló leltár alapján kezdi meg. Bizonyos esetekben a határozat tartalmazza a vagyonelemeket, vagyis rögzíti a leltárban foglaltakat is.

A gyermekvédelmi gyám vagyonkezelői tevékenységének alábbiakban tett jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhivatal jóváhagyása szükséges:

- a kiskorút megillető tartásról történő lemondás;

- a kiskorút öröklési jogviszony alapján megillető jogra vagy őt terhelő kötelezettségre vonatkozó jognyilatkozat és a külön is visszautasítható vagyontárgyak öröklésének visszautasítása;
- a kiskorú nem tehermentes ingatlanszerzése, ingatlana tulajdonjogának átruházása vagy megterhelése;
- a kiskorú gyámhatóságnak átadott vagyonáról való rendelkezés;
- a kiskorú jogszabályban meghatározott összeget meghaladó értékű vagyontárgyáról való rendelkezés esetén.²⁶

A jognyilatkozatoknak, szerződéseknek formai előírása nincs, a tartalmára vonatkozóan a Polgári törvénykönyv szabályai az irányadók. A vagyonkezeléssel kapcsolatos nyilatkozatainak megtétele előtt a gyermekvédelmi/eseti gyám a korlátozottan cselekvőképes és a cselekvőképtelen ítélőképessége birtokában levő gyermek véleményét megismeri, és azt a gyermek korára, érettségére tekintettel, a gyermek érdekeivel összhangban figyelembe veszi.

Ingatlan vagyon esetén a gyermekvédelmi gyám elsősorban hasznosítás útján törekszik annak értékállóságát megőrizni. Ha a gyermek egyedüli tulajdonos, úgy bérbeadás útján kell hasznosítani az ingatlant. Amennyiben a gyermeknek csak csekély mértékű tulajdoni hányada van az ingatlanban és a többi tulajdonostárs lakja az ingatlant, célszerű felelősségi/*használati* szerződést kötni. Ha a gyermek számára nem gazdaságos az ingatlant megtartani, úgy adás-vételi szerződéssel kell elidegeníteni.²⁷

Ingatlan örökség elfogadása különös megfontolást igényel a hagyatéki eljárásban (még csak képviseli a gyermeket a gyermekvédelmi gyám, a vagyon még nem a gyermeké), hiszen a tulajdon nemcsak jogosultságokkal, hanem kötelezettségekkel is

²⁶ Ptk. 2:15. § (1) bek. e) pont

²⁷ Gyer. tartalmazza szerződésre, adó-értékbizonyítványra, tulajdonjog fenntartásra vonatkozó szabályokat 151-155. §

jár. Mérlegelni kell az örökléssel megszerzett ingatlan esetleges terheit, adósságait – amelyek következtében a gyermek hátrányos helyzetbe kerülhet –, illetve, hogy az ingatlan fenntartására a gyermek rendelkezik-e megfelelő anyagi forrásokkal. Az örökség visszautasításának érvényességéhez a gyámhivatal jóváhagyása szükséges.

Értéktárgyakat, melyek jellemzően öröklés útján kerülnek a gyermek tulajdonába, és nem tartoznak a személyes tulajdon szokásos tárgykörébe (nemesfém ékszerek, dísztárgyak, drágakövek), letétben kell elhelyezni.

Kulturális javakat (művészeti értéket képviselő műalkotások) az illetékes múzeumban kell letétként elhelyezni. A műalkotásokat szakértővel fel kell becsülni ahhoz, hogy a múzeum fogadja.

Készpénz vagyon esetén gyámi fenntartásos folyószámlán kell elhelyezni a gyermeket megillető összeget – amelyet nem kell készen tartani. A készpénz vagyont gondos mérlegelés után a gyámhivatal – határozattal történő – jóváhagyásával a gyermekvédelmi gyám államilag garantált értékpapírba, biztosítási kötvénybe, ingó, vagy ingatlan vagyonba befektetheti.

Gyámi fenntartásos betétből a gyermek javát szolgáló célra használhat fel a gyermekvédelmi gyám. Jellemző módon a gyámi fenntartásos betétben elhelyezett összegből a – gyámhivatal jóváhagyásával – a gyermekvédelmi gyám a gyermek különleges kívánságait is teljesítheti (mobiltelefon, laptop, sporteszközök, alkalmi ruha stb.), a gyermek állapotának megfelelő fejlesztőeszközöket, továbbá tanulmányi kirándulásokat, táborokat, művészeti, sport különórákat lehet finanszírozni.

A gyermek pénzfelhasználással kapcsolatos kérését a gyermekvédelmi gyám egyeztetni a gondozást nyújtóval annak érdekében, hogy olyan eszköz, esemény stb.

kerüljön finanszírozásra, mely a gyermek méltányolható szükségletére irányul, a gyermek érdekét szolgálja és más módon nem finanszírozható.

A vagyonkezelésről a gyermekvédelmi gyám a *gyámhivatal rendelkezése alapján* számot ad évente, eseti számadással, illetve végszámadással.²⁸

Éves számadás: a vagyonkezelésre jogosult gyám minden évben annak a hónapnak a 15. napjáig nyújtja be éves számadását a gyámhivatalhoz, amelyik hónapban a kirendelésről szóló határozatot vele közölték. A számadás tartalmát a bevételek és a kiadások képezik, amelyeket külön, tételesen fel kell sorolni, csatolva a bevételeket és a kiadásokat igazoló iratokat. A számadáshoz a gyermekvédelmi gyám csatolja a gyámolt gyermek személyes ügyeire (oktatásra, nevelésre, tartására, ellátására, egészségi állapotára) vonatkozó jelentést (TESZ-3).

Amennyiben a gyermek nem rendelkezik vagyonnal, a vagyonkezelésre jogosult gyám csak a gyámolt személyes ügyeire vonatkozó jelentését küldi meg a gyámhivatal felé.

Eseti számadás: a rendszeres számadás szabályai szerint kell eljárni.

Végszámadás: A gyám tisztségének megszűnése után a gyámhatóságnak működéséről jelentést, az általa kezelt vagyonról végszámadást terjeszt elő 15 napon belül. A végszámadás a rendszeres számadásra épül és a vagyonkezelés egész időtartamára kiterjed.

Ha a gyámság megszűnésével a gyermek szülői felügyelet alá kerül, a végszámadás a gyámhivatalhoz kerül benyújtásra. Ha a gyámság a nagykorúság elérése miatt szűnik meg, a végszámadás egy – a fiatal felnőtt aláírásával átvett – példányát a gyám a gyámhivatalnak megküldi.

A vagyonkezelő gyám a számadások alapjául szolgáló bizonylatokat az elévülés időtartama alatt köteles megőrizni²⁹.

²⁸ Gyvt. 88. § (3)

²⁹ Ptk. 4:243. § (2)

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Számadás (éves, azaz rendszeres és eseti számadás, szükség szerinti végszámadás) – formai előírás nélkül, kötelező tartalmi elemekkel³⁰

6.7. Gyámi jelentések

A gyermekvédelmi gyám a gyámhivatal szakmai irányítása alatt végzi feladatait, gyámi tevékenységéről a gyámhivatalnak számol be. Szükség szerint, de legalább félévente helyzetjelentést készít a gyermekről, rendkívüli esemény bekövetkezését követően a gyámhivatalt soron kívül tájékoztatja. A gyámhivatal a gyám jogkörét korlátozhatja, és intézkedéseit a gyermek érdekében – hivatalból, a gyámság alatt álló gyermek vagy közeli hozzátartozója kérelmére – megváltoztathatja.

Helyzetjelentések

A gyámhatóság a nevelésbe vétel fenntartásának szükségességét a gyermek gondozási helyét első alkalommal meghatározó döntés véglegessé válását követő első két évben félévente felülvizsgálja, kivéve, ha a gyermek nevelésbe vétele megszűntetésének, családbafogadásának vagy örökbefogadásának előkészítése zajlik, vagy a gyermek elhelyezése, illetve a szülői felügyeleti jog megszüntetése tárgyában per van folyamatban. A gyermekvédelmi gyám félévente, és soron kívüli felkérésre – a jelenleg hatályos jogszabály szerint a kötelező helyzetértékelés (TESZ-3) adatlapon történik a GYVR-ben – adja meg helyzetjelentését.

A felülvizsgálatok közötti időben, félévente jelentést küld a gyámhivatalnak, melynek ajánlott tartalmi elemei:

- teljes körű ellátás megvalósulásának tapasztalatai;
- gyermek egészségügyi állapota;
- a gyermek személyiségfejlődésének alakulása;

³⁰ Ptk. 4:239. §; Gyer. 158-159. §.

- a gyermek tanulmányi előmenetele;
- gyermek társas kapcsolatainak alakulása, barátai, szabadidős elfoglaltságai;
- szülőkkel való kapcsolattartás tapasztalatai;
- következtetések, javaslatok, észrevételek.

A szakembereknek fontos megismerniük egymás helyzetértékelését, ezért javasolt a helyzetértékelések egymás részére történő hozzáférés biztosítása: ellátást nyújtó, család- és gyermekjóléti központ, szakszolgálat, gyermekvédelmi gyám (GH-3 – TESZ-3 adatlapok).

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

6.8. Teendők a gyámi tisztség alóli felmentést követően

A gyermekvédelmi gyám tisztségének (és gyámságának) megszűnése

1. *A gyermek nagykorúvá válásának napján a törvény erejénél fogva – gyámhivatal felmentő határozata nélkül is.*
2. *A gyermek örökbefogadásának, vagy a nevelésbe vételének megszüntetéséről szóló határozat véglegessé válását követő napon.*
3. *A gyámhivatal gyámi/vagyonkezelői tisztség alóli felmentésről szóló határozat alapján, a határozatban megjelölt időpontban, ha*
 - a gyám fontos okból felmentését kéri;
 - a gyám alkalmatlannak bizonyul a gyámi tisztségre;
 - a kirendelést követően szerez a gyámhivatal tudomást olyan akadályról, vagy utólag keletkezik olyan akadály, amely miatt a gyám gyámságot nem viselhet.
4. *Ha más személy gyámként való kirendelése a gyermek érdekében indokolt a gyámhivatal kivételesen felmentheti a gyámot.*
5. *A gyámhivatal a gyermekvédelmi gyámot elmozdítja,*

- ha a gyám jogaival visszaél,
- kötelességét elhanyagolja vagy
- olyan cselekményt követ el, amellyel a gyámsága alatt álló gyermek érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti, vagy amely miatt a feladat ellátására méltatlanná válik.

6. *A gyermekvédelmi gyám felfüggesztését követően.* Ha alaposan feltételezhető, hogy a gyámot el kell mozdítani, és a késedelem veszéllyel járhat, a gyámhivatal a gyámot tisztségéből felfüggeszti.

A gyermekvédelmi gyám feladata a tisztség megszűnését követően a működéséről jelentést, a kezelése alatt álló vagyonról pedig végszámadást előterjeszteni vagy a gyámhivatalnak, vagy az önjogúvá vált fiatalnak. A végszámadás a kirendeléstől a felmentésig terjedő időszakról szól.

Felmentést követő végszámadás benyújtása:

- *Gyámhivatalnak:* nevelésbe vétel megszüntetése esetén, ha a gyermek a családba/harmadik személyhez kerül.
- *Kijelölt gyámhivatalnak:* örökbefogadás esetén.
- *Önjogúvá vált fiatal felnőttnek:* nagykorúvá válás esetén.
- *Aki a vagyon felett rendelkezni jogosult:* minden más esetben (gyermek halála, vagy ha ideiglenes gondnokság alá kerül, vagy zárgondnokot rendelnek a gyermek számára).

Ha a számadás alapján a gyámhivatal hiányt vagy indokolatlan kiadást, illetve a nem megfelelő gazdálkodás eredményeképpen kárt állapít meg, a számadásra kötelezett személyt felhívja, hogy az okozott kár összegét a felhívás kézhezvételét követő nyolc napon belül a betétbe fizesse be. Ha a számadásra köteles az összeget vagy annak egy részét vitatja, a gyámhivatal a követelés érvényesítése iránt pert indít. Ha a számadásra kötelezett a kötelezettségének nem vagy nem megfelelően tesz eleget, a gyámhivatal a kötelezettség megállapítása iránt pert indít. A gyám ellen számadási

kötelezettsége alapján támasztható követelések a gyámot a vagyonkezelés alól felmentő határozat közlésétől számított egy év alatt évülnek el. Ha a követelés alapjául szolgáló ok később jutott az érdekelt tudomására, a határidőt a tudomásszerzéstől kell számítani, feltéve, hogy a követelés a rendes elévülés szabályai szerint még nem évült el.

A gyám a gyámsága alatt álló gyermeknek a vagyonkezelés során okozott kárért a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség általános szabályai szerint felel.

A gyermekvédelmi gyám a gyámi tisztség viselése során keletkezett iratokat a szakszolgálat által meghatározott rend szerint irattárazza.

Nevelésbe vétel megszüntetését követő kapcsolat

A nevelésbe vétel megszűnését követően a gyermekvédelmi gyám a gyermek szüleivel a kapcsolatot a nevelésbe vétel megszűnését követő három hónapon át még fenntartja – kivéve, ha a szülők hozzájárultak gyermekük örökbefogadásához, vagy a bíróság megszüntette szülői felügyeleti jogukat, illetve a gyámhivatal örökbefogadhatóvá nyilvánította a gyermeket. A gyermek törvényes képviselője a szülő, a gyermekvédelmi gyám szociális segítő munkát végez. A feladatok megosztását ajánlott egyeztetni a kötelező utánkövetést végző örökbefogadási tanácsadóval, illetve a kötelező utógondozást végző esetmenedzserrel.

A gyermek halálával kapcsolatos feladatok

A gyermekvédelmi gyám tisztsége a törvény erejénél fogva megszűnik, ha a gyermek meghalt³¹, azt követően a gyám jognyilatkozatot nem tehet.

Ha a szülő kapcsolatban volt a gyermekkel, a gyermekvédelmi gyám a szülőt haladéktalanul értesíti a halálesetről. A gyermekvédelmi gyám a temetéssel összefüggő teendőkben tájékoztatást nyújthat a szülőnek, gondozási helynek.

³¹ Ptk. 4:240. § (1) bek.

Ha a szülők ismeretlen helyen tartózkodnak, vagy élethelyzetük miatt az eltemettetésről gondoskodni nem tudnak, a temetéssel kapcsolatos ügyekben a szolgáltatást nyújtóval közösen kell eljárni, hiszen a temetés költségeit – amennyiben a gyermek nem rendelkezik készpénzvagyonnal – a szolgáltatást nyújtónak kell biztosítania.

Dokumentációs kimenet:

Kötelező: TESZ-3

Végszámadás – formai előírás nélkül, kötelező tartalmi elemekkel³²

A gyermekvédelmi gyám adminisztrációs kimenetei:

	<i>Tevékenységleírás</i>	<i>Kötelező dokumentáció</i>	<i>Kapcsolódó (ajánlott) adminisztráció</i>
6.1	Teendők a kirendelés előtt	--	--
6.1.1.	A gyermek és a vérszerinti család élethelyzetének megismerése, szempontok és javaslattétel a gyám személyére	--	feljegyzés
6.1.2.	Részvétel a tervezési értekezleten, az elhelyezési javaslat és az egyéni elhelyezési terv elkészítésében	--	--
6.1.3.	Részvétel a gyámhivatal tárgyalásán	--	--
6.2.	Teendők a kirendelést követően		Ákr. 113. § (jogorvoslat) vagy 91. § határozat kiegészítése ha a gyámhivatal nem rendelkezik valamilyen kötelező tartalmi elemről.
6.2.1.	Első látogatás a gondozási helyen		feljegyzés

³² Ptk. 4:243. § és Gyer. 158/A. §

6.2.2.	A gyermek személyes okmányainak, iratainak ellenőrzése és szükség szerinti pótlása	TESZ-3	átvételi és átadási elismervény a személyes iratokról
6.2.3.	Kapcsolatfelvétel a szülővel	TESZ-3	levél, feljegyzés
6.2.4.	Részvétel az egyéni gondozási-nevelési terv elkészítésében (GYVR-ben)	NM rendelet 84. § (1)	
6.3.	A gyermek teljes körű ellátása megvalósulásának figyelemmel kísérése, elősegítése	TESZ-3	feljegyzés
6.3.1.	Rendszeres kapcsolat a gyermekkel	TESZ-3	feljegyzések a találkozásokról
6.3.2.	Rendszeres együttműködés a gondozási hellyel	TESZ-3	feljegyzés
6.3.3.	A gyermek iskolai beíratása, tanulói jogviszonyával kapcsolatos feladatok	TESZ-3	feljegyzés
6.3.4.	A gyermek egészségének védelmével kapcsolatos feladatok	TESZ-3	
6.3.5.	Teendők a gyermek engedély nélküli eltávozása esetén	NM rendelet 86. § (6) bekezdés; formai előírás nincs NM rendelet 86. § (1) és (2) bekezdései TESZ-3	feljegyzések
6.4.	Családgondozási feladatok	TESZ-3	feljegyzés
6.4.1.	A gyermek kapcsolattartási jogának érvényesítése	félévente helyzetértékelés TESZ-3	formai kötöttség nélküli kérelem, feljegyzés a kapcsolattartás alakulásáról.
6.4.2.	A gyermek segítése, felkészítése a nevelésbe vétel megszüntetése, megszűnése esetére, és utánkövetés	TESZ-3	feljegyzés
6.4.3.	Segítségnyújtás az	A fiatal kérelme az	--

	utógondozói ellátás igénybevételéhez és a nagykorúvá váló tájékoztatása az otthonteremtési támogatásról	utógondozói ellátás igénybevételéhez vagy nyilatkozata annak elutasításáról. Utógondozói ellátásra vonatkozó javaslat – utógondozói ellátáshoz szükséges egyéb dokumentumok. (Gyer. 124. §)	
6.5.	A gyermek képviselője		
6.5.1.	Gyámhivatali eljárások kezdeményezése	formai kötöttség nélküli, de tartalmilag részben kötött kérelem az Ákr. 35-38.§. alapján TESZ-3	
6.5.2.	Személyi szabadság korlátozásával, nevelési felügyelettel kapcsolatos eljárásban való részvétel	TESZ-3	Feljegyzés a gyermekkel készített beszélgetésről.
6.5.3.	A gyermekvédelmi gyám feladatai az örökbefogadással kapcsolatban	Tartalmilag részben kötött, formai kötöttség nélküli kérelem az Ákr. 35-38.§ alapján. TESZ-3	
6.5.4.	A gyermek képviselője a hatósági és bírósági ügyeiben	TESZ-3	kérelem formai kötöttség nélkül
6.5.5.	Különleges szakértelmet igénylő ügyek kezelése	TESZ-3	Formanyomtatvány (pl: költségmentességi kérelem) Feljegyzés
6.6.	A gyermek vagyonának kezelése	TESZ-3 Ptk. 4:239. §, Gyer. 158. § Számadás formai előírás nélkül, kötelező tartalmi elemekkel.	
6.7.	Gyámi jelentések	TESZ-3	
6.8.	Teendők a gyámi tisztség alóli felmentést követően	TESZ-3 helyzetértékelés Végszámadás a Ptk.	

		4:243. § és a Gyer. 158/A.§ alapján, formanyomtatvány nincs.	
--	--	---	--

7. A helyettes gyermekvédelmi gyám

Azonnali döntést igénylő helyzetek felmerülhetnek a gyermek és a gyermekvédelmi gyám oldaláról egyaránt, amelyet sem a gyermekvédelmi gyám, sem a gondozási hely nem tud előre tervezni. A gyermekvédelmi gyám, ennek hiányában a szakszolgálat, tájékoztatja a helyettes gyermekvédelmi gyámot a gyermekvédelmi gyám akadályoztatásának, illetve távollétének tényéről. A helyettes gyermekvédelmi gyám tájékoztatása a gyermekvédelmi gyám távolléte vagy feladatai ellátásában való tényleges akadályoztatásáról elsősorban a gyermekvédelmi gyám kötelezettsége (pl. előre tervezett szabadság), de amennyiben a tájékoztatási kötelezettségének a gyám önhibáján kívül nem tud eleget tenni (pl. baleset) a tájékoztatás a szakszolgálat feladata.

A *helyettes gyermekvédelmi gyám* a gyermekvédelmi gyám távolléte vagy feladatai ellátásában való tényleges akadályoztatása esetén a *gyermek azonnali döntést, intézkedést igénylő ügyekben* a gyermek érdekében minden olyan döntést meghozhat, illetve intézkedést megtehet, amelyre a gyermekvédelmi gyám jogosult és köteles. A helyettes gyám csak olyan, előre nem tervezhető, halaszthatatlan jognyilatkozatot tehet, amelynek elmaradása a gyermek életét, testi épségét, illetve fejlődését súlyosan veszélyezteti. A helyettes gyámnak nincs pl. látogatási kötelezettsége, és a helyettes gyermekvédelmi gyámság jogintézménye nem alkalmas arra sem, hogy a gyermekvédelmi gyám döntését a helyettes gyám – a gyermekvédelmi gyám távolléte alatt bármilyen okból megváltoztassa (pl. személyes kapcsolatok ápolása, vagyoni ügyben tett jognyilatkozatok).

A helyettes gyermekvédelmi gyám a döntéséről és az intézkedéséről a gyermekvédelmi gyámot annak távolléte, akadályoztatása megszűnésekor haladéktalanul tájékoztatja. TESZ-3, illetve számadási és végszámadási kötelezettsége a helyettes gyermekvédelmi gyámnak nincs, az általa tett intézkedésekről a gyermekvédelmi gyám tájékoztatja a gyámhivatalt a helyzetértékelésben.

A gyermekvédelmi gyám tartós távolléte esetén (pl. 6 hónapon túli keresőképtelenség, fizetés nélküli szabadság,) a gyermek érdekében a gyám felmentése, és új gyermekvédelmi gyám kirendelése indokolt.

8. A gyermekvédelmi gyám tevékenységének szakmai ellenőrzése

A Gyvt. 85. § (4) bekezdése szerint *„A gyermekvédelmi gyám tevékenységét a gyámhatóság irányítja és felügyeli, a gyermekvédelmi gyám feladatainak ellátásához szükséges feltételeket a területi gyermekvédelmi szakszolgálat biztosítja.”*

Az ellenőrzési jogkörrel a működtető/munkáltató, az illetékességgel rendelkező gyámhivatal és a fenntartó rendelkezik.

Az ellenőrzések kiegészítik egymást, de van közöttük párhuzamosság is:

1. A gyám *egy adott gyermek ügyében* végzett tevékenységét két szervezet vizsgálhatja, adott esetben rövid időn belül: a munkáltató és a kirendelő gyámhivatal. A gyám egyedi ügyben végzett tevékenységének vizsgálata során a járási gyámhivatal általi megállapítások a döntőek, mellyel szemben a gyám jogorvoslati lehetőségeivel élhet.
2. A *teljes gyermekvédelmi gyámi osztály/csoport* tevékenységét a szakszolgálat vezetője (működtető) és a fenntartó elelnőrizheti.

8.1. A munkáltató (Szakszolgálat vezetője)

A gyermekvédelmi gyámi hálózatot a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat, továbbiakban: OGYSZ) működteti, az ő kötelessége a feladat tekintetében szakmai programot, SZMSZ-t és munkaköri leírást készíteni, és gondoskodni az abban foglaltak betartásáról. Ennek értelmében a legátfogóbb ellenőrzési jog- és hatáskörrel a működtető rendelkezik, különös tekintettel a munkáltatói jogokra és kötelességekre. Az OGYSZ országos igazgatója a

munkáltatói jogokat és kötelezettségeket SZMSZ-ben, ügyrendben vagy eseti jelleggel átruházhatja a megyei területi szakszolgálat igazgatójára vagy más munkavállalóra. Ennek következtében a továbbiakban a területi gyermekvédelmi szakszolgálat igazgatója alatt az OGYSZ igazgatóját, illetve az átruházott munkáltatói jogokat gyakorló munkavállalót kell érteni.

A területi gyermekvédelmi szakszolgálat igazgatója, mint a munkáltatói jogkör gyakorlója gondoskodik a gyámok felvételéről, majd – a feladat delegálása esetén a az erre feljogosított munkavállaló – elkészíti a gyám munkaköri leírását, meghatározza a gyámok közötti munkamegosztást (területi beosztást) és a munkarendet, biztosítja a gyámi tevékenység ellátásához szükséges tárgyi feltételeket, és a továbbképzéshez való hozzájutást.

A munkáltató az éves ellenőrzési terve keretében, belső ellenőrzési szabályzatban foglaltak megfelelően rendszeresen, illetve egyes ügyek kapcsán szűrőpróbaszerűen vagy probléma esetén ellenőrzi a gyermekvédelmi gyámot. Ellenőrzése keretében vizsgálja, hogy a gyám eleget tesz-e a kirendelő határozatban foglalt kötelezettségeinek, a jogszabályban előírt gyakorisággal a gyermek látogatását végrehajtja-e, a gyermek ügyeiben megfelelően eljár-e, a számára előírt beszámolási és jelentési kötelezettségeit teljesíti-e, együttműködik-e és milyen mértékben az alapellátás esetmenedzserével, a gyermek gondozási helyével és a szülőkkel.

Ezen kívül munkáltatói jogkörénél fogva, mint munkavállalót is ellenőrzi, a munkaköri leírásában és az intézmény SZMSZ-ében, ügyrendjében foglaltak alapján.

8.2. A gyámhivatal fővárosi és vármegyei kormányhivatal gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási (fővárosi kerületi) hivatala

A gyermekvédelmi gyám szakmai tevékenysége felett a gyámsága alatt álló gyermek gyámügyi hatósági eljárásaira illetékes elsőfokú járási/kerületi gyámhivatal ellenőrzési jogkört gyakorol.

A gyámhivatal ellenőrzése törvényességi és részben szakmai, amennyiben a jogszabály valamely feladat megvalósítása vonatkozásában szakmai rendelkezéseket is tartalmaz. Azt vizsgálhatja, hogy a gyám teljesítette-e a jogszabályban előírt kötelességét vagy sem. A teljesítés mikéntjének meghatározására és ellenőrzésére nem rendelkezik hatáskörrel, kivéve, ha erről jogszabályi előírás rendelkezik. Az egyes gyámnak, az adott konkrét gyermek ügyében tett intézkedéseit a keletkezett iratok, jelzések, panaszok és saját észlelése alapján ellenőrzi.

A munkáltatói ellenőrzés után ez a legátfogóbb ellenőrzés valamennyi közül, és az ellenőrzés megállapításainak itt vannak a legszigorúbb következményei: elmozdítás, számadási per, kártérítési per indítása, büntetőeljárás. Ennek következménye lehet a munkáltató fegyelmi eljárása, illetve a közalkalmazotti jogviszony megszüntetését eredményező munkáltatói döntés. A munkáltató kárfelelőssége – az alkalmazott által okozott kárért – fennáll.

A gyámhivatali ellenőrzés jog- és hatásköre a gyermekvédelmi gyámi jelentések, a keletkezett iratok, jelzések, kifogások vagy saját észlelés alapján a gyermek:

1. megfelelő képviselete és vagyonkezelése;
2. gondozása-nevelése megfelelő figyelemmel kísérésének és segítségének ellenőrzése.

Az ellenőrzés egyik megnyilvánulása, hogy a gyámhivatal – a számadási kötelezettségtől függetlenül – soron kívül felvilágosítást kérhet a gyermekvédelmi gyámtól, ha a hozzá beérkezett jelzés, bejelentés vagy saját észlelése alapján azt indokoltnak tartja. Amennyiben a számadásra kötelezett gyermekvédelmi gyám a kötelezettségének nem, vagy nem megfelelően tesz eleget, a gyámhivatal kötelezettség megállapítása iránt pert indít. A gyámhivatal a kereset benyújtásával egyidejűleg a gyámot tisztségéből elmozdítja.

	Gyermekvédelmi gyámi tevékenység	
	Helyzetértékelés, jelentés	Eseti számadás, éves rendes számadás, végszámadás
Ellenőrző szerv	gyámhivatal	gyámhivatal
Ellenőrzés módszere	Amennyiben fél év (kísérő nélküli kiskorúak esetén egy év) elteltével nem érkezik gyámi jelentés, akkor felhívja a gyermekvédelmi gyámot, hogy nyújtsa be.	Bevételek és kiadások áttekintése, szükség esetén felhívás arra, hogy lejárt a számadás benyújtásának határideje.
Benyújtás időpontja	Kirendeléstől számítva félévente, (kísérő nélküli kiskorúak esetén egy év), de szükség szerint bármikor.	Eseti számadásnál a gyámhivatal által egyedileg meghatározott időpontban. Éves számadásnál évente. Végszámadásnál a gyermekvédelmi gyámi tisztség alóli felmentést követően a határozatban megállapított időben.
Értékelés szempontja	Határidőben a gyámi jelentés benyújtásra kerül-e a gyámhivatalhoz.	<u>Határidőben benyújtott és elfogadott minden számadás: megfelelő.</u> Ha számadást <u>határidőben nem nyújtja be</u> : számadási kötelezettség megállapítása iránti perindítás. Ha a számadásban <u>kárt vagy hiányt állapít meg</u> : felhívás az összeg 8 napon belül történő megfizetésére , ha ez nem történik meg: kár

		megállapítására perindítás.
Jogkövetkezmények	Amennyiben a gyám tevékenysége <u>megfelelő</u> : elfogadás. Amennyiben a jelentést <u>nem</u> <u>fogadja el</u> : - felmentés - elmozdítás - felfüggesztés	Amennyiben a gyám tevékenysége <u>megfelelő</u> : elfogadás Amennyiben a jelentést <u>nem</u> <u>fogadja el</u> : - felmentés - elmozdítás, - felfüggesztés, - perindítás

8.3. Megyei gyámhivatal (a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal)

A megyei gyámhivatal ellenőrző szerepben egy módon kerül kapcsolatba a gyámi tevékenységgel: panasz vagy közérdekű bejelentés esetén.

Amennyiben panasz érkezik a szociális és gyámhivatalhoz egy gyermekvédelmi gyám vonatkozásában, és a panasz jellege a szociális és gyámhivatal által vizsgálható és orvosolható hiányosság gyanújáról, tárgyról szól, akkor kizárólag a panasszal érintett gyermekvédelmi gyámnak, a panasszal érintett gyermekkel való összefüggésben tett, sérelmezett intézkedését vizsgálja meg a szociális és gyámhivatal. Ha a vizsgálat eredménye szerint a panasz megalapozott volt, akkor a szociális és gyámhivatal a gyermekvédelmi gyám munkáltatóját felhívja a jogszerű állapot helyreállítása és fenntartása érdekében szükséges intézkedések megtételére.

8.4. A gyermekvédelmi gyámot foglalkoztató intézmény fenntartója (Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság)

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság, mint a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok fenntartója, fenntartói ellenőrzésre jogosult és kötelezett. Ellenőrizheti a gyermekvédelmi gyám tevékenységét az intézmény szakmai ellenőrzése során vagy panasz esetén. Valamely gyám tevékenységének fenntartói ellenőrzése panasz, kifogás esetén, a működtetőn keresztül, annak bevonásával történik.

8.5. A gyermek, szülő, az ellátást nyújtó, a család-és gyermekjóléti központ esetmenedzsere gyermekvédelmi gyám munkájával összefüggő jelzései

Ezek a személyek, szervezetek nem jogosultak a gyermekvédelmi gyám tevékenységének ellenőrzésére, de helyzetértékelésükkel (esetmenedzser, ellátást nyújtó), illetve jelzéseikkel (szülő, gyermek) segíthetik a gyermekvédelmi gyám tevékenységének a munkáltató és a gyámhivatal általi ellenőrzését.

8.6. Javaslat a gyermekvédelmi gyám önellenőrzésére

A gyermekvédelmi gyám kontrollálhatja saját tevékenységét, melynek egyik hatékony eszköze lehet a Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat által összeállított „adatlap” (ld. 1. számú Melléklet). E nyomtatvány folyamatos, elektronikus vezetése hozzájárul a gyermekvédelmi gyám saját teendőinek napirenden tartásához.

Figyelemmel tudja kísérni az adatlap alapján, hogy a gyermek mennyi időt töltött az egyes gondozási helyeken, hogyan alakult a gyermekkel, szülővel, más szakemberekkel a kapcsolata, milyen intézkedéseket tett, figyelemmel kísérheti az örökbefogadhatóvá nyilvánítást, az éppen érvényes kapcsolattartási szabályokat stb.

Az adatlap a gyermekvédelmi gyám pontos és precíz vezetése által alkalmassá válik arra, hogy a nagykorúvá vált fiatal kellő információkhoz juthasson a gyermekkoráról, amennyiben betekint az iratokba.

9. Tárgyi, személyi feltételek, készségek, képességek, együttműködések

A gyermekvédelmi gyám feladatainak ellátásához szükséges feltételeket a területi gyermekvédelmi szakszolgálat biztosítja³³.

9.1. Tárgyi feltételek

A Gyvt. 86. §-ban részletezett kötelezettségek teljesítéséhez a következő tárgyi feltételek biztosítása szükséges: telefonkészülék, telefon előfizetés, mobil internet, laptop, intézményi jármű vagy saját gépkocsi használatához útiköltség térítés (lehetőség szerint útiköltség előleg), irodai és számítástechnikai háttér és postázási lehetőség a dokumentációs feladatok teljesítéséhez.

Tárgyi eszközök:

- irodahelyiség
- a gyermekkel, családdal személyes, továbbá szakmai megbeszélések folytatására is alkalmas helyiség
- saját íróasztal, székkal
- számítógép, laptop és nyomtató
- számítógépes programok szövegszerkesztésre, média lejátszásra
- fénymásoló, scanner, fax
- iratmegsemmisítő
- irodaszerek
- internet hozzáférési lehetőség
- mobiltelefon – kommunikációs lehetőséggel

³³ Gyvt. 85. § (4)

- Jogtár előfizetés
- zavartalan és önálló feladatellátás érdekében szolgálati és/vagy saját gépkocsi használati lehetőség és/vagy helyi közlekedéshez bérlet vagy jegy
- ügyfélkapu

9.2. Személyi feltételek

Képesítési előírás:

NM rendelet 2. számú melléklete szerinti képesítés,

NM rendelet 151. § szerinti képzés

Elfogadható képzettség: jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező, felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus - kivéve hittanár, hittanár - szakképzettség, pszichológus, viselkedéselemző vagy mentálhigiénés szakképzettség, gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó, jogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó oklevéllel rendelkező: védőnő, teológus, hittanár, hittanár, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember.

Előírt képzés: A gyermekvédelmi gyámnak a gyermekvédelmi gyámként történő foglalkoztatása kezdő időpontjától számított egy éven belül el kell végeznie a gyermekvédelmi gyámok részére szervezett központi oktatási programot, kivéve, ha legalább öt év gyermekvédelmi gyámi munkakörben eltöltött közalkalmazotti jogviszonnyal rendelkezik.

A gyermekvédelmi gyám legfeljebb harminc gyermek gyámságát láthatja el, emellett helyettes gyermekvédelmi gyámi feladatokat szintén harminc gyermek tekintetében, továbbá eseti gyámi, illetve vagyonkezelő eseti gyámi feladatokat mindezek mellett legfeljebb öt gyermek tekintetében láthat el egyidejűleg.

A speciális szükségletű és a kettős szükségletű gyermeket két gyermekként kell figyelembe venni a gyermekvédelmi gyám gyámsága alatt álló gyermekek létszámának számításakor³⁴.

9.3. Készségek, képességek

Javasolt ismeretek, tudás

- gyermekek jogairól szóló ismeretek
- a gyermekvédelemhez kapcsolódó jogszabályok ismerete
- gyámügyi hatósági eljárásokkal kapcsolatos ismeretek
- a gyermekvédelmi ellátórendszer alapos ismerete
- szociális ellátórendszer alapos ismerete
- családtámogatások rendszerének ismerete
- a szociális munka módszertanának ismerete
- a szociális munka etikai elveinek ismerete
- a gyermekvédelmi gyámság szabályainak, kereteinek, határainak ismerete
- számítógépes ismeretek (szövegszerkesztés, internethasználat)
- gépjármű vezetői engedély (javasolt)

Javasolt készségek, jártasságok

- szervezőképesség
- koordinációs képesség
- jó kommunikációs készség –asszertív kommunikációban való jártasság
- kapcsolatteremtő készség
- kezdeményező készség
- konszenzuskészség és együttműködési képesség
- team munkában való együttműködés készsége
- kontroll képesség

³⁴ Gyvt. 84. § (6) (6a); 90. § (3); NM rendelet 152/A. (1) (2)

- problémafelismerő készség, konfliktuskezelő képesség,
- stressz-tűrő képesség
- időmenedzselés képessége
- képesség a bizalomra és az elfogadásra épülő kapcsolat kialakítására, tolerancia
- azonnali és pontos helyzetfelismerés képessége
- döntésképeség, döntéshozatali képesség
- megfelelő önismeret, önreflexiós készség
- pszichikai teherbírás
- összefüggésekben való gondolkodás készsége (átlátni, megérteni)
- szakmai dokumentáció szakszerű vezetése iránti igényesség
- folyamatos tanulási képesség és igény, folyamatos képzés, szakterületi tudás bővítése, megfelelő szakmai ismeret, és igény ennek folyamatos megújítására

Személyes értékek

- pontosság
- kedvesség
- nyitottság
- türelem
- mások iránti tisztelet
- elhivatottság, elkötelezettség
- empátia
- hiteles működés, őszinteség
- szilárd, mégis rugalmas értékrend
- önismeret
- felelősség vállalása
- etikusság
- következetesség

Személyiség, attitűd

- határozott
- kitartó
- nyitott
- elfogadó
- motivált

9.4. A gyermekvédelmi gyám együttműködése más szakemberekkel

A gyermekvédelmi gyám a gyermek gondozási helyétől független gyermekvédelmi szakember, aki a nevelésbe vett gyermek számára az állandóságot, a kiszámíthatóságot biztosítja. Munkája során egyrészt képviseli a gyermek érdekeit, másrészt, mint segítő szakember vesz részt a gyermekkel kapcsolatos feladatok ellátásában. Segítséget nyújt a gyermeknek és családjának, hogy a helyzetüket megértsék, közös tervezéssel megvalósítsák azokat a feladatokat, melyek szükségesek a gyermek mielőbbi hazagondozásához. A gyermekvédelmi gyámok mellé telepített feladat- és hatáskör, valamint a felelősség együttes hangsúlyozása egyfajta kiegyenlítődést eredményez.

A gyermekvédelmi gyám a feladatait azonban nem elszigetelten, hanem egy rendszer tagjaként végzi. Ismeri a gyermekvédelem rendszerét, tisztában van saját szerepével és feladataival, szorosan együttműködik az ellátórendszer többi tagjával. E tevékenységét a szakemberek szövetségének tekinti, melyben nem lehet alá- és fölérendeltségi viszonyt teremteni, a szakemberek közös felelőssége vezethet csak eredményre

A gyermekvédelmi gyám képviseli a gyermek érdekeit személyi és vagyoni ügyeiben. A nevelőszülő, a lakás és gyermekotthon vezetője, nevelője gondozója

teljes körű ellátást nyújt, érzelmi biztonságot, megfelelő környezetet biztosít a gyermek számára. A nevelőszülői tanácsadó a nevelőszülő számára nyújt megfelelő szakmai segítséget. Minden résztvevőnek egyaránt a gyermek legjobb érdekeit kell képviselnie. Mindezek megvalósulásához elengedhetetlen az együttműködés és a közös munka.

A gyermekvédelmi rendszer szereplői együttműködésben, partnerségi, mellérendeltségi viszonyban, teamben végzik munkájukat, a kompetenciahatárok figyelembevételével.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzserével, illetve a gyermekjóléti szolgálat családgondozójával

A gyermekvédelmi gyám és a család- és gyermekjóléti központ esetmenedzserének együttes tevékenysége a gyám kirendelése után elkezdődhet. A kapcsolatfelvétel a gyermekvédelmi gyám feladata.

A két szakember közötti folyamatos információátadás a legfontosabb eleme a kettejük eredményes együttműködésének. Mindenképpen fontos, hogy elérhetőek legyenek egymás számára.

A vér szerinti családnál történő együttes látogatás egyik célja: a gyermek családja számára egyértelművé váljon, hogy a különböző intézményből érkező szakemberek egyazon cél érdekében dolgoznak. Ismét elhangozhatnak azok a feltételek, amelyek a gyermek hazagondozásához elengedhetetlenek.

Célszerű alkalmanként, egyes eseményhez kötöten esetmegbeszélőt tartani, valamint az időszakos kapcsolattartás szülőkhöz történő engedélyezése előtt a gyermekvédelmi gyám kérje ki az esetmenedzser véleményét.

A gyermek nevelésbe vételének megszűnése előtt közvetlenül megelőző időszakban (hazagondozás) és utána három hónapig szintén fokozottabb partnerségre van szükség. A gyermek visszailleszkedésében a fokozatosság elve javasolt. A

gyermekvédelmi gyám a gyermeket felkészíti a családba való visszakerülésre. A hazakerülést követő teendőket a gyermekkel és a szülőkkel az esetmenedzser a gyermekvédelmi gyámot is bevonva megtervezi.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése a gyermekjogi képviselővel

A gyermekvédelmi gyám és a gyermekjogi képviselő tevékenységének elhatárolása azon a vonalon történik, hogy a gyermekvédelmi gyám feladata a joggyakorlás elősegítése, a gyermek érdekeinek képviselete, míg a gyermekjogi képviselő a gyermeki jogok védelmét látja el és segíti azok megismerését. A gyermekjogi képviselő tevékenysége egy általánosabb jellegű felhatalmazás, a szolgáltatást nyújtónál élő gyermekek egész körére kiterjed, míg a gyermekvédelmi gyám tevékenysége a gyámsága alatt álló gyermekekre.

A gyermekjogi képviselő és a gyermekvédelmi gyám együttműködése a gyermek érdekében nagyon fontos. Egyrészt a gyermekek nagyobb csoportját érintő ügyekben hatékonyabban tud fellépni a gyermekjogi képviselő, illetve a szervezeti függetlensége miatt a jogérvényesítési lehetősége nagyobb.

A gyermekvédelmi gyám a gyermekekre vonatkozóan alaposabb ismeretekkel rendelkezik, mely egy konkrét, a gyermekjogi képviselőhöz érkező panasz esetén, annak kivizsgálását elősegítheti. Mindkét tevékenység részét képezi a teljes körű ellátás ellenőrzése, ezért az időnkénti konzultáció elengedhetetlen.

Bizonyos esetekben a gyermekjogi képviselő és a gyermekvédelmi gyám szoros együttműködése szükséges a gyermek jogainak érvényesítéséhez.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése a másik gyermekvédelmi gyámmal

Egy gondozási helyen nevelkedő több gyermeknek más-más személy – aki esetenként különböző szakszolgálatokhoz tartozik – lehet a gyermekvédelmi gyámja. Az azonos gondozási helyen nevelkedő gyermekek gyermekvédelmi gyámjainak

javasolt rendszeres megbeszélés tartása, amely során a felmerülő esetleg azonos problémákat egyeztetni lehet vagy ugyanazon problémát más szemszögből - a gyermekek eltérő helyzete alapján- lehet megvilágítani és megfelelő megoldást keresni.

Különösen fontos, hogy a gyermek nem megfelelő gondozása vagy bántalmazásának gyanúja esetén a gyermekvédelmi gyámok valamennyi azonos gondozási helyen nevelkedő gyermek esetében haladéktalanul egyeztetnek, és egymást kölcsönösen tájékoztatják. Amennyiben a testvérek vagy a kiskorú szülő és gyermeke érdekét nem szolgálja ugyanazon személy gyámként való kirendelése, úgy a testvérek, vagy a kiskorú szülő és gyermeke részére külön-külön kirendelt gyermekvédelmi gyámok tartsanak fenn szoros munkakapcsolatot, amely során az alapellátással és a vér szerinti családdal való kapcsolattartásban együttműködnek, és tapasztalataikat megosztják egymással.

A gyermekvédelmi gyám a másik gyermekvédelmi gyám gyámsága alatt álló gyermek helyzetéről csak annyiban jogosult információkat vagy tájékoztatást kapni, amely adat az ő gyámsága alatt álló gyermeknek a megfelelőbb ellátását, hazagondozását vagy örökbefogadását elősegíti.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése az örökbefogadási tanácsadóval, és örökbe fogadni szándékozóval

Ha az örökbeadhatóság feltételei fennállnak, a gyermekvédelmi gyám az illetékes Kormányhivatal felé megküldi a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánításának kérelmét, és ezzel párhuzamosan megkeresi az örökbefogadási tanácsadót, hogy az egységes örökbefogadási nyilvántartási rendszerben van-e a gyermek számára örökbe fogadni szándékozó, elképzelhető-e az örökbefogadása. Tájékoztatást ad a gyermek egészségi állapotáról, családi háttéréről, testvérkapcsolatról; minden olyan fontos adatot közöl, amely a megfelelő örökbefogadni szándékozó kiválasztásához szükséges.

Az örökbefogadási eljárás során az örökbefogadási tanácsadó bemutatja a gyermekvédelmi gyámot az örökbefogadni szándékozóknak. Az ismerkedés során együttműködnek, lehetőség szerint a gyermekvédelmi gyám is jelen van a gyermek-örökbefogadni szándékozó első személyes találkozásánál. Az eljárás befejezéséig kapcsolatban vannak egymással, folyamatos az információ átadás. A közös cél érdekében (eredményes örökbefogadás) együttműködnek.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése a nevelőszülővel

A gyermekvédelmi gyám és a nevelőszülő felelősségteljes együttműködése meghatározó a gyermek fejlődésében:

- a. *A nevelőszülő*, mint ellátást nyújtó a teljes körű ellátás keretében biztosítja a gyermek lakhatási lehetőségét, ellátását, testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődését elősegítő, életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő nevelését, gondozását.
- b. A gyermekvédelmi gyám, mint a gyermek érdekeit képviselő szakember, figyelemmel kíséri mindezek megvalósulását.

Az együttműködés konszenzust igényel mindkét részről, mely bizalomra épül és őszinteségen alapul.

Ha a nevelőszülő és a gyermekvédelmi gyám nem tud konszenzusra jutni a gyermeket érintő kérdésben, akkor a gyermekvédelmi gyám felveszi a kapcsolatot a nevelőszülői tanácsadóval és jelzi felé az egyetértés hiányát.

Különösen fontos az együttműködés abban az esetben, ha a nevelőszülőt a gyámhivatal egyes gyámi feladatok ellátására gyámként kirendelte. Nagyon fontos, hogy a gyermek sorsát érintő fontos kérdésekben a gyermekvédelmi gyám és a nevelőszülő – *a szülő véleményének kikérését követően*- közösen hozza meg a döntést mind a gyermek, mind pedig a gyermek szülei véleményének figyelembevételével.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése a nevelőszülői tanácsadóval

A gyermekvédelmi gyám és a nevelőszülői tanácsadó is rendszeres látogatói a nevelőszülői családoknak.

- a. *A nevelőszülői tanácsadó* kettős szerepet tölt be a nevelőszülői családok életében. egyrészt, mint szakmai támogató, másrészt, mint szakmai ellenőr nyújt anyagi és szakmai bázist a nevelőszülőnek.
- b. *A gyermekvédelmi gyám*, mint a gyermek érdekét képviselő személy folyamatosan figyelemmel kíséri, hogy gyámoltja jogai érvényesüljenek.

A két szakember feladatai hasonlóak, de a feladatokat más-más aspektusból közelítik meg. Munkájuk összehangolása, együttműködésük elengedhetetlen. Egyik szakember sem lehet eredményes a másik munkája nélkül.

A közös munka során mindkét szakember a gyermek érdekeit tartja szemelőtt.

A gyermekvédelmi gyám nem adhat neveléssel, gondozással kapcsolatos tanácsot, nem javasolhat nevelési módszereket, ugyanakkor a gyermek képviselőjeként észrevételeznie kell, ha a teljes körű ellátásban hiányosságot tapasztal, illetve, ha a gyermek fejlődését elősegítő tényezőkben problémát érzékel (pl. nem megfelelő, megengedhetetlen nevelési eszköz stb.). A gyermekvédelmi gyám a gyermek részére állandóságot és érzelmi biztonságot nyújtó ellátás jogának figyelembevételével törekszik az adott probléma, mulasztás helyreállítására.

Észrevételeit közvetlenül jelzi a nevelőszülői tanácsadó és a nevelőszülő felé, biztosítva a gondozási hely önállóságát a változtatás módjaiban. A két szakember rendszeresen megbeszéli a családban tapasztaltakat, kicserélik meglátásaikat.

Tekintettel arra, hogy a kapcsolattartás figyelemmel kísérése a gyermekvédelmi gyám kompetenciája, de a kapcsolattartás kötelezettje a nevelőszülő, mindenképpen tanácsos a kapcsolattartások alakulásáról a két szakembernek konzultálni, mivel a kapcsolattartáson történtek hatással lehetnek a gyermek mindennapi viselkedésére.

A gyermekvédelmi gyám együttműködése a gyermekotthonnal

A gyermekvédelmi gyám a gyermekotthonnal a kirendelést követően a gyermekotthon vezetőjén keresztül veszi fel a kapcsolatot, megadja elérhetőségeit. A gyermek mindennapi gondozás-nevelését ellátó szakemberekkel rendszeres, folyamatos kapcsolatot tart, akiktől közvetlenül kaphat információt a gyermekről.

A gyermek nevelésével, gondozásával kapcsolatban javaslatot tehet a korrekciókra, változtatásokra, az egyéni gondozási-nevelési terv módosítására. Minden, a gyermekkel kapcsolatos eseményről értesíti az otthonvezetőt, hiszen a gyermekotthon vezetője felelős a gyermek gondozásáért-neveléséért, munkáját ő és a gondozási hely munkatársai csak a szükséges információk birtokában tudják megfelelően ellátni.

A gyermekvédelmi gyám minden olyan tevékenységét, mely a gyermek nevelésére hatással lehet, minden esetben előzetesen egyezteti a gyermekotthon vezetőjével pl. szabadság engedélyezése, hozzájárulása a gyermek programjaihoz, a gyermek pénzfelhasználással kapcsolatos, méltányolható kérése (mobiltelefon, laptop, sporteszközök, alkalmi ruha, tanulmányi kirándulás, táborok stb.).

A 14. életévét betöltött gyermek a munkából származó keresményével önállóan rendelkezik. Nevelési szempontból fontos lehet, hogy a pénz felhasználása ésszerű, beosztó legyen, azonban sem a gyám, sem a gyámhivatal, sem a gondozási hely engedélye nem szükséges a pénz felhasználásához.

Amennyiben egy gyermekotthonon belül több gyermekvédelmi gyám is tevékenykedik, munkájukat összehangolják annak érdekében, hogy a szakmai elképzeléseik, elvárásaik azonosak legyenek.

A gyermekvédelmi gyámot először a gyermekotthon vezetője mutassa be a csoportban. Fontos, hogy a csoportban élő gyerekek és az ott dolgozó felnőttek mindnyájan tudják, hogy ki ő és időnként miért tartózkodik a csoportban. A gyermeket gondozóktól a gyermekvédelmi gyám információt kérhet és kaphat a gyermek minden dolgáról. A gondozási hely kötelezettsége a négy szemközti beszélgetés kereteinek a megteremtése.

A gyermekvédelmi gyám a csoportban dolgozók részére közvetlen utasítást nem adhat. Gondozással, neveléssel kapcsolatos észrevételeit, javaslatait az otthonvezetőnek jelzi, aki a szükséges döntés után azt közvetíti a csoport dolgozó felé.

10. A gyermekvédelmi gyám felelősségbiztosítása

A gyermekvédelmi gyám teljes vagyonával felel gyermekvédelmi gyámi feladatellátásával kapcsolatos bármilyen károkozásért.

Javasolt a munkáltató által a gyermekvédelmi gyám számára kötelező felelősségbiztosítás alkalmazása, mely felelősségbiztosítási szerződés alapján a gyermekvédelmi gyámot a biztosító a szerződésben megállapított módon és mértékben mentesíti olyan kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése alól, amelyre jogszabály értelmében köteles.

Javasolt, hogy a biztosítás terjedjen ki az eljárási költségekre, ha e költségek a biztosító útmutatásai alapján vagy előzetes jóváhagyásával merültek fel. A biztosított kérésére a biztosító a költségeket előlegezze meg, valamint térítse meg a biztosított gyermekvédelmi gyám jogi képvisellel kapcsolatos költségeit is.

11. Javaslát a gyermekvédelmi gyám munkájának támogatására

A gyermekvédelmi szakemberek minőségi munkájának fontos eszközei az esetmegbeszélő csoportban való közös munka, valamint az egyéni és/vagy csoportos szupervízió igénybevétele.

Esetmegbeszélő munka, mint munkamódszer:

Az esetmegbeszélés a szakmai konzultáció egy formája, amely során a családokkal, a gondozottakkal, gyámoltakkal vagy más szakemberekkel kapcsolatban felmerült esetek, kérdések, problémák megbeszélése, feldolgozása történik csoportos formában, moderátor vezetésével.

Lehetőség nyílik a konfliktusos helyzetek elemző megbeszélésére, hosszú távon segítve a kommunikáció, szakmai és személyes kompetencia fejlődését, az önismeret mélyülését konfliktuskezelési repertoár gazdagítását.

A csoport keretet teremt arra, hogy a szakemberek kölcsönösen segítsék egymást, megosszák tapasztalataikat. Fejleszti a szakmai felkészültséget, erősíti a szakmai identitást és **csökkenti a szakmai magány érzését**. Az esetmegbeszélő csoport egyben megtartó erő, önsegítő forma, eszköz a kiégés (burn-out), a napi rutin okozta kifáradás ellen. Segíti a szakembert, hogy tisztábban lássa a gondozott személy, család helyzetét, állapotát, felmérje a tennivalókat és a kapcsolatépítés lehetőségeit, az esetvezetés lehetséges további lépéseit.

Az esetmegbeszélő csoport a gyermekvédelmi gyám számára módszer, amely segíti egy adott esettel kapcsolatos megakadásai, útkeresései oldásában. Döntési felelősségből adódó frusztrációt old, előkészíti a lehető legjobb döntést a gyám számára. Tükröt állít a szakember elé a bevonódásáról, saját érzelmi viszonyulásairól az eset szereplőivel kapcsolatosan. Megoldásokat kínál, csapattá kovácsol, a csoport tagjai között mélyebb szakmai és emberi kapcsolatokat teremt stb.

Szupervízió, mint a gyermekvédelmi gyám szakmai kompetenciájának fejlesztése:

A gyermekvédelmi gyám mentálhigiénéjének fejlesztésének fontos eszköze a szupervízió. Az egyéni és/vagy csoportos szupervízióra a gyermekvédelmi gyám lelki egészségének védelme, karbantartása, burn-out megelőzése érdekében van szükség. A szupervízió segít a stressz feldolgozásában, támogatást ad, és a szakmai szerepek és motivációk átgondolását teszi lehetővé. A szupervízió keretet ad egyrészt a megbízás, másrészt a részvevőkkel kötött lélektani szerződés.

A szupervíziós folyamat saját élményű én tanulás.

A folyamat során a szakmai, munkahelyi tapasztalatok, a különböző minőségű élmények, szituációk tudatos feldolgozása történik. Ezáltal fejlődik a szakmai kompetencia, az én erő, a hatékonyság, az önismeret, az emberismeret, a

kommunikációs képességek, érzelmi intelligencia, empátia, együttműködés, tolerancia, problémamegoldás, kívülmaradás képessége, kérdezői technikák, értő figyelem.

3. Mediáció, mint konfliktuskezelési módszer, a gyermekvédelmi gyám, megfelelő konfliktusmentes szakami kommunikációjához

A mediáció egy konfliktuskezelési módszer, melynek lényege, hogy két fél vitájában, mind a két fél közös beleegyezésével egy semleges harmadik fél is bekapcsolódik segítő szándékkal. A mediátor a problémamegoldó folyamat keretében segít tisztázni a konfliktus természetét, segít olyan megoldást találni, amely mind a két fél számára kielégítő. A mediációnak három kiemelkedő eleme van: a konszenzus, a magánjelleg és kölcsönös bizalom és az igények és érdekek dominanciája.

12. Adatvédelem – adatbiztonság

A gyermekvédelmi gyámok a munkakörükből eredő feladatellátás során papír és elektronikus formátumban adatkezelést folytatnak, adatkezeléssel kapcsolatosan nyilatkozatokat tesznek. Eljárásukat adatvédelmi szempontból is mindig körültekintően szükséges végezni.

Adatkezelésre a Gyvt. ad felhatalmazást. A gyermekek védelmét biztosító feladat- és hatáskört gyakorló állami és nem állami szerv a Gyvt.-ben szabályozott feladatai ellátásához a Gyvt. 135-136. §-ban felsorolt adatkörben, az ott meghatározott célok teljesüléséhez elengedhetetlenül szükséges személyes adatokat kezelheti.

A gyermekvédelmi gyám, a helyettes gyermekvédelmi gyám, gondozási hely jogosult a gyermek adatainak kezelésére.

Azt, hogy az ellátások igénybevételével összefüggésben milyen adatokat kezelhet (gyermek, szülő, hozzátartozók) a gyermekvédelmi gyám, gondozási hely stb. a Gyvt. 135.§-a tartalmazza.

Azt, hogy az adatkezelők kinek és milyen adatokat adhatnak át milyen feltételekkel és milyen célból, a Gyvt. 136-136/B. § tételesen felsorolja (adattovábbítás, iratbetekintés).

A jogszerű működés biztosítása, az adatvédelmi incidensek elkerülése érdekében szükséges az adatvédelem körébe tartozó kifejezések pontos ismerete.

Fontosabb fogalmak:

Személyes adat: bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható az érintett személyre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt – közvetlenül vagy közvetve – név, azonosító jel, illetőleg egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet.

Különleges adat: a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdekképviselői szervezeti tagságra, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat, valamint a bűnügyi személyes adat.

Bűnügyi személyes adat: a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetőleg a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat.

Közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, valamint a tevékenységére vonatkozó, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől.

Közérdekből nyilvános adat: a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli.

Adatkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így például gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérynymat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is.

Adattovábbítás: ha az adatot meghatározott harmadik személy számára hozzáférhetővé teszik.

Nyilvánosságra hozatal: ha az adatot bárki számára hozzáférhetővé teszik.

Személyes adat akkor kezelhető, ha:

- ahhoz az érintett hozzájárul, vagy
- azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben helyi önkormányzat rendelete elrendeli.

Különleges adat akkor kezelhető, ha:

- az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy

- nemzetközi egyezményen alapul, vagy Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében törvény elrendeli;
- egyéb esetekben azt törvény elrendeli.

Kötelező adatkezelés esetén az adatkezelés célját és feltételeit, a kezelendő adatok körét és megismerhetőségét, az adatkezelés időtartamát, valamint az adatkezelő személyét az adatkezelést elrendelő törvény vagy önkormányzati rendelet határozza meg.

*A személyes adatok kezelésének alapelvei*³⁵

- *Jogszerűség, tisztességes eljárás és átláthatóság elve:* a személyes adatok kezelését jogszerűen és tisztességesen, valamint az érintett számára átlátható módon kell végezni.
- *Célhoz kötöttség elve:* a személyes adatok gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és jogszerű célból történjen, és azokat ne kezeljék ezekkel a célokkal össze nem egyeztethető módon.
- *Adattakarékosság elve:* az adatkezelés céljai szempontjából megfelelőek és relevánsak kell, hogy legyenek, és a szükségesre kell korlátozódniuk.
- *Pontosság elve:* a személyes adatoknak pontosnak és szükség esetén naprakésznek kell lenniük; minden észszerű intézkedést meg kell tenni annak érdekében, hogy az adatkezelés céljai szempontjából pontatlan személyes adatokat haladéktalanul töröljék vagy helyesbítsék.
- *Korlátozott tárolhatóság elve:* a személyes adatok tárolásának olyan formában kell történnie, amely az érintettek azonosítását csak a személyes adatok kezelése céljainak eléréséhez szükséges ideig teszi lehetővé.

³⁵ GDPR II. Fejezet 5. cikk

- *Integritás és bizalmas jelleg elve:* kezelését oly módon kell végezni, hogy megfelelő technikai vagy szervezési intézkedések alkalmazásával biztosítva legyen a személyes adatok megfelelő biztonsága, az adatok jogosulatlan vagy jogellenes kezelésével, véletlen elvesztésével, megsemmisítésével vagy károsodásával szembeni védelmet is ideértve.
- *Elszámoltathatóság elve:* az adatkezelőnek kell igazolni a személyes adatkezelés jogszerűségét.

Nyilvántartási rendszerek:

A személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek a gyermek nevelkedésének megtervezését a meghatározott adattartalmú – jogszabályban meghatározott – környezettanulmány, cselekvési és intézkedési terv, családgondozási terv, elhelyezési javaslat, egyéni elhelyezési terv, egyéni gondozási-nevelési terv alapján végzik, a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek átmeneti gondozása és a gyermekvédelmi szakellátások tekintetében a Gyermekünk védelmében elnevezésű informatikai rendszerben, illetve a javítóintézeti ellátás tekintetében a javítóintézeti informatikai rendszerben kerülnek az adattartalmak rögzítésre. Az alábbiak szerint történik a gyermekvédelemben alkalmazott adatlapok elektronikus rendszerbe való feltöltése.

A GYVR moduljai:

- Törzsadatok
- Gyermekjóléti alapellátás (Jelzőrendszer, GYSZ lapok, ÁTG lapok)
- Gyermekvédelmi szakellátás (TESZ 1- TESZ3 lapok, GH1-GH3 lapok)
- Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság (OGYSZB, MGYSZB)
- Örökbefogadás (alkalmasság, nemzetközi örökbefogadás, megyei országos örökbefogadás előkészítése, kijárlás, utánkövetés)

A papír formátumban kezelt személyes adatok esetében is gondot kell fordítani a dokumentum tárolására, az információ biztonság kialakítására, a jogosulatlan személyek számára való hozzáférés megakadályozására. A dokumentumok biztonságos elhelyezése nem teszi lehetővé a jogellenes megsemmisülését, elvesztését. El kell kerülni az adat jogosulatlan továbbítását vagy jogosulatlan nyilvánosságra hozatalát.

Fénykép, felvétel készítése, és közzététele:

A Gyvt. fentebb felsorolt rendelkezései alapján a gondozási hely jogosult a gyermek fényképének, róla készült mozgóképének a kezelésére, nem is beszélve a gyermek fejlődéstörténete dokumentálásának fontosságáról (pl: élettörténeti könyv).

Adott esetben tehát szükséges, hogy a gyám hozzájáruljon a felvételek elkészítéséhez.

Más kérdés a felvételek felhasználása, közzététele, nyilvánosságra hozatala, illetve annak engedélyezése. Ez két szempontból közelíthető meg:

1. Gyermekjogi szempontból

A törvényes képviselőnek, illetve a gondozási helynek mérlegelnie kell azt, hogy mi a gyermek véleménye (korára, érettségére tekintettel), fel kell mérniük, hogy milyen hatással lehet a közzététel a gyermek fejlődésére, mi a gyermek legjobb érdeke, hogyan biztosítható a gyermek minél kisebb digitális lábnyoma. Az Alaptörvényben és az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében rögzített alapjog a személyes adatok védelme, azonban azt is mérlegelni kell, hogy a hozzájárulás megtagadása sértheti az egyenlő bánásmód követelményének, illetve a jogellenes elkülönítésről rendelkező alapjogot.

Szintén fontos kérdés a gyermek kora: egy 13 éves gyermek már önállóan regisztrálhat közösségi platformon. A felnőtteknek kell a digitális média használatának esetleges veszélyeiről tájékoztatni a gyermekeket.

2. Adatvédelmi megközelítés

Bármilyen nyilvánossá tételnek alapvetően önkéntesnek, konkrétan és megfelelő tájékoztatáson alapuló hozzájárulás alapján van helye (kivéve az egyedi azonosításra nem alkalmas tömegfelvétel, vagy nyilvános közszereplésnél történt felvétel).

A hozzájárulás tehát nem biankó, hanem tényleges eseményre vonatkozik.

Javaslat: A hozzájárulást *14. életév betöltése előtt* a gyermek véleményének meghallgatását követően a gyermekvédelmi gyám adja meg, *14-16 év között* a korlátozottan cselekvőképes gyermek és a gyermekvédelmi gyám együttesen nyilatkozik, *a 16. életévét betöltött* korlátozottan cselekvőképes gyermek nyilatkozik, ehhez utólag járul(hat) hozzá a gyermekvédelmi gyám.

3. Ajánlás a kép- és hangfelvétel készítésével, felhasználásával kapcsolatos gyermekvédelmi gyámi hozzájárulások gyakorlatához

Egyedi döntések meghozatalának szükségessége

A kép- és hangfelvételhez szükséges hozzájárulás megadása vagy megtagadása, a hozzájárulás iránti kérelem indokával kapcsolatos tájékozódást követően történik. Ez magában foglalja az egyedi döntés követelményét: amennyiben adott hozzájáruláskérés esetén a gyermekvédelmi gyámnak több gyámolt gyermeke is érintett (pl. ugyanazon táborozáson résztvevő gyermekekről készült fotókról van szó), a körülményeket, a gyermek érdekeit gyámolt gyermekenként külön-külön értékeli. A gyermekvédelmi gyám a gyermek érdekének, a szakmai szabályoknak, az etikai normáknak megfelelően egyedi döntéseket hoz, elkerülve a kollektív döntést. A megalapozott egyedi döntéshozatalt támogatja az ítélő képessége birtokában lévő érintett gyermek véleményének megismerése, a hozzájárulás indoklásával összefüggésben.

A döntés indoklásának szükségessége

Az indoklás nélküli elutasító döntések a gyermekvédelmi gyám tevékenységével kapcsolatos szakmai bizalmat kezdhetik ki, mely közép és hosszú távon a hatékony feladatvégzést nehezítheti meg. A bizalom erősítése és a hatékony feladatellátás

érdekében a hozzájárulás megtagadásával kapcsolatos döntését a gyermekvédelmi gyám tényszerűen indokolja.

Bizalom a gyermekvédelmi szakellátás egyéb szereplőiben

A gyermekvédelmi gondoskodás szereplői együttműködésének követelménye a bizalom. Ennek megfelelően alapfeltételezés, hogy mind a hozzájárulási kérelem, mind az ahhoz történő hozzájárulás vagy elutasítás célja a gyermekről történő gondoskodás hatékonyságának, illetve a gyermekek érdekeinek elősegítése.

Az adatkezelő kötelezettségei és felelőssége jogszabályban rögzített

A hozzájárulást kérelmező (a továbbiakban: adatkezelő) a képmást és a hangfelvételt csak a hozzájáruló nyilatkozatban leírt módon, céllal és időtartamban használhatja fel, amennyiben ettől eltér jogilag felelősségre vonható.

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: GDPR) ennél részletesebben és átfogóbban is szabályozza az adatkezelők kötelezettségeit és felelősségét.

A GDPR 5. cikke tartalmazza azon fő alapelveket, amelyeket a személyes adatok kezelése során figyelembe kell venni, és amelyeknek az adatkezelés során folyamatosan érvényesülniük kell. Ilyen alapelv többek között a célhoz kötöttség, az adattakarékosság, az elszámolhatóság, a korlátozott tárolhatóság, a bizalmiság és az integritás elve. Az elszámolhatóság elvéből fakadóan az adatkezelő felelős ezen alapelveknek való megfelelésért, továbbá köteles úgy dokumentálni és nyilvántartani az adatkezelést, hogy annak jogszerűsége utólag is bizonyítható legyen.

A hozzájárulás nem a képmáshoz és a hangfelvételhez fűződő jogról történő lemondást jelenti

A korábban megadott hozzájárulás bármikor visszavonható. Az adatkezelőnek lehetőséget kell biztosítania arra, hogy az egyes adatkezelési műveletekhez külön-külön lehessen hozzájárulni, így például a képfelvétel elkészítéséhez való hozzájárulás soha nem jelentheti egyben az annak további felhasználásához való hozzájárulást.

Mellékletek

1. számú melléklet

Adatlap (javaslat):

Gyámhivatal:

A gyermekvédelmi gyám neve, elérhetőségei:

Nevelőszülő neve, elérhetőségei:

Eseti gyám neve, elérhetőségei, jogkörei:

A gyermek:

Nyilvántartási száma:

Személyes adatai:

Név

Születési hely (kerület is):

idő:

Anyja neve:

Apja neve: (ha képzelt apával rendezett a családi jogállása, az is rögzítendő)

Családi jogállása: rendezésre vár rendezett

Lakóhelye:

Tartózkodási helye:

A gyermek személyes iratai:

Születési anyakönyvi kivonat és holléte:

Oltási könyv és holléte:

TAJ kártya száma:

Közgyógyellátási igazolvány száma, érvényességi ideje:

Személyi igazolvány/tartózkodási engedély száma, érvényességi ideje:

Lakcímkártya száma:

Személyi szám:

Diákigazolvány száma, érvényességi ideje:

Útlevel száma, érvényességi ideje:

Adóazonosító jel:

A gyermek egészségügyi ellátása:

Háziorvos neve, elérhetőségei:

Kezelőorvos neve, elérhetőségei:

Rendszeresen szedett gyógyszerek és felírója:

Speciális szükséglet:

Szükséges orvosi felülvizsgálat ideje:

A gyermek vagyona:

Pénz (árvaellátás!) számlaszám, számlavezető pénzintézet neve, a fiók címe:

Ingóság(ok): a tárgy(ak) megnevezése, leírása, tárolási helye, módja:

Ingatlan(ok): címe, helyrajzi száma, hasznosítása, terhei

Ha nincs vagyona, vagy nem került átadásra, azt is fel kell tüntetni!

A gyermek gondozási helye:

Vezetője/nevelőszülő neve, címe, elérhetőségei (telefon/fax/email)

Fenntartó/nevelőszülői hálózat székhelye, kapcsolattartója, elérhetőségei:

Tényleges tartózkodási helye:

(itt kell azt is jelölni, ha a gyermek a gondozási helytől távol van, de gondozási helyen lévőnek kell tekinteti!)

Gondozási szükséglet: (különleges, speciális, kettős)

A gyermek vérszerinti családja:

Anya (személyes adatai, elérhetőségei):

Apa (személyes adatai, elérhetőségei):

Testvérek, féltestvérek (személyes adatai, elérhetőségeik)

Nagyszülők (személyes adatai, elérhetőségei a rokoni ág meghatározásával!)

A gyermek kapcsolattartása:

Szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel (a szabályozó gyámhivatali határozat száma, kelte, a kapcsolattartás szabályai):

Más személyes kapcsolatok:

Gyermekjóléti Szolgálat:

Neve, elérhetőségei:

Családgondozó neve, elérhetőségei:

A gyermek nevelése, oktatása:

Az intézmény neve, címe elérhetőségei:

Az intézmény vezetőjének neve, elérhetőségei:

Iskola esetén az osztályfőnök neve, elérhetőségei, fogadóórájának időpontja:

Szakkörök, fejlesztések, szabadidős elfoglaltságok:

SNI:

Tanulási képesség vizsgálatára vonatkozóan (végzője, időpontja és érvényessége)

Milyen hatósági eljárásokban érintett a gyermek:

A gyermek meglátogatása, képvisellete alapján szerzett tapasztalatok:

Az útmutatót készítette:

Bedéné Pál Erzsébet gyermekvédelmi gyám, szakmai egység vezető - Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Pest Váregyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

dr. Bogács Ernő osztályvezető – Belügyminisztérium Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztály

Dósa Piroska gyermekvédelmi szakértő

Dr. Kovács Krisztián területi igazgató - Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Hajdú-Bihar Váregyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Dr. Ledniczki Andrea - Somogy Váregyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Tóthné Fehér Eszter szakmai intézményvezető helyettes - Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Békés Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Az útmutató véleményezésében/modellezésében közreműködött:

Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Békés Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Csongrád-Csanád Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Győr-Moson-Sopron Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Hajdú-Bihar Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Pest Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Somogy Vármegyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Az útmutatót szerkesztette:

Fülöpné Andrák Klára stratégiai referens – Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

Jonkl Marianna szakreferens – Nemzeti Szociálpolitikai Intézet